

Torsdagen den 21 mars

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 13 mars.

§ 2 Meddelande ang. inställande av planerat arbetsplenum fredagen den 22 mars

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Såvitt kan bedömas av förhandsanmälningarna till talarlistorna blir det möjligt att slutbehandla samtliga på föredragningslistan upptagna ärenden vid dagens sammanträde. Det blir därigenom inte nödvändigt att anordna något arbetsplenum i morgon. Sammanträdet fredagen den 22 mars blir därför ett bordläggningsplenum och tar sin början kl. 15.00.

§ 3 Herr förste vice talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för herr *Börjesson* i Falköping, som var sjukskriven under tiden den 25 mars—25 april.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru *Gustafsson* skulle inträda som ersättare för herr *Börjesson* i Falköping under hans ledighet från riksdagsmannaupdraget.

§ 4 Om tidigareläggning av beslutad höjning av de värnpliktigas utryckningsbidrag

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Granstedts* (c) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 108, och anförde:

Herr talman! Herr *Granstedt* har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till att den höjning av de värnpliktigas utryckningsbidrag från 250 till 400 kronor, som föreslagits bli genomförd från den 1 juli 1974, kan tidigareläggas så att även de nu tjänstgörande värnpliktiga som rycker ut före detta datum kan få det högre bidraget.

I årets statsverksproposition har förslag förelagts riksdagen om en höjning av utryckningsbidraget från 250 till 400 kronor fr. o. m. den 1 juli i år. Förslaget har efter vad jag inhämtat inte föranlett några motionsyrkanden om tidigareläggning av genomförandet. Eftersom förslaget nu prövas av försvarsutskottet anser jag det inte ankomma på mig att ta något ytterligare initiativ i frågan.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Om tidigareläggning
av beslutad höjning
av de värnpliktigas
utryckningsbidrag*

Torsdagen den
21 mars 1974

*Ang. risken för
gulsotssmitta i
häkten och fång-
vårdsanstalter*

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret. Jag förutsätter att försvarsutskottet nu inte kan låta bli att behandla denna fråga positivt. Sveriges värnpliktiga måste, som jag ser det, betrakta försvarsministerns svar som något av en beställning hos försvarsutskottet. Jag är därför glad över att min fråga verkar att kunna ge ett bra resultat.

Jag hoppas att försvarsutskottet behandlar ärendet så snabbt att även de som rycker ut den 27 mars kan komma i åtnjutande av det höjda bidraget.

En höjning till 400 kronor kan ju bara sägas vara ett återställande av bidragets köpkraft. Särskilt angelägen är den med hänsyn till den allvarliga inflation som nu råder och den besvärliga arbetsmarknadssituation som möter de uttryckande värnpliktiga. Man måste komma ihåg att de uttryckande värnpliktiga, som under flera månader haft mycket knappa inkomster, ofta är helt beroende av detta bidrag. Om de får arbete omedelbart efter uttryckningen måste de ändock vänta en månad på sin första avlöning. Om de drabbas av en längre eller kortare arbetslöshet, och det kommer att bli fallet för många, så är situationen ännu mycket allvarligare.

Detta förhållande visar enligt min mening att även beloppet 400 kronor egentligen är helt otillfredsställande. De kraftiga manifestationerna från de värnpliktigas sida ger också vid handen hur desperat de upplever situationen. Ett belopp på omkring 1 000 kronor måste anses vara betydligt mer rimligt. Men jag har inte ansett det vara realistiskt att föra fram tanken på en så stor höjning redan i vår. Jag hoppas däremot att försvarsministern till hösten kommer med ett förslag om ett uttryckningsbidrag som är bättre ägnat att täcka det behov det är avsett för.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Till den sista förhoppningen vill jag säga att avsikten är att det i höst skall läggas fram en principproposition om de värnpliktigas förmåner. När det gäller den här mera begränsade frågan om en tidigareläggning av det höjda uttryckningsbidraget har jag i dag fått veta att man faktiskt har tagit upp denna fråga i utskottet, och jag utgår alltså ifrån att utskottet kommer att behandla frågan positivt, som herr Granstedt uttryckte det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. risken för gulsotssmitta i häkten och fångvårdsanstalter

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Turessons (m) i kammarens protokoll för den 8 mars intagna fråga, nr 115, och anförde:

Herr talman! Herr Turesson har frågat mig om jag anser förhållandena på landets häkten och fångvårdsanstalter tillfredsställande med hänsyn till de smittorisker för gulsot, som narkomaner kan utsätta övriga intagna för.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Ang. risken för
gulsotssmitta i
häkten och fäng-
vårdsanstalter*

Förhållandena på häktena och fångvårdsanstalterna är inte helt tillfredsställande i detta hänseende. Det sammanhänger med att man under senare år fått ta emot ett betydande antal narkotikamissbrukare. På grund av den långa inkubationstiden, som kan uppgå till sex månader, är det mycket svårt att veta om någon av dem är bärare av gulsotssmitta. Den väsentligaste försiktighetsåtgärden torde vara att tillse att en god hygien upprätthålls i anstalterna. Detta söker man uppnå genom åtgärder av olika slag, som t. ex. gäller den personliga hygien och organisationen av köksarbetet.

Trots att personalen vid anstalterna har uppmärksamheten riktad på risken för insmuggling av narkotika och medel för injicering av narkotika förekommer sådan insmuggling i viss utsträckning. Härigenom uppkommer risk för gulsotssmitta. Sådan risk föreligger speciellt i de fall då intagna tvingas att använda elektriska rakapparater, vilka är svåra att desinficera framför allt mot gulsotsvirus. Denna typ av rakapparat förekommer på häkten och observationsavdelningar och har införts på grund av den akuta risk som föreligger att intagna skall skada sig själv eller andra med rakblad.

Inom kriminalvårdsstyrelsen följer man i nära samarbete med socialstyrelsen med uppmärksamhet frågan hur man skall komma till rätta med risken för gulsotssmitta. För närvarande avvaktar man de råd och anvisningar som socialstyrelsen inom kort kommer att utfärda beträffande hygieniska anordningar i detta avseende.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min enkla fråga. Det är såvitt jag kan se helt tillfredsställande. Det är glädjande att justitieministern har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Något annat vore ju för övrigt märkligt.

Att jag har ställt denna fråga beror på att jag blivit uppmärksamgjord på ett par fall, där följderna för en intagen har varit direkt skadliga. En person som hade ådömts ett kortare straff — det rörde sig väl om ett halvår — blev smittad och fick sedan underkasta sig en sjukhusvistelse under nästan dubbelt så lång tid. Man måste säga att det är ganska inhumana förhållanden när en intagen kan råka ut för något sådant.

Jag är medveten om att det möter ganska stora svårigheter på detta område. Man kan väl delvis komma till rätta med dem med hjälp av sådana åtgärder som justitieministern pekar på. Man måste noga ge akt på hygien, både den rent personliga och i samband med mattillagning och utspisning. Men det kan självfallet också vidtas andra åtgärder. Man kan t. ex. förbättra anstaltens utrustning rent sanitärt. Det pågår väl också sådana arbeten, och jag vill hoppas att de kommer att fortsätta.

Jag har självfallet inga invändningar att göra mot det svar som jag fått och som jag tycker är helt tillfredsställande. Jag vill sluta med att än en gång tacka för detta.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Om representation
för de studerande
i notarienämden*

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Lindahls i Hamburgsund (fp) i kammarens protokoll för den 14 mars intagna fråga, nr 118, och anförde:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har frågat mig om jag är beredd att bereda en representant för de studerande plats i notarienämden.

I notarienämden finns för närvarande företrädare för de allmänna domstolarna, åklagarväsendet, länsstyrelserna, domstolsväsendets organisationsnämnd samt för Jurist- och samhällsvetareförbundet.

Notarienämden har under sin hittillsvarande verksamhet knutit informella kontakter med berörda intressegrupper, som saknar direkt representation i nämnden, bl. a. representanter för polis, advokater och studenter.

Mot bakgrund härav och då Jurist- och samhällsvetareförbundet organiserar även juris studerande finner jag ej skäl att bereda dessa ytterligare representation i notarienämden.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Tyvärr måste jag konstatera att det är mycket negativt.

De studerande vill ha en egen representant i notarienämden och anser inte att den fackliga organisationen är en företrädare för studenterna. Det tycker jag är den springande punkten. Medicinarna har en liknande praktikanttjänstgöring, som får sägas ingå i utbildningen, och de har fått representanter i motsvarande nämnd. De juris studerande skall uppenbarligen inte få samma möjligheter.

Notarienämden, som skall tillsätta notarietjänsterna, gör med de instruktioner den har i dag mycket subjektiva bedömningar. Det måste därför vara ytterst värdefullt, om representanter för studenterna kan vara med och dels ha insyn i dessa bedömningar, dels ha vissa möjligheter att påverka bedömningarna. För utformningen av studierna för juris kandidatexamen har ju notarienämdens ställningstagande stor betydelse.

Det är alltså med beklagande jag har tagit emot justitieministerns svar, och jag hoppas att nya överväganden kan leda till en annan ordning, för den nuvarande kan icke anses vara acceptabel.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund har hänvisat till andra områden, där det finns direkt studeranderepresentation. Jag är inte beredd att här utan vidare sätta likhetstecken mellan notarienämden och den av herr Lindahl åberopade nämnden. Visserligen finns i en del nämnder på undervisningsområdet en sådan här direkt representation, men verksamheten i de nämnderna är normalt sett av en helt annan karaktär än i notarienämden. Huvudvikten ligger hos dem vid rena utbildningsfrågor, medan notarienämden i första hand har till uppgift att fastställa allmänna riktlinjer för notariernas arbete på myndigheterna

och att vara tjänstetillsättningsmyndighet.

För min del har jag fullt förtroende för att Jurist- och samhällsvetareförbundet, som ändå organiserar juris studerande, har förmåga att objektivt framföra de synpunkter som är av betydelse i det här sammanhanget.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! I ett läge där vi arbetar för ökad demokratisering genom att olika grupper skall få mer och mer inflytande på sin egen situation förklarar justitieministern helt plötsligt – kanske är det inte så plötsligt egentligen – att de juris studerande inte skall få vara med och påverka någonting som är av allra största vikt för deras framtida möjligheter att utöva sitt yrke. Av 1 000 nyexaminerade jurister har bara ca 350 chans att få notarietjänster, vilket kan påverka deras framtida karriärmöjligheter i hög grad.

Jag kan inte finna annat än att svaret är mycket otillfredsställande.

För drygt ett år sedan skrev Sveriges Förenade studentkårer till justitieministern, frågade om de här sakerna och begärde egen representant i notarienämnden. Att det sedan skulle behöva ta över ett år och krävas en fråga i riksdagen innan man kunde få ett besked tycker jag inte heller är helt tillfredsställande.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har visst inte sagt att inte de juris studerande skulle ha möjligheter att få sina synpunkter tillgodosedda av nämnden eller att vara med i det sammanhanget. Men det är ju alltid en fråga om vem som skall företräda en grupp. Här har vi den fackliga organisationen, som säkerligen i detta fall är fullt kompetent att företräda studenternas synpunkter. Dessutom har jag i mitt svar sagt att notarienämnden som sådan söker skaffa sig vidgade upplysningar genom kontakter direkt med olika intressegrupper, bl. a. med studenterna.

Det är alltid en avvägningsfråga i sådana nämnder. Det måste dras en gräns någonstans för hur många som man skall ha med för att det skall bli ett vettigt och meningsfullt arbete.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. semesterns längd för stats- och kommunalanställda

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms* (fp) i kammarens protokoll för den 12 mars intagna fråga, nr 117, och anförde:

Herr talman! Herr *Sjöholm* har frågat om jag finner någon godtagbar motivering för att semesterns längd i statlig och kommunal tjänst varierar med tjänstens lönegradsplacering.

Som svar härpå vill jag erinra om att semesterns längd när det gäller statligt och kommunalt anställda regleras genom kollektivavtal.

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

Ang. semesterns
längd för stats- och
kommunalanställda

Torsdagen den
21 mars 1974

*Ang. semesterns
längd för stats- och
kommunalanställda*

Vad som är godtagbar grund för kollektivavtal bör i sedvanlig ordning diskuteras i löneförhandlingar.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, men det är ett mycket formellt tack, för det var ju ett mycket formellt svar. Det var alltså inget svar på frågan.

Jag tycker faktiskt att det är en ganska väl motiverad fråga. Vi talar mycket om rättvisa och jämlikhet i det här landet, och vi har kommit en bit på väg. Men här är ett område där det inte stämmer. Den som har högre lön och lönegrad får betydligt längre semester än den som har lägre lön.

Som jag ser det är semestern i någon mån medicinskt betingad. Det är alltså meningen att man skall vara fri och ta igen sig, vila upp sig, för att kunna återvända till arbetet med förnyade krafter. Att då den som har högre lön skulle behöva längre återhämningsperiod är svårt att fatta. Den som har högre tjänst har i regel behagligare tjänstgöring och oftast också större möjligheter att själv reglera sin arbetstid.

Vettigt vore att endast levnadsåldern skulle vara avgörande för semesterns längd.

Det är naturligtvis rimligare att göra det bättre för dem som har det sämre än att göra det sämre för dem som har det bättre, och alltså bör man öka antalet semesterdagar för dem som nu har den kortare semestern.

Jag tycker det är beklagligt att löneministern inte har en uppfattning i den här frågan – eller åtminstone inte vill ge till känna en uppfattning. Vad skall vi med en löneminister till då, kan man fråga sig.

Nog är väl detta en fråga som har sitt värde. Om vi skall gå från ord till allvar och handling när det gäller jämlikhet, så är denna fråga ganska betydelsefull.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag ställs av och till inför den här situationen i denna riksdag – att det begärs att jag skall ge till känna någon uppfattning i en fråga som är föremål för kollektivavtalsförhandlingar. Då får jag alltid ge det beskedet som jag har lämnat herr Sjöholm, att sådana saker diskuteras inte här i kammaren, utan de diskuteras vid förhandlingsbordet. Det vore oriktigt av mig att på något sätt komma med någon pekpinne till de förhandlande parterna genom uttalanden här i riksdagen.

Detta som herr Sjöholm anför om rättvisa, jämlikhet, medicinska skäl o. d. är givetvis sådant som diskuteras i förhandlingarna men som jag alltså inte har någon anledning att här gå in på, av de skäl som jag har hänvisat till i mitt svar. Detta är en väldigt viktig princip, som jag avser att hålla fast vid.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det låter ändå litet besynnerligt. Det innebär alltså att löneministern inte heller när han är ute på föredragsturneér och talar om behovet av ökad jämlikhet i det här landet skulle våga sig på att antyda

någoting om att detta är en fråga som skulle kunna lösas.

Om man drog ut konsekvensen av vad statsrådet säger skulle väl inte någon annan heller i regeringen kunna ta upp en sådan här fråga i ett valtal e. d. Det verkar besynnerligt, orimligt och osannolikt.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Ang. handeln med
bostadslägenheter*

§ 8 Ang. handeln med bostadslägenheter

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Molins* (fp) i kammarens protokoll för den 5 mars intagna fråga, nr 96, till herr bostadsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Molin har frågat bostadsministern om denne anser att särskilda åtgärder behöver vidtas med anledning av den ökande handeln med bostäder, såväl hyreslägenheter som bostadsrättslägenheter. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag är medveten om att handel med hyreslägenheter förekommit tidigare och att sådan i viss utsträckning alltjämt förekommer. I motsats till herr Molin tror jag emellertid inte att denna handel ökar. Snarare förhåller det sig så att handeln med hyreslägenheter minskat därför att den intensiva byggnadsverksamhet som förekommit under senare år förändrat marknadssituationen. Tillgången på bostäder är i dag förhållandevis god.

Jag vill erinra om att handel med hyreslägenheter är lagstridig. Beträffande hyreslägenheter som är underkastade bestämmelserna i hyresregleringslagen finns sedan länge bestämmelser som gör det straffbart för hyresvärd att ta annan betalning för lägenhet än den tillåtna hyran och för hyresgäst att överlåta sin lägenhet mot ersättning. Genom ändring förra året av hyreslagen har motsvarande bestämmelser införts också utanför hyresregleringslagens tillämpningsområde. Åtal får i så fall väckas om det är påkallat från allmän synpunkt. Om någon uppställer villkor om särskilt vederlag för upplåtelse av bostadslägenhet eller för överlåtelse av hyresrätt till sådan lägenhet, kan han alltså straffas med böter eller fängelse i högst ett år. Villkor av det slag jag nu nämnt är ogiltiga, och den som uppställt villkoret är skyldig att återbära vad han tagit emot. Någon ytterligare lagstiftning beträffande hyreslägenheter behövs därför inte.

Beträffande bostadsrättslägenheter är det ju avsett att de skall kunna överlåtas mot ersättning för insatsen. Överlåtelse av bostadsrättslägenhet var tidigare underkastad offentlig kontroll i fråga om ersättnings storlek. Denna kontroll upphörde emellertid med utgången av år 1968. Slopandet av kontrollen medförde i vissa fall priser som inte obetydligt översteg vad som var tillåtet enligt kontrollagen. Under det senaste året torde det emellertid ha varit svårt att överlåta normala bostadsrättslägenheter till överpriser. Motsatsen torde gälla bara i fråga om centralt belägna, attraktiva äldre lägenheter i storstadsområdena, framför allt i Stockholm. Vad som hittills förekommit i fråga om överpris på

Torsdagen den
21 mars 1974

*Om vidgad rätt till
kontant arbets-
marknadsstöd*

bostadsrättslägenheter ger emellertid inte anledning att återinföra offentlig kontroll av ersättningar som tas ut vid bostadsrättsöverlåtelse.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Jag hade ställt den här frågan till bostadsministern eftersom jag tyckte att det var ett bostadssocialt problem. Nu har det överlåtits åt statsrådet Lidbom att svara, och jag skall be att få tacka för det rätt utförliga svaret.

Bakgrunden till frågan är naturligtvis att jag vid flera tillfällen har uppmärksammat på förekomsten av en rätt omfattande handel med bostäder. Den har förekommit ganska länge. Jag kan inte bedöma om det är riktigt som statsrådet säger, att den nu är av mindre omfattning – det är svårt att avgöra. Den drivs emellertid fortfarande i rätt stor skala av särskilda företag, och ett studium av dagstidningarnas annonsspalter under rubriken "Att hyra" ger ibland ganska klara besked härvidlag. I vissa fall torde det framgå direkt av tidningsannonserna att det rör sig om olagliga transaktioner. Man erbjuder, som det sägs, "övertag" eller "överlåtelse" av lägenhet för att därmed möjliggöra för överlåtaren eller för utgivningsfirman att göra en förtjänst på lägenhetsöverlåtelsen. I vissa fall skaffar man sig kontroll över lägenheter och hyr därefter ut dem under rubriken "Möblerat", "I andra hand" eller vad det nu kan heta, och till hyreskostnader som ofta är högre än normalt.

Det här är alltså, som jag ser det, någonting som har förekommit rätt länge. Jag är medveten om att lagstiftningen i viss utsträckning har anpassats efter verkligheten. När det gäller bostadsrättslägenheter är det naturligtvis en speciell situation genom att de bygger på en kapitalinsats, och det är i och för sig inte förbjudet att köpa och sälja de lägenheterna. Men också där förekommer det att man startar företag med det enda syftet att köpa upp bostadslägenheter och därefter sälja dem med förtjänst för firman, och det är ju inte tillfredsställande.

Däremot är det riktigt att relativt nya och dyra bostadsrättslägenheter i vissa fall inte går att avyttra, och detta medför rätt stora ekonomiska och praktiska problem för bostadsrättsinnehavaren. Men det eliminerar inte olägenheten av att det finns särskilda företag som arbetar på detta område. Därmed har jag emellertid inte sagt att jag vill ha en ändring av lagstiftningen. Jag instämmer därför i slutsatsen i statsrådets svar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om vidgad rätt till kontant arbetsmarknadsstöd

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara fru *Johanssons* i Uddevalla (s) i kammarens protokoll för den 6 mars intagna fråga, nr 100, och anförde:

Herr talman! Fru Johansson i Uddevalla har frågat om jag är beredd att pröva möjligheterna till en sådan ändring i lagen om kontant arbetsmarknadsstöd att den tid varmed värnpliktstjänstgöring jämställs med förvärvsarbete förlängs.

Riksdagen behandlar i dag frågan om utredning angående arbetslöshetsskyddet. En prövning av de villkor som gäller för att få arbetslöshetsersättning hör naturligen hemma i en sådan utredning.

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Om förbud mot
användning av
epoximaterial*

Fru JOHANSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för detta svar men har fortfarande en del bekymmer kvar.

Min fråga var kanske litet kryptisk, beroende på att en fråga ju skall vara kortfattad och att man inte ger någon motivering till den. Vad jag främst tänkte på i detta fall är emellertid de värnpliktiga som rycker ut i vår och som inte kan tillgodogöra sig det höjda uttryckningsbidrag som träder i kraft den 1 juli. Jag hade tänkt att man skulle kunna gå vägen över det kontanta arbetsmarknadsstödet, det s. k. KAS-bidraget, eftersom det ju är pengar som redan finns. Men naturligtvis tycker jag det är utmärkt att frågan kommer med i den utredning som skall företas och att problemet kan klaras den vägen.

Det är främst de värnpliktiga som är arbetslösa vid uttryckningen som har de verkligt stora problemen, men efter vad jag kan utläsa ur statsrådets svar klarar vi i vilket fall som helst inte dem som rycker ut nu i vår.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Vi har som bekant försökt att göra reglerna likartade för det kontanta arbetslöshetsunderstödet och ersättning från de frivilliga arbetslöshetskassorna. Detta innebär att viss tid av värnpliktstjänstgöringen får betraktas som arbetad tid. En värnpliktig som före sin värnpliktstjänstgöring har haft arbete i tre månader — han behöver inte ha förvärvat arbetat längre tid — får därför normalt tillgodoräkna sig två månader av värnpliktstjänstgöringen och är alltså berättigad till understöd från arbetslöshetskassan, om han tillhör en sådan. Gör han inte det får han det kontanta stödet vid arbetslöshet.

Det är möjligt att vi bör göra dessa bestämmelser ännu mera gynnsamma för de värnpliktiga, men då menar jag att vi måste göra det både för försäkringen och för det kontanta stödet. Och eftersom riksdagen i dag med stor sannolikhet kommer att besluta om en utredning av frågan om en obligatorisk försäkring så menar jag att vi inte kan göra någonting förrän den utredningen har kommit i gång.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om förbud mot användning av epoximaterial

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr Olssons i Stockholm (vpk) i kammarens protokoll för den 6 mars intagna fråga, nr 104, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm har frågat jordbruksministern om han är beredd att ta initiativ till förbud mot användning av

Torsdagen den
21 mars 1974

*Om förbud mot
användning av
epoximaterial*

epoximaterial. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Arbetskyddsstyrelsen utarbetar för närvarande nya, generella anvisningar för hanteringen av epoximaterial, ett arbete som bedrivs i nära kontakt med bl. a. Byggnadsarbetareförbundet och Bygghälsan. Detta arbete syftar till att förbättra säkerheten och att begränsa användningen av epoximaterial för att på så sätt styra utvecklingen mot mera ofarliga produkter. Möjligheterna att övervaka att skärpta regler följs kommer att förbättras ytterligare genom den utbyggnad av yrkesinspektionen som pågår. Jag vill avvakta resultatet av arbetskyddsstyrelsens arbete och avser därför inte att nu ta något initiativ till förbud mot användning av detta material.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Epoximaterial har kommit att användas alltmer, främst på byggarbetsplatserna. Det förekommer i lim, färger och fogmaterial. Det är alltså ett nytt material, och det blir allt vanligare. Det blir också allt vanligare att byggnadsarbetare drabbas av epoxiallergi. Det tar sig uttryck i att det dagen efter användningen uppstår rodnader eller kanske snarast sår som liknar brännskador. De som har blivit drabbade under bara en timmes användning eller mindre riskerar att det tar upp till ett halvår att bli botad från de uppkomna skadorna. Däremot kvarstår allergin hela livet, varför en ofrivillig kontakt med epoxi direkt utlöser allergi igen. Och även om den som en gång blivit skadad skolar om sig, kan han ju helt ofrivilligt komma i kontakt med epoximaterial. Epoxi anses från experthåll vara ett av de mest allergiframkallande ämnen som används i industrin.

Man kommer också in på skadestandsfrågor beträffande de byggnadsarbetare som har skadats. Det är i och för sig klart att de skall ha skadestånd - jag syftar nu på den tidigare gällande rättsordningen och inte på den nya trygghetsförsäkringen som kommer; med den blir det en förändring. Men man kan inte enas om vem som skall stå för kostnaderna - om det är den som varit arbetsgivare åt den skadade arbetaren eller om det är materialtillverkaren. Detta är för övrigt ett problem som ofta återkommer när det gäller skadestandsfrågor på arbetsplatser. Därför frågar man sig om vi inte borde ha en annan ordning när det gäller nya material. Borde inte tillverkaren få garantera att ämnet är ofarligt och inte framkallar skador och sedan stå för eventuella följder?

Sedan några ord om den passus i statsrådets svar som gäller utbyggnaden av yrkesinspektionen. Statsrådet säger att denna utbyggnad skulle vara en garanti för att skärpta bestämmelser kommer att efterlevas. Självfallet hälsar jag en skärpning av bestämmelserna med glädje. Men - det har jag sagt i en debatt som jag tidigare hade med statsrådet i en parallell fråga - den i och för sig nödvändiga personella utbyggnaden av yrkesinspektionen kommer inte att bli någon garanti. Den bästa garantin vore naturligtvis att förbjuda farliga material.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag har inte någon annan mening än herr Olsson i

Stockholm beträffande farligheten av detta ämne. Det genomsyrar också mitt svar. Eftersom emellertid de ansvariga myndigheterna tillsammans med det fackförbund vars medlemmar berörs försöker komma till rätta med problemet anser jag mig inte behöva ta några initiativ.

Jag vill framhålla att det framgår av uppgifterna, inte minst i byggnadsarbetarnas egen tidning, att en del har skadats på grund av ofullständiga beskrivningar på förpackningarna och på grund av att skyddsföreskrifterna inte har följts av företagen. Detta är nu påtalat. Jag utgår därför ifrån att det i framtiden inte behöver inträffa några skador på grund av bristfälliga föreskrifter på förpackningarna och inte heller på grund av att de fastställda skyddsföreskrifterna inte följts. Jag utgår ifrån att fackförbunden själva kommer att hjälpa till vid övervakningen av detta.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det är bra att fackförbunden är med i bilden, men de får inte alltid sina krav tillgodosedda. Jag skall inte utvidga den ursprungliga frågeställningen, men jag vill ändå ifrågasätta om det inte vore en bättre ordning att tillverkarna av material finge garantera att det är ofarligt eller utfärda sådana skyddsföreskrifter att det från början står klart att det finns någon som är ansvarig.

Det är mycket troligt att det kommer att dyka upp allt fler ämnen med konsekvenser som vi inte känner till. Just genom att tillverkarna bara kan föra ut nya medel på marknaden och tjäna pengar på dem utan att ha direkt ansvar ökas farorna. Jag anser att det vore angeläget att få en ändring till stånd när det gäller nya material.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Det som herr Olsson i Stockholm nu efterlyser är just vad som bestäms beträffande nya produkter och ämnen. Dessa bestämmelser finns i produktkontrollagen, och produktkontrollnämnden övervakar att den efterlevs. De nya ämnena får inte användas för så vitt de inte är ofarliga. En på goda grunder fogad misstanke att ett ämne är skadligt för miljön eller för dem som sysslar med det innebär att ämnet inte får användas.

Vad vi talar om nu är de gamla ämnen som har funnits sedan 1950- och 1960-talen. Vi kan inte helt plötsligt göra oss av med dem alla med en gång, utan det kommer att ta tid innan det gjorts klart vilka av dessa ämnen som medför faror. Men i framtiden skall alltså inte nya ämnen få användas för så vitt man inte har så starka garantier som vetenskapen kan ge för att de är ofarliga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. avvisning av iranska flyktingar

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Petterssons* i Västerås (vpk) i kammarens protokoll för den 14 mars intagna fråga, nr 120, och anförde:

Torsdagen den
21 mars 1974

*Ang. avvisning av
iranska flyktingar*

Herr talman! Herr Pettersson i Västerås har frågat mig om jag är uppmärksam på att en avvisning av iranska flyktingar från Sverige kan innebära att de utlämnas till sitt hemlands fascistiska regim.

I utlänningslagen finns klart angivet under vilka förutsättningar en utlämning kan avvisas.

Om utlämning avvisas får han inte befordras till land, där han riskerar att utsättas för politisk förföljelse, och inte heller till land, där han inte är trygg mot att sändas vidare till sådant land.

Beslut om avvisning meddelas av polismyndighet, men påstår utlämningen att han riskerar politisk förföljelse om han avvisas, och detta påstående inte är uppenbart oriktigt, skall frågan om avvisning alltid underställas statens invandrarverk. Innan invandrarverket beslutar om avvisning skall yttrande inhämtas från utlänningsnämnden. Om invandrarverket finner att utlämningen i och för sig bör avvisas men att han är politisk flykting, får han stanna här i landet om han inte kan sändas till annat land än sådant där han riskerar politisk förföljelse eller att bli sänd till sådant land. Något avvisningsbeslut meddelas inte i denna situation.

Utlänningslagen innehåller sålunda garantier mot att utlämning som riskerar politisk förföljelse i sitt hemland inte via ett annat land utlämnas till hemlandet.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Min fråga ställdes i den situationen då de iranska studenterna var anhållna av polisen. I en rad tidningar uppmärksammades då det faktum att det föreligger en stor risk för att dessa kommer att utvisas eller avvisas. Jag vill emellertid i detta sammanhang fästa kammarens uppmärksamhet på de förhållanden som råder i Iran.

I Iran råder och härskar ett fascistiskt skräckvälde. Motståndare till schahens skräckvälde avrättas praktiskt taget varje dag. En del torteras faktiskt till döds. Över 200 antifascister har avrättats under den senaste tiden, däribland en av Irans främsta författare, nämligen Golsorkki, vilken avrättades för en månad sedan. Det finns över 25 000 människor som försmäktar i fängelserna endast därför att de mer eller mindre öppet vågat bekämpa den ytterst reaktionära regimen.

Nu säger statsrådet i sitt svar: "Utlänningslagen innehåller sålunda garantier mot att utlämning som riskerar politisk förföljelse i sitt hemland inte via ett annat land utlämnas till hemlandet." Jag får väl tro på dessa garantier och hoppas verkligen att någon sådan utlämning inte kommer att ske. Det skulle vara ytterst betänkligt, för att inte säga oförsvarligt, om den svenska regeringen – indirekt genom passivitet – skulle medverka till ett sådant öde för dessa människor.

Jag hoppas också att statsrådet håller med mig om att vi bör göra allt som är möjligt för att förhindra en avvisning, som skulle innebära död och pina för de iranska studenterna.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Det var den 8 mars som en grupp studenter ockuperade den iranska ambassaden. Jag blev uppvaktad här utanför av några andra

Torsdagen den
21 mars 1974*Om skattelindring
i vissa fall för del-
tagare i arbetsmark-
nadsutbildning*

iranier som var mycket oroade – precis som det stod i tidningarna – för att de skulle skickas ut från Sverige omedelbart. Nu är situationen en annan än när frågan ställdes: Alla de här iranierna, utom den som är svensk medborgare, har för tillfället meddelats reseförbud.

Vi har en utlänningslag som innehåller klara garantier för att en människa som riskerar politisk förföljelse inte skall skickas tillbaka till sitt hemland eller via ett annat land bli utlämnad till hemlandet. Det är självklart, herr Pettersson i Västerås, att vi följer den lagen och att vi alltid prövar ärenden av det här slaget med största noggrannhet.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! Jag medger att det är en annan situation i dag än när frågan ställdes. Men vad som föranledde frågan var också att det fanns uppgifter – jag vet nu inte om de är riktiga – om att de här iranska flyktingarna har kommit till Sverige från Västtyskland. En eventuell avvisning skulle alltså ske dit. Då kan man med största sannolikhet säga att dessa unga människor kommer att sändas via Västtyskland till sitt hemland och därmed förpassas till galgen eller i bästa fall få långa fängelsestraff.

Jag tackar emellertid för svaret och hoppas att vi skall kunna garantera de iranska studenterna skydd i vårt land.

Fru statsrådet LEIJON:

Herr talman! Av de 16 studenter som deltog i aktionen mot den iranska ambassaden var en svensk medborgare, en har varit här i landet ett par år och de övriga kom hit närmast från Västtyskland. En del av dessa har varit i Västtyskland under flera år.

Västtyskland har skrivit under Genèvekonventionen och man har alltså även där garantier för att människor som riskerar politisk förföljelse inte skickas till sina hemländer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om skattelindring i vissa fall för deltagare i arbetsmarknadsutbildning

Fru statsrådet LEIJON erhöll ordet för att besvara herr *Fagerlunds* (s) i kammarens protokoll för den 15 mars intagna fråga, nr 121, och anförde:

Herr talman! Herr Fagerlund har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att deltagare i arbetsmarknadsutbildning med sidoinkomst av t. ex. pension inte får sin ekonomiska situation försämrad på grund av den nyligen införda beskattningen av utbildningsbidraget.

Från och med innevarande år är bidraget vid arbetsmarknadsutbildning skattepliktigt inkomst i likhet med sjukpenningen och stödet vid arbetslöshet. Härigenom blir dessa förmåner ATP-grundande. De nya

Torsdagen den
21 mars 1974

*Vid remiss av Kungl.
Maj:ts proposition
nr 70 ang. abortlag,
m. m.*

reglerna innebär vidare att större ekonomisk rättvisa uppnås mellan olika grupper av inkomsttagare.

I anslutning till skattebeläggningen har de angivna förmånerna räknats upp så att de netto skall motsvara ungefär de tidigare icke skattebelagda beloppen.

Utbildningsbidraget utgör summan av flera individuellt framräknade belopp. Därför måste en särskild metod tillämpas. Det utgående bidraget räknas upp enligt en särskild tabell med ett belopp, som motsvarar den preliminärskatt, som skall tas ut. Samhället erlägger således preliminärskatt på utbildningsbidraget.

Uppräkningstabellernas konstruktion gör emellertid att bidragstagare som har sidoinkomster under utbildningstiden får en högre slutlig skatt än som har tagits ut preliminärt. När det gäller personer som uppbär sjukpenning, folkpension inklusive pensionstillskott, livränta av motsvarande nivå eller annan liknande av samhället reglerad förmån av begränsad storlek finns det anledning att närmare pröva verkningarna. Systemet med skattebeläggning har nyligen trätt i kraft och det kan vid tillämpningen visa sig att oförutsedda effekter uppstår. Regeringen undersöker därför de berörda förhållandena för att därefter vidta de åtgärder som kan visa sig lämpliga.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka fru statsrådet Leijon för svaret.

Anledningen till min fråga är, vilket tydligt framgår av svaret, att man i vissa fall riskerar försämringar för deltagare i arbetsmarknadsutbildning. Jag tar fasta på de sista meningarna i svaret: "Systemet med skattebeläggning har nyligen trätt i kraft och det kan vid tillämpningen visa sig att oförutsedda effekter uppstår." – Jag tror att sådana effekter redan har uppstått. – "Regeringen undersöker därför de berörda förhållandena för att därefter vidta de åtgärder som kan visa sig lämpliga."

Jag hoppas att de här åtgärderna vidtas så snabbt som möjligt. Jag tolkar svaret som positivt och tackar ännu en gång för detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

nr 28 såvitt avsåg anslagsposterna Bidrag till studiecirkelverksamhet och Bidrag till studieförbund till utbildningsutskottet samt i övrigt till kulturutskottet,

nr 52 och 53 till justitieukskottet,

nr 57 till utrikesutskottet,

nr 61 till jordbruksutskottet samt

nr 62 till skatteutskottet.

§ 14 Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 70 ang. abortlag, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 70 med förslag till abortlag, m. m.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Vid remiss av Kungl.
Maj:ts proposition
nr 70 ang. abortlag,
m. m.*

Ordet lämnades på begäran till
Fru KRISTENSSON (m), som yttrade:

Herr talman! I anledning av remissen av detta lagförslag tycker jag det finns anledning att göra några kommentarer.

Många av oss har ganska länge väntat på propositionen med förslag till abortlag. Det har faktiskt varit svårt att finna anledningarna till att regeringen har dröjt så länge med att framlägga propositionen. När vi samlades i januari såg vi att abortlagen inte fanns med på den propositionsförteckning som vi då fick ta del av. Inte heller fanns den upptagen på den reviderade propositionsförteckning som presenterades riksdagen den 1 mars.

Jag tycker, herr talman, att det är en anmärkningsvärd nonchalans mot riksdagen att nu när arbetet börjar nå sin kulmen framlägga en proposition i en så omfattande och komplicerad fråga utan att riksdagen och vederbörande utskott har kunnat ta med detta i beräkningen, när vi försöker planlägga vårt arbete. Som jag ser det är det å ena sidan en svårförklarlig senfärdighet när det gäller att presentera propositionen, å andra sidan visar regeringen en nästan panikartad brådska när det gäller att lägga fram den för riksdagen. Riksdagen kan inte vara nöjd med denna nonchalans från regeringens sida i detta ärende.

Vidare vill jag framhålla att jag tycker det är anmärkningsvärt också därigenom att förslaget inte har varit underställt lagrådet. Det borde ha varit självklart, när det är fråga om en lagstiftning med så vittgående konsekvenser, som ingriper på så många områden och som dessutom berör viktiga delar av brottsbalken. Det är intressant att nu kunna konstatera hur regeringen utnyttjar den rätt som regeringen i kraft av sin dåvarande majoritetsställning i riksdagen tillförsäkrade sig genom att byta ut den obligatoriska lagrådsgranskningen mot en fakultativ. Vi är också i det läget att den nya regeringsformen ännu inte trätt i kraft på denna punkt. Om så hade varit fallet skulle utskottet ha kunnat hänvisa propositionen till lagrådet. Den möjligheten har vi alltså ännu inte.

Herr talman! Jag hemställer att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av denna proposition måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter torsdagen den 4 april.

Överläggningen var härmed slutad.

Kungl. Maj:ts proposition nr 70 hänvisades därefter till socialutskottet.

Framställningen om förlängd motionstid bifölls.

§ 15 Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 2 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till arbetsmarknadsdepartementet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:1 gjorda framställningar om anslag till arbetsmarknad m. m. jämte motioner.

I detta betänkande behandlades Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:1 bilaga 13 (arbetsmarknadsdepartementet) gjorda framställningar om anslag under avsnittet B Arbetsmarknad m. m. punkterna B 1--B 7 och under avsnittet C Arbetsmiljö m. m. punkten C 4.

Punkterna B 8--B 10 hade behandlats i inrikesutskottets betänkande nr 2. Punkterna C 1--C 3 hade remitterats till socialutskottet och behandlats i dess betänkande nr 3.

I detta sammanhang behandlades motionerna
1974:51 av herr Börjesson i Falköping (c),

1974:90 av herr Börjesson i Falköping (c),

1974:91 av herr Fälldin m. fl. (c),

1974:133 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära att en parlamentarisk utredning med representanter för löntagar- och näringslivsorganisationer tillsattes med uppgift att skyndsamt lägga fram förslag till en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring,

1974:136 av herr Wikner m. fl. (s) vari föreslagits att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en sådan ändring i arbetsmarknadskungörelsen 1972 nr 300 att flyttningsbidrag medgavs även till dem som fick anställning i skyddad verkstad, industriellt beredskapsarbete och arkivarbete,

1974:182 av herr Werner i Malmö m. fl. (m),

1974:252 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen under 1974 i princip beslutade införa en allmän arbetslöshetsförsäkring och hos Kungl. Maj:t begärde förslag till 1975 års riksdag om en sådan försäkring att träda i kraft 1976,

1974:256 av herr Wijkman m. fl. (m),

1974:339 av herrar Gustavsson i Eskilstuna (s) och Larfors (s),

1974:340 av herrar Johansson i Holmgården (c) och Stridsman (c),

1974:558 av herr Bohman m. fl. (m) vari i yrkandet 1 hemställt att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande antalet nyinrättade tjänster inom arbetsförmedlingen skulle avslå Kungl. Maj:ts

förslag att 100 arbetsförmedlare särskilt skulle ägna sig åt kvinnliga arbetssökande,

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

1974:561 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställt

1. att riksdagen beslutade att ersättningen till arbetsgivare som anställde och utbildade ungdom under 25 år och kvinnor skulle utgå med 8 kronor,

2. att riksdagen uttalade att arbetsgivare med fler än 10 anställda borde åläggas att anmäla alla lediga platser till arbetsförmedlingarna för vilka man sökte befattningshavare på öppna marknaden,

3. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en plan för arbetsförmedlingarnas fortsatta utbyggnad snarast förelades riksdagen i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

4. att riksdagen uttalade att arbetsmarknadsverket borde tillförsäkras erforderliga medel för anskaffande av datautrustning för förmedlingsarbetet,

5. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande lekmannastyrelser vid arbetsförmedlingar, distriktskontor och större lokalkontor,

6. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

7. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att inkomstprövningen av utbildningsbidragen mot makes inkomst upphörde,

8. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att flyttningsbidragen värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

9. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att försöksverksamhet med statsbidrag till företagsutbildning startades,

10. att riksdagen till Arbetsmarknadsservice anvisade ett förslagsanslag av 1 472 794 000 kronor,

1974:562 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1974:563 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits

1. att riksdagen uttalade sig för en ny principiell inriktning av arbetsmarknadspolitikerna i syfte att bereda arbetshandikappade en meningsfull sysselsättning i produktionsföretag enligt i denna motion skisserad riktning och med löne- och anställningsvillkor i enlighet med dem som gällde för den öppna marknaden och där de anställda tillförsäkrades inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor,

2. att riksdagen uttalade sig för bildandet av ett statligt huvudföretag jämte på lämpliga platser i skilda delar av landet lokala produktionsföretag samt att huvudmannskapet för denna verksamhet blev statligt, förslagsvis genom AB Statsföretag,

1974:564 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen vid behandlingen av bilaga 13 till propositionen 1974:1 beslutade

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

1. att under punkten B 1 Arbetsmarknadsservice grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning faställdes till 750 kronor per månad lika för gift och ogift,

2. att barntillägget uppräknades enligt följande:

barn i åldrarna 0– 9 år 145 kronor per månad

barn i åldrarna 10–15 år 245 kronor per månad

barn i åldrarna 16–19 år 310 kronor per månad,

3. att till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 1 517 794 000 kronor,

1974:567 av fru Jonäng m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av bestämmelserna om näringshjälp till handikappade jordbrukare för att undanröja de för jordbrukarna negativa effekterna,

1974:569 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen vid behandling av punkten C 4 i bilaga 13 till statsverkspropositionen skulle uttala

1. dels sin anslutning till de av arbetsmarknadsstyrelsen förordade inkomstprövningsgränserna, som angivits i denna motion,

2. dels sin anslutning till de i denna motion förordade ändringarna av grunderna för arbetshjälpmedel för handikappade samt

3. att under punkten C 4 anvisades ett förslagsanslag av 28 800 000 kronor,

1974:570 av herr Nilsson i Agnäs (m) och fru Diesen (m),

1974:571 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp),

1974:877 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära att en parlamentarisk utredning med allsidig representation för löntagare- och näringslivsorganisationer tillkallades med uppgift att skyndsamt lägga fram förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

1974:881 av herr Fälldin m. fl. (c) vari i yrkandena 2 och 3 hemställt att riksdagen skulle

2. besluta höja det särskilda utbildningsbidraget för utbildning av ungdom och kvinnor i företagen från fem till åtta kronor,

3. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande bifall till av arbetsmarknadsstyrelsen i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 framförda förslag om företagsutbildning,

1974:884 av herr Gustavsson i Alvesta (c),

1974:887 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställt att riksdagen som grund för den framtida sysselsättningspolitiken beslutade fastslå följande riktlinjer:

”1. Allas rätt till arbete oavsett kön och bosättningsort. Full och effektiv sysselsättning i betydelsen att antalet arbetstillfällen skall vara minst lika stort som antalet personer i arbetsför ålder.

2. Full och effektiv sysselsättning utan flyttningsförluster bör vara målet för varje län. Slut på regional obalans – styrning av alla större investeringar.

3. Heltidsarbeten åt alla kvinnor i arbetsför ålder. Slut på könsrolls-betonad yrkesrekrytering och anställningspolitik.

4. Statliga industrier i framtidsbetonade produktionsgrenar. AP-fonderna mobiliseras för långsiktig statlig industripolitik. Majoritet för de lönearbetande i statsföretagens beslutsorgan.

5. Speciellt utvecklingsprogram för trafiksektorn och de sociala investeringarna med sikte på att öka kollektivtrafikens kapacitet och motarbeta sociala brister för att därmed öka sysselsättningen.

6. Planmässig, gradvis övergång till mindre energikrävande industristruktur och tillverkningsprocesser med sikte bl. a. på att öka sysselsättningen i förhållande till mängden förbrukad energi.

7. Nationalisering av privata kreditinstitut. Stopp för kapitalexporten och statlig kontroll över kapitalrörelserna mellan Sverige och utlandet.

8. Upphävande av A- och B-lagstänkandet i arbetsmarknadspolitik. Integrering av utslagna och s. k. handikappade i normalt produktionsliv.

9. Förberedande av övergång från produktion och teknik styrd av profiten till produktion och teknik anpassad till den sociala nyttan och folkflertalets behov.”

1974:889 av herr Johansson i Vrångebäck m. fl. (m, c, fp),

1974:892 av herr Lindström m. fl. (s),

1974:895 av herr Nyquist (fp),

1974:896 av herr Regnéll m. fl. (m),

1974:898 av herr Torwald m. fl. (c, m, fp),

1974:900 av herrar Wictorsson (s) och Palm (s),

1974:1137 av herr Andersson i Ljung (m) och fru Sundberg (m),

1974:1139 av herr Danell (m),

1974:1145 av herr Komstedt (m),

1974:1153 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c),

1974:1542 av fru Fredgardh m. fl. (c), såvitt nu var i fråga,

1974:1543 av herr Fridolfsson (m),

1974:1547 av herr Granstedt m. fl. (c),

1974:1553 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari i yrkandet 1 föreslagits att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa om förslag till en sysselsättningspolitisk plan för den närmaste tioårsperioden med syfte att skapa 750 000 nya arbetstillfällen,

1974:1555 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen uttalade att nu gällande maximering till 8 veckor för avgiftsfri undervisning i svenska för invandrare i samband med arbetsmarknadsutbildning avskaffades och att nya riktlinjer utfärdades innebärande möjlighet till flexibel kurstid och differentierade kursmål för olika kursdeltagare,

1974:1557 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till uppräknig av kontantstödets storlek i lagen om kontant arbetsmarknadsstöd § 18, så att det ej understeg socialhjälpnormerna,

1974:1560 av fru Jonäng (c), såvitt nu var i fråga,

1974:1561 av fru Jonäng m. fl. (c),

1974:1566 av herr Strindberg (m),

1974:1567 av herr Strömberg i Botkyrka (fp),

1974:1571 av herr Träff m. fl. (m, c, fp) vari i yrkandet 2 hemställts att riksdagen beslutade att en utvidgning av arbetslöshetsförsäkringen genomfördes,

1974:1574 av herr Werner i Malmö m. fl. (m) samt

1974:1576 av herr Ångström (fp).

Vidare behandlades riksdagens revisorers skrivelse 1974:10 om arbetsmarknadsstyrelsens kursgård Aske i Uppsala län.

Utskottet hemställde

1. beträffande tillsättande av en sysselsättningsutredning att motionerna 1974:91, 1974:562, yrkandet 2, 1974:887, 1974:896, 1974:1543 och 1974:1553, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

2. beträffande en allmän arbetslöshetsförsäkring att riksdagen med bifall till motionerna 1974:133, 1974:252, 1974:877 samt 1974:1571, yrkandet 2, skulle

A. fatta principbeslut om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring samt

B. hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med vad utskottet anfört,

3. att riksdagen med avslag på motionen 1974:558, yrkandet 1, godkände de riktlinjer departementschefen förordat i fråga om dels

anställande av särskild personal vid arbetsförmedlingen med huvuduppgift att ägna sig åt arbetsplacering av kvinnor, dels särskilt utbildningsbidrag,

4. beträffande obligatorisk platsanmälan att motionen 1974:561, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande översyn av arbetsförmedlingens verksamhet m. m. att motionerna 1974:561, yrkandet 3, och 1974:1547 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande lekmannastyrelser vid arbetsförmedlingskontoren att riksdagen skulle avslå motionen 1974:561, yrkandet 5,

7. beträffande representation för handikappörelsen i länsarbetsnämnderna att riksdagen skulle avslå motionen 1974:51,

8. beträffande åtgärder mot ungdomsarbetslösheten m. m. att motionen 1974:1139 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

9. att riksdagen lade till handlingarna vad departementschefen anfört om arbetsförmedlingens uppgifter och förmedlingsarbetets inriktning,

10. beträffande ADB i förmedlingsarbetet att motionen 1974:561, yrkandet 4, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. att riksdagen lade till handlingarna riksdagens revisorers skrivelse 1974:10,

12. beträffande företagsutbildning att riksdagen med bifall till motionerna 1974:561, yrkandet 9, och 1974:881, yrkandet 3, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

13. beträffande höjning av det särskilda utbildningsbidraget att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:561, yrkandet 1, och 1974:881, yrkandet 2,

14. beträffande utbildning av yrkesfiskare att motionen 1974: 889 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

15. beträffande kurser i familjekunskap och hushållsekonomi att motionen 1974:1542, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

16. beträffande anpassningsundervisning för ungdomar med sociala handikapp att motionen 1974:1567 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

17. beträffande svenskundervisning för invandrare i samband med arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1555,

18. beträffande värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1974:561, yrkandena 6 och 8,

19. beträffande inkomstprövning av grundbidrag mot makes inkomst att motionen 1974:561, yrkandet 7, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

20. beträffande uppräknig av utbildningsbidraget att riksdagen med avslag på motionen 1974:564, yrkandena 1 och 2, godkände i propositionen förordad ändring av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,

21. beträffande utbildningslön inom arbetsmarknadsutbildningen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:892,

22. beträffande det särskilda familjebidraget vid säsongarbetslöshet

att riksdagen godkände i propositionen förordad ändring av grunderna för flyttningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,

23. beträffande flyttningsbidrag till nyutbildade vid eftergymnasial utbildning att motionerna 1974:256 och 1974:1576 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

24. beträffande flyttningsbidrag vid placering i skyddad sysselsättning att riksdagen i anledning av motionen 1974:136 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

25. att riksdagen med bifall till motionen 1974:561, yrkandet 10, samt med avslag på motionerna 1974:564, yrkandet 3, och 1974:1566 till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 1 472 794 000 kronor,

26. beträffande beredskapsarbeten för kvinnor att motionen 1974:1560, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

27. beträffande miljövårdande åtgärder som beredskapsarbeten att motionen 1974:1145 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

28. beträffande enskilda vägar som beredskapsarbeten att motionen 1974:1561 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

29. beträffande bidrag till kommunala sysselsättningshandledare att motionen 1974:570 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

30. beträffande stöd till verksamhet för att lära barn umgås med djur att motionen 1974:571 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

31. beträffande bidrag till konsulenttjänster hos kvinnoorganisationerna att motionen 1974:1560, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande ombildning av vissa industriella beredskapsarbeten i Norrbotten till statliga bolag att motionen 1974:340 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

33. beträffande sysselsättning åt yngre arbetslösa vid vissa industriella beredskapsarbeten i Norrbotten att motionen 1974:1153 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

34. beträffande arbetsmarknadsutbildning åt sysselsatta i beredskapsarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1137,

35. beträffande länsarbetsnämndernas beslutanderätt i fråga om beredskapsarbeten att motionen 1974:339 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

36. beträffande bidrag till projektering av samlingslokaler att riksdagen skulle avslå motionen 1974:900,

37. att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 739 431 000 kronor, varav förslagsvis 200 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

38. att riksdagen till Stöd till lagerupbyggnad för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

39. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1557,

40. att riksdagen till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 975 000 000 kronor,

41. beträffande bidrag till Frivilliga automobilkåren att riksdagen skulle avslå motionen 1974:898,

42. att riksdagen till Totalförsvsverksamhet för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 23 606 000 kronor,
43. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor,
44. att riksdagen till Arbetsmarknadsverket: Förvaltning av utrustning för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 1 000 kronor,
45. beträffande arbetsprovning och arbetsträning att riksdagen med avslag på motionen 1974:884 godkände i propositionen förordad ändring av grunderna för bidrag till arbetsprovning och arbetsträning, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,
46. beträffande bidrag och lån till anskaffning av motorfordon för handikappade att motionen 1974:569, yrkandena 1 och 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
47. beträffande näringshjälpsens maximibelopp att riksdagen skulle avslå motionen 1974:90,
48. beträffande näringshjälp till jordbrukare att riksdagen i anledning av motionen 1974:567 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
49. beträffande handledning åt arkivarbetare att motionen 1974:895 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
50. beträffande översyn av bestämmelserna om personlig tjänst för arkivarbetare att motionen 1974:1574 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
51. beträffande översyn av bestämmelserna om bidrag till halvskyddad sysselsättning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:182,
52. beträffande huvudmannaskapet för och verksamheten vid skyddade verkstäder m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:563,
53. att riksdagen medgav att Kungl. Maj:t fick bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1974/75 besluta om avskrivning av vissa lånefordringar enligt Kungl. Maj:ts förslag,
54. att riksdagen godkände i propositionen förordade ändringar av grunderna för dels bidrag till arbetshjälpmedel åt handikappade, näringshjälp och skyddad sysselsättning, dels flyttningsbidrag vid tillträde av plats i halvskyddad sysselsättning, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1974,
55. att riksdagen medgav att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1974/75 meddelades intill ett belopp av 25 miljoner kronor,
56. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 55 upptagna ramen för budgetåret 1974/75,
57. att riksdagen med avslag på motionen 1974:569, yrkandet 3, till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 676 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande tillsättande av en sysselsättningsutredning av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

att riksdagen dels med bifall till motionerna 1974:887 och 1974:1553, yrkandet 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört, dels avslag motionerna 1974:91, 1974:562, yrkandet 2, 1974:896 och 1974:1543,

2. beträffande allmän arbetslöshetsförsäkring av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund och Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson, herr Nilsson i Kalmar samt fru Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen beträffande utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle

A. i anledning av motionerna 1974:133, 1974:252, 1974:877 samt 1974:1571, yrkandet 2, hos Kungl. Maj:t begära utredning av frågan om införande av ett allmänt arbetslöshetsförsäkringssystem i enlighet med vad reservanterna anfört, samt

B. avslå motionerna i den mån de inte behandlats under A,

3. beträffande allmän arbetslöshetsförsäkring av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen beträffande utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle

A. i anledning av motionerna 1974:133, 1974:252, 1974:877 samt 1974:1571, yrkandet 2, hos Kungl. Maj:t begära utredning av frågan om införande av ett allmänt arbetslöshetsförsäkringssystem i enlighet med vad reservanten anfört, samt

B. avslå motionerna i den mån de inte behandlats under A,

4. beträffande särskild personal vid arbetsförmedlingen med huvuduppgift att ägna sig åt kvinnlig arbetskraft av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:558, yrkandet 1, godkände de riktlinjer utskottet förordat i fråga om dels anställande av särskild personal vid arbetsförmedlingen med huvuduppgift att ägna sig åt arbetsplacering av kvinnor, dels särskilt utbildningsbidrag,

5. beträffande lekmanstyrelser vid arbetsförmedlingskontoren av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Oskarson (m) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:561, yrkandet 5, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande företagsutbildning av herrar Fagerlund (s), Nilsson i Östersund (s) och Johansson i Simrishamn (s), fru Ludvigsson (s), herrar Nilsson i Kalmar (s) och Lorentzon (vpk) samt fru Berglund (s) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:561, yrkandet 9, och 1974:881, yrkandet 3,

7. beträffande höjning av det särskilda utbildningsbidraget av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Stridsman (c), fru Jonäng (c) samt herrar Granstedt (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:561, yrkandet 1, och 1974:881, yrkandet 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande svenskundervisning för invandrare i samband med arbetsmarknadsutbildning av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1555 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

9. beträffande värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:561, yrkandena 6 och 8, bemyndigade Kungl. Maj:t att justera grundbidragets och flyttningsbidragens belopp i enlighet med vad reservanterna föreslagit,

10. beträffande uppräknig av utbildningsbidraget av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:564, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

11. beträffande anslag till Arbetsmarknadsservice av herrar Fagerlund, Nilsson i Östersund och Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson, herr Nilsson i Kalmar samt fru Berglund (samtliga s) som -- vid bifall till reservationen nr 6 -- ansett att utskottet under 25 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionerna 1974:561, yrkandet 10, 1974:564, yrkandet 3, och 1974:1566 till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 1 467 794 000 kronor,

12. beträffande anslag till Arbetsmarknadsservice av herr Lorentzon (vpk) som -- vid bifall till reservationen nr 10 -- ansett att utskottet under 25 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:564, yrkandet 3, samt med avslag på motionerna 1974:561, yrkandet 10, och 1974:1566 till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 1 517 794 000 kronor,

13. beträffande höjning av det kontanta arbetsmarknadsstödet av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 39 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1557 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

14. beträffande bidrag och lån till anskaffning av motorfordon för

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

handikappade av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 46 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:569, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

15. beträffande huvudmannaskapet för och verksamheten vid skyddade verkstäder m. m. av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 52 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:563 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

16. beträffande anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning av herr Lorentzon (vpk) som – vid bifall till reservationen nr 14 – ansett att utskottet under 57 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:569, yrkandet 3, till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 683 700 000 kronor.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande anslag till arbetsmarknadsutbildning av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m).

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! När vi i dag diskuterar inrikesutskottets betänkande nr 3 – betänkandena angående arbetsmarknadspolitiken m. m. har även under tidigare år haft samma nummer – har det inträffat en hel del förändringar sedan i föl.

Antalet arbetslösa har minskat och antalet lediga platser har ökat. Dessutom kan man notera att siffrorna icke är fullt jämförbara, då det kontanta arbetsmarknadsstödet som infördes vid årsskiftet har lett till att många som förut icke ansåg det mödan värt att anmäla sig till arbetsförmedlingarna nu gör det, därför att de då erhåller det kontanta arbetsmarknadsstödet på 35 kronor för sin dagliga försörjning. Vi har på det sättet fått fram en dold arbetslöshet, och det är vi tacksamma för som anser att så många som möjligt skall ha arbete.

Arbetsförmedlingens siffror för mars visar 41 800 lediga platser, vilket innebär en ökning från februari med 6 500 platser. En jämförelse mellan antalet lediga platser under 1970-talet visar att antalet under första kvartalet 1974 stigit snabbare än något annat år under 1970-talet. Inte ens under högkonjunkturåret 1970 hade vi en sådan ökning. I år är ökningen under första kvartalet 11 100 mot ett genomsnitt på 3 800 under 1970-talet. Det är en skillnad på hela 7 300.

Antalet anmälda arbetslösa var vid månadsräkningen i mars i år 65 900, vilket innebär en minskning med 9 200. Även den minskningen av antalet arbetslösa är större än för något annat kvartal under hela 1970-talet.

I marsräkningen ingår 7 700 personer som uppbär kontant arbetsmarknadsstöd. Totalt har 16 200 hittills erhållit sådant stöd.

Minskningen av antalet arbetslösa gäller helt de arbetslöshetsförsäkrade som redan är etablerade på arbetsmarknaden. Det gäller såväl män som

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

kvinnor. Men glädjande nog kan man konstatera att arbetslösheten sjunkit också bland kvinnor och ungdomar, med 5 000 från februari till mars.

Men regionalt visar fortfarande arbetsmarknaden stora skillnader. Minskningen av antalet arbetslösa är kraftigast i storstadslänen och "övriga län". Detsamma gäller ökningen av lediga platser. En förbättring har skett även i skogslänen men icke alls i samma omfattning. Det framgår kanske bäst om man gör en jämförelse mellan antalet lediga platser och arbetssökande i olika delar av landet. I storstadslänen och s. k. övriga län finns det över 90 lediga platser per 100 arbetssökande mot att i skogslänen är det 21 lediga platser per 100 arbetslösa. Det visar att vi fortfarande måste bedriva en målinriktad lokaliseringspolitik med tyngdpunkten förlagd till skogslänen och att vi inte får plöttra bort oss alltför mycket när det gäller regionalpolitiken.

Dessutom visar siffrorna i storstadslänen och s. k. övriga län att det är ett ganska svårt arbete att skapa nya jobb och ge människor sysselsättning även när det finns många lediga platser. Ofta har den som söker ett arbete arbetshinder av olika slag. Vi vet att arbetslösheten drabbar dem som har den sämsta utbildningen, den drabbar äldre och kvinnor, den drabbar handikappade, och det är dessa som vi skall ge en möjlighet att få ett jobb. Vi måste därför skapa en arbetsmiljö som är bättre anpassad till människan. Den uppdelning som vi i dag har på arbetsmarknaden måste brytas. Där har det enskilda näringslivet, kommuner, landsting och stat ett stort ansvar. Ett välfärdssamhälle kan icke och får icke acceptera en arbetsmarknad som bara är inrättad för de starka. Konkurrenssamhället får icke vara ledstjärnan för den framtida sysselsättningspolitiken. Rätten till arbete gäller alla.

Inom socialdemokratin har vi hävdat och kommer att hävda den enskilda människans rätt att få ett arbete som är anpassat till hennes förmåga. Det kommer vi att strida för, och vi har skapat en massa medel för att kunna klara uppgiften. Vi stöder inrättandet av halvskyddad sysselsättning och anordnandet av arbetsplatser med olika hjälpmedel så att de passar handikappade. Nu är det arbetsgivarnas skyldighet att följa upp samhällets satsning på dessa områden och ge även dessa människor en chans att få ett jobb ute i den öppna marknaden.

Skall vi kunna uppnå målet arbete åt alla, fordras att vi har ett starkt samhälle som kan leda och samordna våra gemensamma resurser. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att en sysselsättningsutredning tillsätts, och direktiven är redan presenterade. Av dessa direktiv framgår klart att frågan om hur målsättningen arbete åt alla skall uppfyllas spänner över hela samhällslivet. Där konstateras att vi måste skaffa fram mellan 300 000 och 400 000 nya arbetstillfällen under 1970-talet. Våra ambitioner när det gäller att skaffa människorna jobb ökar ständigt. Vi har under 1960-talet fått ungefär 300 000 nya arbetsplatser och under tiden från januari 1970 till januari i år har vi fått 100 000 nya jobb. Siffrorna är enligt AKU. Jag tycker att det är ganska intressant att mitt under den diskussion som vi har haft om den stora arbetslösheten 1971, 1972 och 1973 har 100 000 nya människor kommit in i arbetslivet.

De flesta nya arbetstillfällena har under 1960-talet skapats inom den offentliga sektorn, och i direktiven räknar man med att så blir fallet även under 1970-talet. Men skall vi kunna ha en offentlig service som människorna efterfrågar, måste vi också ha ett starkt näringsliv. I fjolårets debatt var den saken uppe till diskussion, och jag tror att jag då sade att man ofta försöker åstadkomma ett motsatsförhållande mellan industriell varuproduktion och den sysselsättning som den offentliga sektorn ger. Det gäller att komma förbi denna syn och väva samman de olika delarna i vår ekonomi på ett sätt som skapar en tillräcklig total sysselsättning och ger individen trygghet i arbetslivet.

Beträffande den ökning som jag talat om kan man konstatera vid en jämförelse av januari och februari månader i år med samma månader i fjol att industrissysselsättningen har ökat med 50 000 och sysselsättningen i offentlig tjänst med 30 000. Det kanske i och för sig inte är så konstigt, om man ser till vissa tendenser i samhällslivet. Vi vet att företagare från t. ex. Kristianstads och Kronobergs län besöker Malmö för att få folk till sina industrier. Värnamo Nyheter har en stor avdelning som upptar bara annonser om lediga jobb i Småland, där man försöker skaffa folk till industrin. Och kanske detta kommer att öka ännu mer. Men återigen: industriarbetet måste göras attraktivt, och det måste skapas en sådan arbetsmiljö att de unga vill arbeta där.

Men även om vi lyckas skapa de här 300 000 à 400 000 nya jobben under 1970-talet, liksom vi gjorde under 1960-talet, så kommer det alltid att finnas människor som tillfälligtvis står utanför arbetslivet och vill ha ett arbete. Det kan bero på att de bor på fel plats, att de har fel utbildning, och en hel del andra saker. Därför måste vid sidan av en aktiv närings- och sysselsättningspolitik finnas ett skydd vid arbetslöshet. Så sent som i fjol beslöt riksdagen att förbättra arbetslöshetsförsäkringen och införa ett kontant arbetsmarknadsstöd, och i år är alla partierna överens om att vi bör utvärdera det kontanta arbetsmarknadsstödet och utreda frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Till riksdagen har det inlämnats ett antal motioner i ämnet, och dessutom har LO och TCO skrivit till arbetsmarknadsministern med en begäran om utvärdering och utredning.

Vad är det som har lett till denna snabba omändring? Personligen tror jag att två saker har varit avgörande. Först och främst är det avgifterna, som trots förbättrade statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna i dag varierar mellan 2 och 23 kronor i månaden. Vidare har de fackliga organisationerna på grund av de stora egenavgifterna inte kunnat gå upp till ersättningsbelopp som motsvarar 91 procent av lönen. Detta har medfört att de stora fackliga organisationerna LO och TCO - med instämmande av SACO - skrivit och tagit upp de här problemen. Man kan titta i utskottets betänkande på s. 16 och konstatera vilka skillnader som råder mellan arbetslöshetsförsäkringen och den ersättning som utgår från sjukförsäkringen.

De krav som LO och TCO framför i sin skrivelse följer de socialdemokratiska ledamöterna upp genom reservation nr 2. Där vill vi ha en utvärdering av det kontanta arbetsmarknadsstödet och en undersökning om hur detta stöd bör byggas ut så att det ger ett

tillfredsställande skydd för de grupper som saknar annat arbetslöshets-skydd. Det kan gälla fria yrkesutövare, nytillträdande på arbetsmark-naden och fria företagare. Vi vill dessutom att utredningen skall lägga fram förslag om en utveckling av den nuvarande arbetslöshetsförsäk-ringen att omfatta alla anställda. Vi vill liksom LO och TCO att ersättningen skall bygga på inkomstbortfallsprincipen och att finansie-ringen skall ske genom arbetsgivaravgifter samt att de erkända arbets-löshetskassorna även i fortsättningen skall handha försäkringen. Det är, som jag förut har sagt, helt i linje med vad löntagarnas fackliga organisationer begär i sitt brev till arbetsmarknadsministern.

Reservationen skiljer sig på väsentliga punkter från vad utskottets borgerliga majoritet har stannat för. Utskottsmajoriteten vill bl. a. redan nu ha ett principbeslut. Det är vi motståndare till, och låt mig dra en parallell med ett annat principbeslut som ligger ungefär 30 år tillbaka i tiden. 1946 beslöt riksdagen att man skulle införa en allmän sjukförsäk-ring. Beslutets genomförande uppsköts många gånger med olika motive-ringar, bl. a. att det statsfinansiella läget gjorde det omöjligt att förverkliga beslutet. Först nära tio år senare blev den allmänna sjukförsäkringen verklighet och då i en helt annan form än vad som beslöts 1946. Vi tycker att man inte bör binda sig innan utredningens förslag ligger på bordet. KSA-utredningen visar att frågan inte är enkel. Låt mig också citera något från Fackföreningsrörelsen nr 5 1974: "Av en del riksdagsmotioner framgår, att det finns partier, som uppenbarligen trott att det bara vore att fatta beslut om en obligatorisk försäkring och att alla detaljfrågor sedan kan lösas i efterhand. Skrivelsen från LO och TCO bör göra klart för lagstiftarna att det här inte rör sig om en fråga, där det går att vinna politiska poäng genom att ta genvägar, utan där en utredning mer än i många andra fall är befogad." Jag hoppas att ni ärade, kammarledamöter, lägger märke till vad LO:s tidning skriver i denna fråga.

Från socialdemokratiskt håll vill vi att avgifterna skall tas direkt i produktionen genom att arbetsgivarna betalar kostnaderna för en sådan här försäkring. De borgerliga skriver att avgiftsfrågan skall ses i ett vidare perspektiv med beaktande av socialförsäkringen i övrigt och skatte-systemet. Vad de menar med detta är svårt att utläsa. Det är under alla förhållanden till intet förpliktigande. Om riksdagen går på en sådan finansiering, är det mycket möjligt att egenavgifter även i fortsättningen kommer in i bilden.

När det gäller ersättningens storlek talar utskottsmajoriteten om att beloppet bör konstrueras med utgångspunkt i den inkomst den arbetslöse hade före arbetslöshetens inträde men säger inte något klart om inkomstbortfallsprincipen som de stora löntagarorganisationerna vill ha. Men särskilt intressant är vad som sägs om de nytillträdande. Låt mig inom parentes säga att i massmedia har framskymtat att socialdemokratin inte vill ha med den "dolda" arbetslösheten. Jag begriper inte hur man skall kunna konstruera ett system där man får med den "dolda" arbetslösheten. Jag har förut talat om att vi har fått fram en hel del av denna. Genom att folk anmäler sig till arbetsförmedlingarna är arbetslös-heten inte längre "dold". Men kanske man menade just de nytillträdande,

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

de som inte haft något arbete förut.

Vad säger man då i det borgerliga utskottsbetänkandet om de nytillträdande? Jo, det skall uppställas regler som ger dessa arbets-sökande en grundtrygghet på rimlig nivå. Vad menas med grundtrygghet? Enligt centerns gamla uppfattning när det gällde t. ex. ATP var grundtrygghet detsamma som folkpension. Är det så man menar? Eller menar man den lägsta sjukpenningklassen i sjukförsäkringen? Man talar ju i betänkandet om att socialförsäkringssystemet ger ett gott ekono-miskt stöd vid sjukdom. I så fall behöver vi inte öka det kontanta arbetsmarknadsstödet. Vi anser nog att 35 kronor per dag är litet, och där hoppas vi att utredningen kommer med förbättringar inte bara i fråga om beloppets storlek utan kanske också när det gäller karenslagena.

Men kanske den största skillnaden ligger i administrationen. Där vill vi reserveranter att fackföreningarna även i fortsättningen skall handha försäkringen. Här talar de borgerliga om en ökad samordning med den allmänna försäkringen. Visserligen säger man att utredningen skall pröva på vilket sätt de fackliga organisationerna skall ges möjlighet att utöva inflytande över beslut i enskilda försäkringsfall. Här går de borgerliga åter mot löntagarorganisationerna. Ligger det någonting bakom detta? Vill man slå sönder fackföreningarna, minska deras inflytande? Eller vad är det fråga om?

Inom socialdemokratin kan vi aldrig acceptera detta, och det är därför vi slår vakt om de fackliga intressena i denna fråga såväl som i alla andra frågor som berör de stora löntagarorganisationerna.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 2.

Vi har också en reservation 6 om företagsutbildning. I reservationen hänvisar vi till att det pågår ett utredningsarbete om arbetsmarknads-utbildningen och en utvärdering av det särskilda utbildningsbidrag som infördes på grund av energikrisen. I vår reservation pekar vi på att det för närvarande finns en flora av stöd till företagsutbildning, med 5, 6 och 10 kronor per timme. Skulle folkpartiets och centerns reservation 7 gå igenom, får vi ytterligare en nivå på 8 kronor. Här behövs verkligen samordning innan man inför nya bidrag.

Låt mig ta bara ett exempel. Ett företag måste rekonstrueras, och på platsen finns sysselsättningsvårigheter. Skall i detta fall företaget erhålla bidrag med 6 kronor plus ett schablonbidrag med 5 kronor? Eller skall företaget få välja? Eller skall man kanske t. o. m. dessutom kunna få ytterligare 5 kronor för att man rekryterat litet fler kvinnor än män?

Utskottsmajoriteten bör tala om hur man tänkt sig lösa problemet. Det är ju svårt för oss som går emot förslaget att ha någon klar bild av samordningsproblematiken, men jag hoppas verkligen att majoriteten vet någonting om hur man skall lösa det hela.

Herr talman! Jag har berört reservationerna 2 och 6. Till dessa finns också en följdersreservation 11. Jag yrkar bifall till dem.

Utöver de tre reservationer jag har talat om finns i utskottsbetänkan-det ytterligare 13 reservationer. Det kan synas som om utskottet varit mycket oenigt. Man har velat ändra i Kungl. Maj:ts proposition på en hel del punkter. Låt mig dock konstatera att allt detta bara är anmärkningar i marginalen. Det råder stor enighet i utskottet omkring en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Visserligen finns det, konstigt nog, motioner i vilka man vill dra ned anslagen till arbetsmarknadsutbildningen, men detta har inte följts upp med någon reservation utan enbart med ett särskilt yttrande, och därför skall jag inte ta upp det vidare här.

Bland reservationerna finns en del behjärtansvärda förslag, men allting kostar pengar. Från socialdemokratiskt håll i utskottet anser vi att det uttalande som riksdagen tog i samband med finansdebatten, om återhållsamhet i utgiftsökningen, inte bör glömmas bort efter bara en vecka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 6 och 11 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Låt mig liksom herr Fagerlund börja anförandet i arbetsmarknadsdebatten med en liten tillbakablick på vad som hänt sedan förra året. Låt mig notera att det har skett förändringar på regeringsbänken sedan vi senast diskuterade dessa frågor. Statsrådet Holmqvist har lämnat de frågor som inrikesutskottet hade att behandla, och hans gamla departement har försvunnit med honom. I stället har arbetsmarknadsdepartementet kommit och statsråden Bengtsson och Leijon.

Jag vill gärna ta detta tillfälle i akt att till statsrådet Holmqvist framföra ett personligt tack för de år av gott samarbete som vi från utskottets sida haft med departementet.

Det har varit ett helt friktionsfritt samarbete, om man bortser från de naturliga skillnader som uppkommer på grund av olika ideologiska utgångspunkter. Jag vill personligen deklarerat att jag uppskattar den ton och den anda som präglat kontakterna mellan utskottet och regeringsbänken när det gäller debatterna också i kammaren.

De svårigheter som vi har mött på arbetsmarknaden under de senaste åren har självklart ställt stora krav på chefen för inrikesdepartementet. Vi har kritiserat regeringen för den politik som medverkat till att dessa problem uppkommit i så stor utsträckning. Låt mig säga att de bristerna inte i första hand gällt arbetsmarknadspolitiken utan den ekonomiska politiken och näringspolitiken. Enligt min mening har förre inrikesministern fått klä skott för en oproportionerligt stor del av regeringsansvaret.

Får jag till de här orden till det förra ansvariga statsrådet lägga till att jag inte hyser någon oro för att det skall bli sämre samarbete med statsråden Leijon och Bengtsson.

Men det har också hänt andra stora saker sedan vi senast debatterade sysselsättningsfrågorna. I förra årets debatt stod jag här och talade för våra förslag från folkpartiet om en arbetslöshetsförsäkring och en ny sysselsättningsutredning. På båda punkterna fick jag mothugg av talesmän för socialdemokraterna. Både statsrådet och utskottets vice ordförande, herr Fagerlund, försökte få mig att inse hur omöjliga dessa förslag var. I dag är läget helt annorlunda. På båda punkterna räknar jag med att nu inte bli motsagd, vare sig om behovet av en sysselsättningsutredning eller om kravet på en allmän arbetslöshetsförsäkring. Låt vara att vi i den

senare frågan kommer att växla några repliker om principbeslutet – herr Fagerlund har redan berört det – eller möjligen om utredningens uppgifter, men att försäkringen skall vara allmän, det är vi överens om.

Jag skall inte använda tillfället till att ironisera över att socialdemokraterna har bytt fot i de här stora frågorna. Jag vill uttrycka en uppriktig uppskattning av att man har visat att man är karl nog att kunna ändra sig. Det hade varit värdefullt om arbetet kommit i gång redan för ett år sedan. Då hade vi vunnit ett år. Men jag vill redan i början av denna debatt slå fast att den ändrade inställningen på den socialdemokratiska sidan är en händelse som jag och det parti jag företräder tillmäter stor betydelse för tryggheten i arbetet. Nu kan vi gripa oss an med att planera för full sysselsättning för 1980-talet, och vi kan ta oss an arbetet med att ställa i ordning en trygghetsförsäkring för dem som trots allt blir utan förvärvsarbete under längre eller kortare tid.

Det här kommer inte att innebära att debatten stannar av. Vi har fortfarande olika syn på många frågor om hur sysselsättningen skall stimuleras och tryggas. Men vi behöver inte längre föra en strid om behovet av att ta itu med båda dessa arbetsuppgifter.

Sysselsättningsutredningen har nu fått sina direktiv. De överensstämmer väl med den motion från folkpartiet som utskottet behandlat. Utskottet har i sin skrivning också betonat att vad däri sägs måste bli av central betydelse för utredningens arbete. Låt mig bara göra två korta kommentarer till de av regeringen i måndags offentliggjorda direktiven. På s. 12 och 13 ges en historiebetraktning över den tidigare behandlingen av frågan och över den debatt som har förts. Det hade i denna beskrivning enligt min mening varit generöst – jag vågar säga naturligt – att man också hade redovisat det direkta förslaget, som väcktes av folkpartiet och som både centerpartiet och moderata samlingspartiet helhjärtat anslöt sig till.

Det var ju också i inrikesutskottet som frågan behandlades och i förra årets arbetsmarknadsdebatt som den diskuterades, men detta har man helt utelämnat i historieskrivningen i direktiven.

En positiv kommentar också: När man läser direktiven noterar man vilken bredd utredningen får och med vilken öppenhet den skall arbeta. Detta är enligt vår mening ett bra och helt riktigt arbetssätt.

Det är inget litet arbete som väntar utredningen. I en rapport, som lades fram i augusti i fjol från en arbetsgrupp i folkpartiet, konstaterades att det rör sig om att skaffa fram arbete åt 300 000–400 000 människor. Den beräkningen har senare verifierats av den arbetsgrupp som Ingvar Svanberg lett inom det socialdemokratiska partiet. Prognosen avser den resterande delen av 1970-talet, vilket herr Fagerlund redan har påmint om.

Debatten har under senare tid i stor utsträckning rört sig om inom vilka sektorer vi skall *skapa* dessa arbetstillfällen. Låt mig säga att även om det är ett accepterat talesätt, så ligger det något principiellt felaktigt i uttrycket "att *skapa* arbetstillfällen". Om man vet att taket behöver lagas, om det regnar in i huset, då behöver man inte skapa arbetstillfällen. De finns där. På samma sätt bör det vara på hela arbetsmarknaden. Det är de arbetsuppgifter som människorna säger ifrån att de vill ha utförda som

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

skall göras. Och det finns gott om sådana arbetstillfällen.

Det är ingenting som säger att efterfrågan på varor och tjänster inom den enskilda sektorn behöver avta. Och vi kan göra mycket för att hjälpa fram alla de idéer och all den företagsamhet som finns dolda för att tillfredsställa den efterfrågan och därmed ge arbete åt många. Men vi vet också att många upplever att vårdsektorn saknar ett drag av mänsklighet. Det kan man inte föra dit utan människors hjälp. Fler behöver få arbete inom vårdsektorn för att omsorgen om patienterna skall komma i nivå med den tekniska utrustning man har. Det finns också enligt vår mening starka skäl för att minska klasserna i skolorna – det ger arbete åt fler lärare. Många gamla skulle känna sig tryggare om de kunde få litet mer hjälp i hemmet – det skulle ge sysselsättning för fler hemsamariter och andra.

Så här skulle vi kunna gå igenom område efter område och vara överens om att de reella behoven är stora på många håll och att det skulle stämma väl med människors önskemål, om man kunde skaffa fler anställda för att tillgodose dessa behov. Arbetsuppgifter behöver vi inte leta efter.

Men – och här kommer det stora hindret – för allt detta fordras det pengar, mycket pengar. Vi kan inte acceptera att man löser det problemet genom att säga att skatterna då måste höjas. Vi vet att en del av de problem vi möter redan är försakade av att vi har ett högt skattetryck och ett felaktigt skattesystem. Utgångspunkten bör vara att vi skall skaffa oss mer resurser för uppgifterna genom att börja satsningen i näringslivet. Men vi skall inte heller intala oss att därmed är frågan löst. Det kan inte stämma med människors önskemål att använda större delen av den ekonomiska tillväxten för att förbättra servicen inom sjukvården eller undervisningen. Men just därför är det så viktigt att vi håller uppe tillväxten i ekonomin. Och just därför vill jag också lägga till att det är en myt att all ekonomisk tillväxt skulle vara ett hot mot miljön. Det är inget hot mot vår miljö, om vi tillverkar fler cyklar eller bygger fler reningsverk – men det ger tillväxt i ekonomin och det ger sysselsättning.

Den andra fråga som har mycket stor betydelse för många människor är förslagen om arbetslöshetsförsäkringen. Det diskuteras ofta här i huset vem som var först med olika förslag. Vi känner från debatten om många stora reformer igen uppgifter om att förslagen första gången väcktes då och då av den och den.

Motioner om en allmän arbetslöshetsförsäkring väcktes första gången 1964 – jag har i handen ett knippe fotostatkopior på de motionerna. De väcktes då av representanter för alla de fyra oppositionspartierna.

I vårt yttrande över årets motioner är vi i utskottet ense på några mycket väsentliga punkter. Utskottets vice ordförande snuddade vid det.

Vi är helt ense i beställningen av en utredning.

Vi är också ense om att de som förlorar sin arbetsinkomst skall erhålla ersättning, som är så konstruerad att den knyter an till den inkomst den arbetslöse hade före arbetslöshetens inträde.

Vi är alltså ense om den s. k. inkomstbortfallsprincipen, som föreslagits från LO och TCO.

Men sedan vill vi som bildar majoriteten i utskottet gå längre. Vi anser

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

att en allmän arbetslöshetsförsäkring bör vara obligatorisk och omfatta hela arbetskraften. Vi har sagt att ersättningen i princip skall utgå till arbetslösa som är villiga att ta arbete men som inte kan erbjudas lämpligt sådant. Vi anser det viktigt att alla nyexaminerade som vill ha jobb och alla kvinnor som vill ut på arbetsmarknaden också kommer in under samma försäkringssystem. Det faktum att de som inte kan få sitt första arbete inte har någon inkomst, som kan falla bort, får inte leda till att de står utanför trygghetsförsäkringen.

Beträffande den organisatoriska lösningen, som herr Fagerlund var inne på, har vi sagt att utredningen bör vara obunden. Vi har dock betonat att man bör ta till vara erfarenheterna av det nuvarande systemet och sträva efter att bevara de fördelar detta inneburit.

Det är en glädjande islossning som har skett inom socialdemokratien i den här frågan. Redan förra året i samband med att TCO presenterade sitt arbetsmarknadspolitiska program bestämde sig TCO som den ena stora löntagarorganisationen för att driva den obligatoriska lösningen. Jag vill gärna ge en eloge till TCO för det opinionsbildande arbete som man sedan dess utfört och som måste vara en av förklaringarna till att också LO nu kommit till samma slutsats. Det är naturligt att löntagarorganisationerna här driver frågan om de anställdas trygghet. Det är också hedervärt, tycker jag, att man från det hållet vill ta ansvar för alla anställda i det här avseendet, oavsett om de är organiserade eller inte.

Statsmakternas uppgift är att ge och ta ansvar för helheten. Det är därför vi utöver de anställda vill utvidga trygghetssystemet även till dem som ännu inte haft en anställning, vilket jag redan har påpekat.

Jag vill i anslutning till att jag uttalar min tillfredsställelse med att LO och TCO nu gått in för en allmän försäkring också säga, att vi har anledning att som företrädare för statsmakterna vara mycket tacksamma för det arbete som organisationerna utfört i sina frivilliga kassor. Det är ett stort, samhällsgagnande arbete som man här nedlagt. Man har fyllt ut en stor lucka i det trygghetssystem som samhället enligt min mening har att svara för.

När det gäller finansieringen av en allmän arbetslöshetsförsäkring är det vår bestämda mening att arbetslöshetsförsäkringen inte får ses som en fristående anordning. Vi har sagt i betänkandet att finansieringsfrågorna bör ses i ett vidare perspektiv med beaktande av övriga socialförsäkringar och av skattesystemet i dess helhet.

Till sist när det gäller arbetslöshetsförsäkringen vill jag peka på att vi anser att riksdagen nu bör ta steget fullt ut och fatta principbeslut om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Vi skall i dag - kanske efter sex sju timmars debatt - fatta beslut om det stora avsnitt av statsverkspropositionen som avser anslaget till arbetsmarknadsåtgärder. Det gäller anslag på tillsammans nära 4 miljarder kronor. Trots detta utgår jag ifrån att den debatt som vi kommer att föra under dessa timmar - liksom den debatt som har förts i utskottet - inte i någon större utsträckning kommer att röra sig om anslagen och hur dessa skall fördelas. Den kommer att röra sig om de två stora frågor som jag har vidrört här och som vice ordföranden redan har talat om - arbetslöshetsförsäkringen och sysselsättningsutredningen.

Ett av skälen till att debatten inte kommer att röra sig om anslagen är självfallet i första hand att det i stort sett råder enighet om de föreslagna åtgärderna och anslagen.

Låt mig göra en liten kommentar som belyser vilken stor del av arbetsmarknadsdepartementets totala anslag som går till arbetsmarknadsåtgärder. Av departementets totala anslag på ca 4,5 miljarder utgör endast ca 12 procent anslag till regional utveckling och lokaliseringsslån. Förutom mindre anslag till bl. a. invandraråtgärder går resten till arbetsmarknadsåtgärder. Det visar vilken tung post vi i dag har att ta ställning till.

Att det i stort sett rått enighet om en fortsatt kraftig satsning på olika arbetsmarknadsåtgärder beror ju på att vi fortfarande har en stor arbetslöshet. Jag är angelägen om att instämma med Bengt Fagerlund, när han med glädje noterade att det är ett bättre läge nu än när vi hade förra årets arbetsmarknadsdebatt. Han nämnde siffror som belyste detta. Om vi studerar de nästan dagsaktuella AKU-siffrorna för februari, som nu har blivit offentliga, så får vi det ytterligare verifierat. Men det är fortfarande allvarligt att vi trots den förbättrade konjunkturen har så många arbetslösa som vi har. Allvarlig är också sammansättningen av den stora gruppen arbetslösa. Kvinnorna har fortfarande svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Gruppen arbetslösa kommer att i allt större utsträckning bestå av personer med någon sorts handikapp.

I utskottsbetänkandet har vi enigt understrukit angelägenheten av en snabb utbyggnad av den halvskyddade sysselsättningen. Vi har också sagt att utskottet vill "betona vikten av att ansträngningar för att tillvarata möjliga sysselsättningstillfällen betraktas som en angelägenhet i lika hög grad för den offentliga som för den enskilda sektorn".

Jag har för min del så sent som i remissdebatten i januari starkt tryckt på att det borde finnas betydligt större utrymme inom landsting och kommuner och även inom den statliga sektorn för inrättande av halvskyddade platser.

Andra talare kommer att utveckla skälen till några av våra motioner. Bl. a. kommer herr Ekinge att redovisa motiveringarna för de folkparti-reservationer som finns i betänkandet.

Jag vill säga några ord till sist om reservation nr 5. Vi föreslår där att de större lokalkontoren och distriktskontoren inom arbetsförmedlingen skall få lekmannastyrelser. Vi tror att detta har mycket stor betydelse. Dessa styrelser skulle då ha en sammansättning som i huvudsak motsvarar den som redan finns vid länsarbetsnämnderna. Någon ställer kanske frågan vilken uppgift dessa styrelser skall ha. Vi för vår del är övertygade om att redan nu i det löpande förmedlingsarbetet skulle många uppleva det som en tillgång med en breddad kontaktyta i ett distrikt eller ett förmedlingsområde. Vid övergången till allmän arbetslöshetsförsäkring kommer sannolikt arbetsuppgifterna för en lekmannastyrelse att ytterligare öka.

I betänkandet behandlas också en skrivelse från riksdagens revisorer. Revisorerna berör i skrivelsen vissa investeringar av ganska betydande slag som AMS gjort i sin kursgård Aske några mil utanför Stockholm. Revisorerna är kritiska mot AMS av det skälet att man anser att styrelsen

Torsdagen den
21 mars 1974

Arbetsmarknads-
politiken m. m.

använt fel anslag för investeringarna och att styrelsen därigenom överskridit sina befogenheter. Utskottet har av naturliga skäl inte tagit upp ansvarsfrågan i detta ärende utan endast anlagt vissa synpunkter på de anslagsmässiga konsekvenserna av investeringen m. m. Jag hänvisar till utskottets skrivning på s. 28 och vill för min del endast tillägga den allmänna reflexionen, att det är av yttersta vikt att myndigheter - arbetsmarknadsstyrelsen och andra - rättar sig efter de ändamål som riksdagen föreskriver för olika anslag.

På en annan punkt i betänkandet har centern, moderata samlingspartiet och folkpartiet enats om en majoritetsskrivning. Det gäller företagsutbildningen. Jag vet att herr Nordgren kommer att ytterligare utveckla synpunkterna där, och jag vill bara säga att vi många gånger har redovisat våra principiella ståndpunkter i den här frågan. Jag trodde att genom att vi enades om att införa den s. k. tiokronan för utbildning inom företagen med anledning av driftinskränkningar på grund av energikrisen, så hade vi knäckt själva principen, och jag trodde också att detta skulle göra det lättare för socialdemokraterna att stödja vårt förslag denna gång. Så är tydligen inte fallet, och vi är tyvärr fortfarande splittrade i frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till alla de reservationer vid betänkandet, där folkpartiledamöternas namn återfinns, och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Herrar Fagerlund och Eriksson i Arvika har inlett sina anföranden med en kort tillbakablick och bl. a. hälsat de nya statsråden välkomna. Eftersom det är gjort ber jag att i det avseendet få inskränka mig till att instämma med föregående talare, och jag vill givetvis också instämma i förhoppningen att samarbetet skall bli utomordentligt gott i framtiden.

Från centerns sida har vi under en följd av år anfört att lösningen på sysselsättningsproblemen ligger primärt i en positiv sysselsättningsutveckling och ökad produktivitet i näringslivet. Däri finns också enligt vår mening grunden för att kommuner och landsting liksom också staten skall få underlag för att öka sysselsättningen inom sina sektorer i samhället och skapa förutsättningar för en positiv näringsutveckling samt för att rent allmänt förbättra människors välfärd. Ännu finns mycket att göra i dessa avseenden. Tillåt mig bara nämna ett par tre områden: en sänkning av den allmänna pensionsåldern, förbättrade villkor för handikappade och bättre miljö inom arbetslivet.

Det har varit naturligt för oss att satsa på ökad sysselsättning i näringslivet. Centerns program för 100 000 nya jobb i den tid vi nu är inne i är ett led i dessa strävanden. Centerns mål förefaller ju, sett i dagens belysning, synnerligen realistiskt.

I statsverkspropositionen uttalar regeringen att lösningen av dagens sysselsättningproblem hänger samman med möjligheterna att få till stånd en positiv sysselsättningsutveckling. Centern ser tillsättandet av en sysselsättningsutredning som en politisk framgång för sin del. Det överensstämmer helt med de intentioner vi haft sedan lång tid tillbaka. Hittills under 1970-talet, i varje fall under åren 1971 och 1972, har

sysselsättningen stagnerat. Strukturrationaliseringen i hela näringslivet skapar sina speciella problem. Utvecklingen har lett till att allt fler människor går arbetslösa allt längre perioder. En oacceptabelt stor grupp människor har stora svårigheter att åter komma in i arbetslivet. Likaså har en stor grupp — det gäller främst ungdomar och kvinnor — svårigheter att över huvud taget komma in i arbetslivet. Allt fler kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden. Problemet är då bl. a. könsbundenheten till vissa sysselsättningar.

Den bättre konjunkturen har inte medfört att proportionen arbetslösa och lediga platser har radikalt förbättrats. Skogslänen är, som herr Fagerlund var inne på, som vanligt i en sämre situation än övriga delar av landet. En viss och inte helt obetydlig förbättring har dock skett, det vill jag också notera som en positiv sida. Antalet sysselsatta har ökat under 1973. Jag vill instämma i Bengt Fagerlunds redovisning för arbetsmarknadsstatistiken på den punkten. Vid föredragningarna inför inrikesutskottet har siffran 50 000 nämnts när det gäller ökningen av antalet sysselsatta under fjolåret. Vissa uppgifter säger att praktiskt taget hela den ökningen kan ha kommit till stånd inom tillverkningsindustrin. Vissa andra uppgifter om sysselsättningsutvecklingen synes ge vid handen att ökningen genomsnittligt under 1973 ligger på 20 000 inom tillverkningsindustrin och ca 30 000 inom offentlig förvaltning. En annan siffra som vi har fått ta del av visar, att om man jämför januari 1973 med januari 1974 ligger den totala sysselsättningsökningen på omkring 35 000, varav ca 15 000 hänför sig till tillverkningsindustrin. Inom den offentliga förvaltningen har siffror på 45 000–50 000 nämnts. Vissa andra sektorer har minskat.

Med detta vill jag ha sagt att det med föreliggande siffermaterial borde vara klarlagt att det är möjligt att öka sysselsättningen inom tillverkningsindustrin. Om vi tar siffrorna för sysselsättningsökningen i USA finner vi i stort sett samma utveckling. Det är möjligt att betydligt öka sysselsättningen inom industrin. Vi tycker på vår sida att regeringen och det socialdemokratiska partiet inte har den tro på näringslivets möjligheter att expandera och öka sysselsättningen som vi anser att det finns anledning hysa. Det finns goda skäl att satsa på ökad sysselsättning inom näringslivet. På 1960-talet trodde man ganska allmänt att det under 1970-talet skulle komma att råda stor brist på arbetskraft inom industrin. Nu anses det dock ganska allmänt att industrisektorn inte kan öka sysselsättningen nämnvärt. Det är tjänstesektorn, framför allt den offentliga, som kan erbjuda sysselsättningsexpansion. Kan vi möjligen missta oss i denna värdering liksom vi gjorde under 1960-talet när det gällde tillgången på arbetskraft?

Jag tror att vi gör ett misstag i vår näringspolitik, om vi inte kraftfullt satsar på ökad sysselsättning också inom industri- och tillverkningsområdet. Det är ändå från detta område som vi har att hämta resurserna till den offentliga sektorn. De ökade kommunala ambitionerna, som det har rått och alltså råder stor politisk uppslutning kring, har bl. a. medfört en skattehöjning på 9 kronor från år 1960 till 1974. En liknande skattehöjning inom de närmaste 10–15 åren anser vi inom centern inte vara möjlig. Redan gjorda åtaganden torde för många kommuner

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

innebära skattechöjningar på mellan 2 och 3 kronor. Att döma av direktiven till sysselsättningsutredningen anser inte heller regeringen att 1960-talets skattechöjning är möjlig under 1970-talet. Det har t. o. m. proklamerats skattestopp tills vidare. I utredningsdirektiven till sysselsättningsutredningen sägs också att utredningen bör belysa de finansiella problemen och de skattemässiga konsekvenserna. I detta sammanhang borde det ha varit naturligt att knyta ihop de samhälleliga resursernas beroende av en positiv utveckling av näringslivet. Över huvud taget är jag förvånad över att direktiven inte innehåller mer om just detta samband, som enligt vår mening är så utomordentligt viktigt att studera, utreda och framlägga en sysselsättningsplan för när det gäller framtiden. Centern anser att reformtakten på olika områden inte kan hållas och att samhället inte i full utsträckning kan ta det växande ansvaret för sysselsättningen, om inte näringslivet stimuleras till ökad produktivitet och ökad sysselsättning.

I direktiven till sysselsättningsutredningen pekar man, med rätta, på nödvändigheten av att undanröja de olika hinder som finns för människor att stå till arbetsmarknadens förfogande och på de höjda miljökraven i arbetslivet. Dessa problem måste övervinnas. Men jag tror ändå inte att de är de största och svåraste problemen, om man ser det generellt. Det skall i detta sammanhang påpekas att det är utomordentligt svårt att lösa problemen för framför allt många handikappade. Men det är synnerligen svårt att på de rätta orterna i landet skapa de 400 000, kanske 500 000 nya arbetstillfällen som behövs för att klara full sysselsättning och regional balans i början av 1980-talet. Direktiven är mycket välskrivna och omfattande – tillåt mig ge den komplimangen – men de ger enligt min mening inte mycket vägledning när det gäller hur dessa problem skall lösas.

I centerns partimotion, nr 91, yrkar vi på en utredning och utvärdering av arbetsmarknadspolitikerna i syfte att bättre samordna den med målen för regionalpolitiken och sysselsättningspolitiken och med övriga övergripande samhälleliga mål. Huvuddragen i nuvarande arbetsmarknadspolitik tillkom i ett helt annat skede med andra problem på väsentliga punkter än de som vi måste lösa på 1970-talet. Bl. a. trodde man då allmänt på en arbetskraftsbrist under innevarande årtionde.

I vår partimotion har vi utförligt motiverat vårt förslag, inte minst med utgångspunkt i vår regionalpolitiska syn. Vi har länge tvivlat på att vissa av de arbetsmarknadspolitiska medlen verkligen främjar den regionalpolitiska balansen.

På denna punkt är utskottet enigt och för ett ingående resonemang om dessa förhållanden. Tillåt mig citera några rader ur utskottsbetänkandet. Utskottet säger:

”Utskottet delar motionärernas uppfattning att det kan vara påkallat med en utvärdering av arbetsmarknadspolitikerna, inte minst med hänsyn till dess regionalpolitiska konsekvenser. Enligt utskottets uppfattning bör det emellertid vara möjligt att tillgodose motionärernas önskemål inom ramen för sysselsättningsutredningens verksamhet och utan att ytterligare en omfattande utredning tillsätts.”

Längre ned på samma sida säger utskottet:

”Enligt utskottets uppfattning är det naturligt att sysselsättningsutredningen nära följer det pågående utredningsarbetet inom arbetsmarknadspolitikens olika delar och sätter in resultaten i det större sammanhang som är sysselsättningsutredningens verksamhetsfält. Mycket betydelsefulla är därvid de regionalpolitiska aspekterna. Utredningen bör också initiera kompletterande undersökningar och vid behov begära att Kungl. Maj:t låter närmare utreda hur man konkret skall utforma olika arbetsmarknadspolitiska instrument.”

Fortsättningen går i stil med detta.

I detta sammanhang vill jag redan nu aktualisera en fråga som vi – och även folkpartiet och moderaterna, tror jag mig veta – anser bör utredas snarast, och det är en differentiering av arbetsgivaravgifterna. Finansutskottet skrev i sitt betänkande nr 1 år 1974, som diskuterades här i kammaren förra veckan:

”Utskottet konstaterar att frågan om att differentiera den allmänna arbetsgivaravgiften utifrån regionalpolitiska syften inte har något direkt samband med nu aktuella ekonomisk-politiska avväganden, varför motionsyrkandena bör avvisas i detta sammanhang, men har intet att erinra mot att frågan blir föremål för utredning i regionalpolitiskt sammanhang.”

Såsom jag upplever detta har finansutskottet bollat över denna fråga till inrikesutskottet, och det är glädjande att socialdemokraterna är med på att denna tvistefråga nu skall utredas.

Inrikesutskottet anför också att utskottet har anledning att utgå från att det som i övrigt begärs i vår motion, nr 91, kommer att bli tillgodosett vid direktiven. Statssekreteraren Allan Larsson har besökt utskottet och föredrog muntligen, naturligtvis inte ordagrant men på ett utomordentligt sätt, innehållet i de då ännu inte offentliggjorda direktiven. Han uttalade också att man noga hade studerat motionen. Direktiven offentliggjordes i måndags, den 18 mars. Det betänkande vi i dag diskuterar bordlades i kammaren den 19 mars och diskuteras alltså i dag, den 21 mars. Mot den bakgrunden förefaller det oss naturligt att inte yrka att motionens innehåll ges Kungl. Maj:t till känna. Jag utgår fortfarande från att våra krav är tillgodosedda i direktiven.

Jag måste ändå erkänna att jag i viss mån är missräknad, och det är inte ovanligt för motionärer. Jag anser att det inte är samma klarspråk i utredningsdirektiven som i vårt utskottsbetänkande. Jag vet att betänkandets innehåll var känt i kanslihuset efter utskottsjusteringen, som skedde i relativt god tid före direktivens offentliggörande. Statssekreteraren uttalade att man noggrant skulle läsa vad utskottet uttalade i anledning av vår motion. Jag hänvisar till vad jag nyss citerat. Det måste vara riktlinjerna som utredarna skall beakta i sitt arbete. Enligt uppgift skall sysselsättningsutredningen få ett stort sekretariat och goda resurser. Jag förutsätter, vilket också utskottet anför i sin skrivning, att utredningen skall göra utvärderingar och initiera kompletterande undersökningar och vid behov begära att Kungl. Maj:t låter närmare utreda hur man konkret skall utforma olika arbetsmarknadspolitiska instrument, som kan leda till bl. a. de uppställda regionalpolitiska målen. Att vi enhälligt anför detta i vårt utskottsbetänkande måste betyda, enligt den tolkning jag vill göra,

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

att detta må bli sysselsättningsutredningens direktiv i de avseenden jag här har berört.

Herr talman! Det är tioårsjubileum för strävandena att få till stånd en allmän arbetslöshetsförsäkring. Herr Eriksson i Arvika visade på avskrifter av motioner från 1964, alltså tio år gamla. Jag skall inte ta upp någon tävlan. Den är inte i och för sig meningsfull, men rätt bör vara rätt, och det förmodar jag att såväl herr statsrådet Bengtsson som herr Eriksson i Arvika är angelägna om. Jag har i min hand ett betänkande från arbetslöshetsförsäkringsutredningen, vars ordförande var Ingemund Bengtsson. En av ledamöterna var Thorbjörn Fällidin. Betänkandet är undertecknat i juli 1963, och ensam reservant i det betänkandet är Thorbjörn Fällidin. Det finns dessutom några särskilda yttranden, men herr Fällidin ensam reserverade sig för införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring. Därmed torde vi ha öst tillräckligt ur källorna när det gäller frågan om vem som var först.

Det är glädjande att vi som arbetat för en allmän arbetslöshetsförsäkring har nått målet så till vida att vi är eniga i inrikesutskottet – jag förutsätter också här i kammaren vid voteringen – om att tillsätta en utredning som har till uppgift att utreda frågan om införande av allmän arbetslöshetsförsäkring. Detta är en för oss självklar rättvisefråga, lika självklar som en sänkning av pensionsåldern. Jag skall inte lägga sten på börda utan bara med stor tillfredsställelse konstatera att vi har kommit betydligt närmare målet – en allmän försäkring för alla som är beredda att ställa sig till arbetsmarknadens förfogande.

Avgifterna för de försäkrade är mycket ojämnt fördelade mellan olika klasser på grund av att belastningen på dem varierar mycket starkt. Det var ett av de motiv som herr Fagerlund anförde för att socialdemokraterna nu har ändrat sig och gått in för en helt ny principiell linje i den här frågan. Också detta är en stor politisk framgång för vårt parti liksom för övriga partier som har arbetat för en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Jag förmodar att det framgår av utskottets betänkande att det råder politisk enighet i den här frågan utom på tre punkter, nämligen

- 1) att vi redan i dag bör fatta principbeslut om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring,
- 2) att socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna redan nu vill binda finansieringen till enbart arbetsgivaravgifter, och
- 3) att inkomstbortfallsprincipen genomgående skall vara ersättningsgrund enligt socialdemokraternas och kommunisternas mening.

Herr Fagerlund ville framhålla att administrationsfrågan var ett stridsäpple. Enligt den mening jag företräder är det icke på det sättet, och jag ber att få hänvisa till centerns motion i den här frågan. Vi liksom övriga vill tillvarata de fackliga organisationernas erfarenhet, inflytande och smidiga handläggning och ge de fackliga organisationerna ett rättmätigt inflytande. I vad gäller definitionen på vad som är "rimlig standard" anser vi att de som inte redan tidigare kommit in i arbetslivet skall kunna få en rimlig försörjning av det stöd som arbetslöshetsförsäkringen kan ge.

Otvivelaktigt har socialdemokraterna beträtt en principiellt ny linje i och med att de går med på en allmän arbetslöshetsförsäkring, som skall

omfatta alla som står till arbetsmarknadens förfogande. Därom är vi eniga liksom beträffande hur vi definierar de kategorier den nya försäkringen skall beröra. Vi kan inte finna att ett principbeslut nu binder eller hindrar utredare och andra, som praktiskt skall utforma de tekniska lösningarna. Centerpartiet rekommenderar sannerligen i den här frågan inga genvägar. I vad gäller ekonomiseringen anser vi det olämpligt att *nu* binda utredare och samhället för *en enda* lösning. Man kan inte se denna fråga isolerad från andra. Finansieringsfrågorna bör enligt vår mening ses i ett vidare perspektiv med beaktande av övriga socialförsäkringar och skattesystemet i dess helhet.

I vad sist gäller inkomstbortfallsprincipen bör den vara huvudregel, men den är inte möjlig att använda för exempelvis ungdomar och andra som första gången söker arbete. Dessa bör, enligt vår mening, ha en grundtrygghet på rimlig nivå i avvaktan på att arbete kan erbjudas dem. För dem behövs särskilda regler.

Herr talman! Flera av de motioner som väckts från vårt håll har tillgodosetts vid utskottsbehandlingen, och vi har därför bara en enda reservation. Vad angår arbetsmarknadshuvudtitelns anslagsäskanden är vårt parti berett tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. På en punkt, det särskilda utbildningsbidraget, föreslår vi en höjning från 5 till 8 kronor per timme. Dessa frågor kommer att behandlas i debatten av andra talare från centerpartiet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Såväl herr Eriksson i Arvika som herr Nilsson i Tvärälund har velat inregistrera en framgång när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Om vi går tillbaka till den diskussion som vi förde – jag var talesman för socialdemokraterna i den här frågan då också – kan vi lätt konstatera att vi aldrig ett ögonblick trodde att 1973 års beslut var slutpunkten när det gällde arbetslöshetsförsäkringen. Men jag erkänner villigt att jag trodde att det skulle gå ett par tre år innan frågan kom upp på nytt.

Här står man alltså och inregistrerar sina stora insatser för att genomföra den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen. Herr Eriksson i Arvika går tillbaka till 1966 och herr Nilsson i Tvärälund till 1963. Ingen av dem nämner med ett enda ord KSA-utredningens förslag till ett förbättrat arbetslöshetsskydd. Det förslaget var fullständigt enhälligt när det gällde ståndpunkten att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring inte kunde införas. Varför hoppar ni över den etappen i utvecklingen av frågan om arbetslöshetsförsäkringen? Jag tycker att man skall ha med den i bilden, särskilt när ni i dag vill fatta ett principbeslut. Jag skall med verkligt intresse lyssna på herr Nordgren, som satt med i den utredning som kom fram till resultatet att allt talade för att man skulle behålla de fackligt anslutna arbetslöshetskassorna plus ett kontant arbetsmarknadsstöd. Jag tycker att ni har ändrat er minst lika mycket som några andra.

Beträffande vad jag sade om att ni vill minska det fackliga inflytandet, säger herr Nilsson i Tvärälund att ”i centerpartiets motion har vi en annan uppfattning”. Men nu diskuterar vi faktiskt utskottets betänkande.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

Jag har förut citerat vad där står, nämligen att "de fackliga organisationerna skall ges möjlighet att utöva inflytande över beslut i enskilda försäkringsfall". Mycket vagare kan man inte skriva för att ge fackliga organisationer inflytande!

Vidare säger herr Nilsson i Tvärålund: "Vi hade ett program för 100 000 nya jobb." Nej, ni hade inget program; ni hade ett slagord. Det är också fel när herr Nilsson säger att sysselsättningen har stagnerat. Han har själv talat om att det har skett en viss ökning.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund tar upp frågan om det fackliga inflytandet och säger att det som majoriteten har skrivit i betänkandet är det avgörande. Ja, just det. Jag tycker att vi mycket väl kan stå för vad vi har skrivit. Där står klart utsagt att vi anser att utredningen bör vara obunden. Vi tror, herr Fagerlund, att kassorna kommer att hävda sig mycket väl i den prövning som utredningen kommer att göra. Tydligt är att herr Fagerlund är rädd för att de fackligt anslutna kassorna vid en prövning mot andra alternativ skall falla bort. Vi har strukit under att vi har den största tilltro till dem. Jag har givit en eloge till de nuvarande kassorna och det fackliga inflytandet. Det finns i protokollet, herr Fagerlund, och går inte att resonera bort. Vi är helt beredda att låta den organisatoriska lösningen prövas mot andra alternativ.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund ville påminna om vad KSA-utredningen sagt, nämligen att det inte var möjligt att utreda en allmän arbetslöshetsförsäkring. Såsom jag har tolkat centerns ledamot i KSA-utredningen kunde eller ville utredningen inte i det skedet behandla så djupgående utredningsuppgifter som frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring, på grund av nödvändigheten att så snart som möjligt komma fram till konkreta förslag. Jag vill för herr Fagerlund påpeka att inrikesutskottet anser att det är möjligt att komma fram till förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring — liksom LO, TCO och SACO. Det får väl tills vidare vara bevis nog för att en sådan försäkring är möjlig att genomföra.

I vad gäller administrationen kan jag instämma med herr Eriksson i Arvika.

Beträffande de 100 000 jobben säger herr Fagerlund på nytt att centern inte hade något program utan att det var ett slagord. Jag ber att få hänvisa till centerns program i 14 punkter. Herr Fagerlund behöver tydligen läsa på det programmet ytterligare. Jag beklagar att vi inte fick möjlighet att försöka genomföra vårt program, för att därmed kunna visa att det är möjligt att öka sysselsättningen också inom tillverkningsområdet.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Som de ärade statsråden och kammarens ledamöter har

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

hört, behandlas i det föreliggande betänkandet från inrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 1 bil. 13 ang. anslagen till arbetsmarknaden, arbetsmiljön, arbetslöshetsförsäkringar, jämställdhet mellan män och kvinnor, arbetsförmedlingsverksamheten m. m. jämte ett femtiotal motioner. Utskottets hemställan utmynnar i 57 punkter. Med tillfredsställelse konstaterar jag att på de allra flesta punkterna råder enighet i varje fall mellan de fyra demokratiska partierna. Det tycker jag att vi skall notera med glädje, för det är så pass viktiga problem som behandlas här, nämligen sysselsättningen, att det är tryggt att veta att vi är något så när eniga på de flesta punkter.

Under punkt 1 behandlas såväl motioner av herrar Regnéll och Fridolfsson m. fl. från moderata samlingspartiet som partimotioner från folkpartiet och centerpartiet. I dessa konstateras att arbetsmarknadspolitikens främsta uppgift under 1960-talet – med dess fulla sysselsättning – blev att öka rörligheten på arbetsmarknaden. I dag är dess främsta uppgift att skapa sysselsättningstillfällen.

Trots regeringens insatser på arbetsmarknaden har de senaste åren präglats av en betydande arbetslöshet, vilket också bekräftas i de nyligen skrivna direktiven till sysselsättningsutredningen. De uppgifter som ålagts arbetsmarknadspolitikerna i detta nya läge har blivit så mycket mer omfattande som regeringen icke velat medverka till att stimulera ekonomin med generella medel och skapa det företagsvänliga klimat som animerar inte minst de mindre och medelstora företagen till utveckling och expansion. De stalliga organens insatser har i stor utsträckning haft karaktären av åtgärder insatta i efterhand i syfte att mildra arbetslöshetens verkningar för den enskilde. Så har exempelvis en kraftig satsning gjorts på arbetsmarknadens traditionella medel: beredskapsarbeten, omskolningskurser, arkivarbeten m. m. I det uppkomna läget har detta varit nödvändigt.

Lokaliseringspolitikens utbyggnad, det ökade intresset bland kvinnorna för att få arbete utom hemmet, de handikappades berättigade krav på arbete i den öppna marknaden osv. har medfört nya arbetsuppgifter för AMS. Desillusionen bland den ungdom som lämnar utbildningsinstitutionerna och inte erhåller arbete griper omkring sig och kan på sikt undergräva förtroendet för samhällsfunktionerna. Enligt vår mening måste åtgärder prioriteras som medverkar till att minska den för närvarande anmärkningsvärt stora ungdomsarbetslösheten.

Den här beskrivna utvecklingen har inneburit en snabb tillväxt av arbetsmarknadsverkets uppgifter. Anslagen har måst fördubblas under loppet av några år, och ser man till verksamheten så finner man t. ex. att AMS i dag har lika omfattande verksamhet som en stor industrikoncern. Ser vi till utbildningsvolymen finner vi att 125 000 personer under det gångna budgetåret deltog i arbetsmarknadsutbildning. Volymen av omskolningskurser gör AMS till en av landets största utbildare. Alltför ofta hör vi att en och samma person rekommenderas att efter en omskolning försöka ytterligare en.

Det finns enligt min uppfattning anledning att fråga om vår yrkesrådgivning, vår ordinarie yrkesutbildning och omskolningsverksamheten verkligen är anpassade efter tidens krav och vårt samhälles behov.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

Jag vill icke lägga skulden för sysselsättningsproblemen på AMS, men AMS:s tillväxt har varit så snabb och de nya uppgifter som arbetsmarknadsverket har ålagts och påtagit sig är så många att det nu ter sig angeläget att få till stånd en parlamentarisk utredning i syfte att utvärdera vunna erfarenheter och presentera förslag till den framtida inriktningen av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet.

I de angivna borgerliga motionerna krävs just en sådan utredning. I propositionen anmäler departementschefen en parlamentarisk sysselsättningsutredning. Enligt de uppgifter som lämnats från departementet under utskottsbehandlingen pågår eller planeras omfattande utrednings- och utvärderingsarbeten, som berör arbetsförmedlingens framtida uppgifter, anpassningsgruppernas verksamhet, arbetsmarknadsutbildning osv. Dessa grupper skall arbeta snabbt. Till den aviserade sysselsättningsutredningen, som redan vid årsskiftet 1975-1976 enligt utskottet bör presentera ett första delbetänkande, är direktiven nu skrivna. De presenterades av statsrådet Ingemund Bengtsson vid en LO-konferens i Folkets hus i Stockholm i måndags.

Mot bakgrunden av vad som sålunda meddelats från departementet och enligt den nu efter utskottsbehandlingen tillgängliga stencilerade 30-sidiga direktivskrivelsen, synes det utskottet möjligt att de i nämnda motioner framförda kraven kan tillgodoses inom ramen för den i propositionen aviserade sysselsättningsutredningen. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan under punkten 1.

Under punkten 2 behandlar utskottet kravet på en utredning angående en allmän arbetslöshetsförsäkring, vilket framförts i motioner från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet samt herr Träff m. fl.

Herr talman! Den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen tillkom – historieskrivningen skall inte bli så lång – genom riksdagsbeslut redan 1934. Försäkringen handhades av arbetslöshetskassor, organiserade av de försäkrade själva. Under närmaste årtionde därefter byggdes det systemet ut, och utan tvivel skapade kassorna viss trygghet och ekonomiskt stöd för sina medlemmar vid arbetslöshet. Under 1960-talet hade kassornas medlemsantal ökat till ca 2 miljoner – ett ansenligt medlemsantal – men likväl stod stora skaror av den totala arbetskraften utan skydd mot arbetslöshet.

Det uppmärksammades självfallet, som utskottets värderade ordförande redan har betonat, av olika organisationer, såväl näringslivs- och fackliga som politiska. Bl. a. föreslog dåvarande högerpartiets riksdagsgrupp i en partimotion till 1964 års riksdag en förutsättningslös utredning i ärendet. Motionen bifölls, och 1966 tillsattes den s. k. KSA-utredningen, där jag fick förtroendet att bli medlem. Det var ett intensivt men intressant arbete under många år. En tid hade vi förmånen att ha nuvarande statsrådet Bengtsson som ordförande. Jag hoppas innerligt, herr statsråd, att vi nu får samma goda samarbete som vi hade under den utredningstiden, även om det nu inte blir i utredningen, och att vi också nu kan komma till ett enigt resultat i den här allvarliga frågan. Samtliga i KSA-utredningen var besjälade – liksom jag tror att i varje fall de är som nu har motionerat i frågan – av önskan att lösa detta

stora trygghetsproblem på ett effektivt sätt. Glädjande nog kunde vi, när arbetet var färdigt, presentera ett tämligen enhälligt förslag, vilket lades till grund för riksdagens beslut i fjol om ny lag om arbetslöshetsförsäkring. Den gav utan tvivel ett bättre skydd och en ökad trygghet för många.

Men vi underströk redan då från moderata samlingspartiet – liksom man gjorde från andra håll – att förslaget hade betydande brister. Trots då vidtagna förbättringar ställdes alltjämt stora grupper utanför erforderligt skydd. Vissa orättvisor i systemet påtalades, och i en gemensam borgerlig reservation hemställde vi om en ny utredning. Det avlogs tyvärr av den dåvarande socialistiska majoriteten i riksdagen.

I moderata samlingspartiets partimotion i år erinrar vi om att cirka en och en tredjedels miljon människor, dvs. en tredjedel av hela arbetskraften, står utan det ekonomiska skydd som arbetslöshetskassorna erbjuder. En del av dessa oförsäkrade, t. ex. alla ungdomar som efter genomgången utbildning vill träda ut på arbetsmarknaden och inte får jobb, har viss möjlighet – jag betonar viss möjlighet – att få del av det kontanta arbetsmarknadsstödet som beslutades samtidigt i fjol, men nu liksom då vill vi understryka att detta är helt otillräckligt. En annan grupp medborgare, som jag förutsätter att herr talmannen – och jag hoppas också statsrådet Bengtsson – liksom jag betraktar som arbetande människor, är de hundratusentals företagare inom hantverk, handel, industri, jordbruk, service m. m. som driver sina rörelser som enskilda firmor. De har inte möjligheter att för närvarande åtnjuta skydd på samma villkor. De måste först skilja sig helt från företaget genom försäljning, konkurs eller dylikt. Jag betraktar det som ett rättvisekrav att det s. k. arbetslöshetsbegreppet skall vara detsamma för alla parter på arbetsmarknaden som vid arbetslöshet står till arbetsförmedlingens förfogande. Jag har tillåtit mig väcka motion i ärendet. Den behandlas inte i detta sammanhang, men låt mig redan nu uttala en förhoppning om att den får en positiv behandling så att denna skönhetsfläck i systemet kommer bort.

Likaledes synes det mig otillfredsställande med vitt skilda avgifter i kassorna för samma skydd.

De som för närvarande inte kommer med i erkända arbetslöshetskassor är förutom nytillträdande på arbetsmarknaden i första hand personer med mindre fast anknytning till arbetsmarknaden. Det kan vara sådana som omväxlande arbetar som egenföretagare och anställda, det kan vara anställda med flera arbetsgivare, kanske i olika branscher etc. Erfarenheten visar att det är just dessa grupper som löper den största risken att bli arbetslösa. Men det är också de som har det sämsta ekonomiska skyddet vid arbetslöshet.

Mot bakgrund av vad jag här framhållit framstår motiven för en allmän arbetslöshetsförsäkring som ytterst angelägna. En parlamentarisk utredning med allsidig representation från löntagare- och näringslivsorganisationerna bör enligt vår mening tillsättas för att skyndsamt utarbeta förslag till en effektiv och rättvis allmän arbetslöshetsförsäkring.

En sådan försäkring bör enligt vår mening vara jämställd med sjukförsäkringen. De erkända arbetslöshetskassornas erfarenheter och

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

resurser bör tillvaratas. Ersättningen vid arbetslöshet bör kunna beräknas på samma sätt som vid sjukdom. Finansieringen bör också kunna ske på samma sätt som inom sjukförsäkringen, dvs. med en kombination av egenavgifter och statsbidrag.

Krav på en utredning i frågan har under utskottsbehandlingen också — som redan sagts här från talarstolen — rests från LO, TCO och SACO. Utskottets samtliga ledamöter delade den uppfattning som kommit till uttryck i motionerna och i skrivelser från nämnda organisationer, nämligen att en allmän arbetslöshetsförsäkring bör införas.

Mot den bakgrunden låg det, enligt min mening, väl till för ett enhälligt utskottsbetänkande. Så blev inte fallet. Vi i den borgerliga utskottsmajoriteten anser att utredningen skall vara förutsättningslös även i vad avser organisatoriska lösningar och likaledes i vad gäller finansieringen, där vi anser att olika vägar skall prövas och att arbetslöshetsförsäkringen inte nödvändigtvis skall betraktas som en fristående försäkring. Finansieringsfrågan bör enligt vår mening ses i ett vidare perspektiv med beaktande av övriga socialförsäkringar och skattesystemet i övrigt.

Socialdemokraterna i utskottet och herr Lorentzon, vpk, vill däremot inte ha en förutsättningslös utredning, utan har i reservationerna 2 av herr Fagerlund m. fl. och 3 av herr Lorentzon skrivit in såväl organisations- som finansieringsform. Detta anser jag vara principiellt felaktigt. Att redan nu fastställa att finansieringen skall ske genom arbetsgivaravgifter — utan att ens ha en aning om kostnaderna — och därigenom ytterligare försvåra läget på arbetsmarknaden genom sysselsättningshämmande pålagor kan vi i moderata samlingspartiet inte acceptera.

Detta ställningstagande från socialdemokraternas sida gör att det här sannolikt — jag understryker ordet sannolikt, vi minns gårdagen — blir den nya riksdagens första lottning, vilket jag finner i hög grad beklagligt, i all synnerhet som samtliga partier inom utskottet var eniga om utredningskravet.

Med stöd av vad jag här framfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkt 2 och avslag på reservationerna 2 och 3.

Vid punkten 3 ber jag däremot att helt kort få yrka bifall till reservationen 4. Herr Strindberg kommer att närmare belysa vårt ställningstagande. Detsamma är förhållandet med reservationen 5, där herr Strindberg kommer att belysa anledningen till att vi har lämnat ett särskilt yttrande.

Jag går därför direkt till punkten 12. Där behandlar utskottet företagsutbildningen, som herr Eriksson i Arvika betonade att jag skulle säga några ord om.

Den utbildning som kan ske i företagen är mycket värdefull. Det har bekräftats årtionden igenom. Den är dessutom från såväl samhällets som elevens eller den anställdes synpunkt ekonomiskt fördelaktig. AMS har föreslagit en vidgad verksamhet på det området, särskilt om man därigenom kan undvika driftsinskränkningar eller permitteringar. I motioner från folkpartiet och centerpartiet har detta ytterligare betonats. Vid föregående års riksdag hade vi gemensam borgerlig reservation i ärendet.

Socialdemokraterna och herr Lorentzon har reserverat sig mot förslaget, i reservationen 6. Vi i utskottsmajoriteten, som gärna vill medverka till att öka sysselsättningen, anser att den föreslagna försöksverksamheten bör komma till stånd. Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 12.

Vad det s. k. särskilda utbildningsbidraget, den s. k. femkronan, beträffar anser jag att den skall utgå oförändrad. Den utgör ett värdefullt tillskott per timme för de företag som anställer och utbildar ungdomar och kvinnor. Detta bekräftas ju också av att 9 600 personer påbörjat sådan utbildning. Därför yrkar jag bifall till punkten 13 i utskotts-betänkandet.

Låt mig slutligen, herr talman, erinra om att vi redan i fjol livligt diskuterade jordbrukarnas möjligheter att erhålla näringshjälp. De borgerliga partierna reserverade sig, tyvärr utan resultat. I år har vi i utskottet – och det noterar jag med tillfredsställelse – konstaterat att det råder delade meningar om hur reglerna för näringshjälp och rationaliseringsstöd utfallit i praktiken. Utskottet föreslår därför att en utvärdering göres. Principen bör enligt utskottet vara att jordbrukarna jämföras med övriga företagare. Jag ber att få yrka bifall till punkten 48.

Herr Fagerlund uttryckte inledningsvis sin glädje över att arbetslösheten minskat, och det gjorde också utskottets värderade ordförande. Det är klart att vi alla är tacksamma för den saken, men trots detta får vi inte känna oss nöjda och slå oss till ro. Det vill inte heller herrar Fagerlund, Eriksson eller Nilsson i Tvärålund göra.

Vi måste bedriva en målmedveten sysselsättningspolitik, sade herr Fagerlund. Ja, det måste vi, men jag tror inte, herr Fagerlund, att man gör det genom att lägga ytterligare pålagor på näringslivet, i varje fall inte i dagens läge. Herr Fagerlund har i den socialdemokratiska reservationen skrivit in att man skall göra det. Jag tycker att det finns anledning att pröva alla tänkbara vägar att klara den finansieringen.

Jag vet inte om det var en felsägning då herr Fagerlund sade att försäkringen skall gälla alla anställda. Jag har tidigare här betonat att vi har stora grupper som arbetar, fast de inte precis betraktas som anställda. Det är alla företagare, jordbrukare osv. som jag tidigare räknade upp och som driver sina företag i form av enskild rörelse eller firma. De har inte samma skydd och de är inte anställda, men enligt min mening bör de jämföras med övriga grupper på arbetsmarknaden när det gäller sociala förmåner och även när det gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Vidare vill jag minnas att herr Fagerlund sade att de borgerliga partierna gick emot löntagarorganisationerna. Att begära en förutsättningslös utredning, herr Fagerlund, är väl inte att gå emot vad löntagarorganisationerna önskar. Jag föreställer mig att både löntagarorganisationer och andra organisationer och allmänheten över huvud taget, när det gäller så här stora kostnader, som nu skall läggas på någon eller några parter, vill att man prövar alla tänkbara vägar då det gäller att lösa den finansiella delen av problemet. Men jag tror, herr Fagerlund, att vi i varje fall är eniga om att vi skall rätta till en del av de här sakerna då det gäller att inte bara de anställda skall ha det här skyddet utan även andra. Att de nytillträdande skulle ha det, betonade herr Fagerlund, men

jag fick den känslan av herr Fagerlunds anförande att man däremot inte var intresserad av de övriga grupper som jag här har berört.

Till slut, herr talman, ber jag sammanfattningsvis att få yrka bifall till vad utskottet hemställt på samtliga punkter utom punkterna 3 och 6, där jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5.

I detta anförande instämde herr Oskarson (m).

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! I detta land, där den ekonomiska liberalismen ohämmat råder, även om den är understödd av statliga åtgärder, råder ingen garanti för sysselsättningen åt medborgarna, ingen rätt till arbete. Där hör arbetslöshet i större eller mindre omfattning till ordningen för dagen, under olika tidsperioder även massarbetslöshet. Därtill en omfattande dold arbetslöshet. Denna sanning har lönearbetarna noterat alltsedan industrialiseringen slog igenom i detta land. Rätten till arbete blev därför en av lönearbetarnas stora kampuppgifter i Sverige.

Frågan är aktuell i dag liksom för 70–80 år sedan.

Min partikamrat Eivor Marklund kommer senare att utveckla vänsterpartiet kommunisternas syn på frågan om sysselsättningen i Sverige och det förslag vårt parti ställer i anslutning till motionerna 887 och 1553 och reservationen 1 vid punkten 1 i fråga om sysselsättningsutredningen. Jag skall därför inte närmare uppehålla mig vid den frågan. Jag vill dock i detta sammanhang poängtera att rätten till arbete ändå är den avgörande frågan. Om den rätten existerade för medborgarna i landet skulle det icke behövas någon arbetslöshetsförsäkring. Nu föreligger det ingen lagstadgad rätt till arbete. Kapitalet, som i verkligheten regerar detta land, kan inte garantera arbete och sysselsättning åt svenskarna. Därför är en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring bekostad av kapitalet en avgörande fråga för landet och löntagarna.

Arbete och bröd var ett av de första kraven som stod inskrivna på arbetarrörelsens fanor och standar då de första demonstrationerna för människovärdet genomfördes i detta land. Parallellt med kravet på arbete stod frågan om uppehållet även under den påtvungna arbetslösheten.

Det har varit en hård kamp som arbetarrörelsen i Sverige har måst utkämpa för dessa rättvisekrav mot dem som äger produktionsmedlen och mot deras stödtrupper -- de borgerliga partierna. Lönearbetarna känner mycket väl till denna kamp. De yngre kan hämta vetskap härom i den folkliga litteraturen.

Mot denna historiska bakgrund kan det därför synas mer än underligt att de tre borgerliga partierna till årets riksdag har inlämnat var sin motion gällande allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Här söker de borgerliga partierna göra gällande att dessa helhjärtat och uppriktigt verkat just för lönearbetarna och deras ekonomiska skydd under arbetslöshet och gjort det i många år.

I en av dessa borgerliga motioner gör man t. o. m. gällande att det varit, som man uttrycker det, "den socialistiska majoriteten" i riksdagen som förhindrat en för de arbetslösa lycklig lösning. Kan man komma längre i hyckleri? De som känner den historiska bakgrunden vet ju hur

falskt detta tal i verkligheten är.

I anslutning till inrikesutskottets behandling av dessa tre borgerliga motioner har dagspressen sedan en tid haft mer eller mindre sensationsartade artiklar, i större eller mindre utsträckning sakligt underbyggda. Uppgiften har i viss mån varit att popularisera de borgerliga partierna, men kannstöperierna kring frågan om ett enande eller inte av de borgerliga partierna och socialdemokratin kan givetvis i detta sammanhang ha verkat nervpirrande och inspirerande för detta artikelskrivande. I bakgrunden låg ju hela tiden att lotten skulle kunna komma att avgöra detta ärende. Inrikesutskottets majoritet – vilken numera är borgerlig – har sagt sitt. Någon enighet borgare–socialdemokrater blev det inte i denna fråga.

Att vänsterpartiet kommunisterna skulle sluta upp bakom yrkandena som ställts i de borgerliga motionerna ansågs redan från början som uteslutet, då de borgerliga partierna anser att en allmän arbetslöshetsförsäkring inte skall bekostas av arbetsgivaravgifter, dvs. genom den part som är orsaken till arbetslösheten, samt att arbetslöshetsförsäkringen skall kopplas bort från fackföreningarna. Att kapitalet skall slippa svara för de ekonomiska kostnaderna för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring är givetvis helt i linje med dettas innersta önskningar, och här står därför de tre borgerliga partierna helt redo att gå kapitalets ärenden, vilket redan har verifierats av anföranden från denna talarstol i dag.

Är den svenska kapitalismen och de borgerliga partierna föremål för en sinnesförändring efter att i alla år ha bekämpat lönearbetarna? Det är berättigat att ställa den frågan i detta sammanhang. Och vad är då orsaken?

Jo, man resonerar tydligen så att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring måste komma inom de närmaste åren. Bättre att stämma i bäcken än tvingas göra det i ån. Man kan därmed vara med om att undanröja ett groende missnöje bland lönearbetarna och de många som inte erhåller arbete. Detta framför allt med tanke på de många utslagningarna på arbetsplatserna, att ungdomen inte kan garanteras sysselsättning, att arbetstillfällena i produktionen blir allt färre och att arbetslösheten kan komma att ytterligare förvärras.

Man är alltså numera inte motståndare till en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Man är i stället anhängare av en sådan. Man vill t. o. m. allvarligt räknas som dess förkämpe. Men man vill inte vara med och betala. Om kapitalet, som är orsaken till arbetslösheten, skall svara för följderna, då är man inte med längre. Nej, löntagarna själva skall svara för kostnaderna genom avgifter och över sina skatter – helt i linje med det gamla svenska ordspråket: "Det är som att skära remmar ur andras hud."

Löntagarna, som inte alls är ansvariga för den omfattande arbetslösheten, skall själva bekosta arbetslöshetsförsäkringen. Detta är de borgerliga partiernas linje. Det framgår klart av deras motioner och även av det betänkande som nu behandlas och som den borgerliga majoriteten i inrikesutskottet står bakom.

Vidare är de borgerliga partierna – efter deras motioner att döma – inspirerade av möjligheterna att nu, långt om länge, sidsteppa den svenska fackföreningsrörelsen, att ställa den åt sidan. Allt det myckna talet om

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

att fackföreningsrörelsens inflytande kommer att minska och dess medlemsantal att sjunka, om arbetslöshetsförsäkringen kopplas bort från fackföreningsrörelsen, har tydligen i detta sammanhang haft en tacksam grogrund.

Genomgående för de tre borgerliga motionerna är att fackföreningsrörelsens inflytande över arbetslöshetsförsäkringen skall bort, även om det är mer eller mindre klart utsagt. Det borgerliga utskottsbetänkandet är på denna punkt mera försiktigt hållet. Grunduppfattningen är dock densamma.

I reservationen 3 till detta betänkande sägs det klart och tydligt ifrån att arbetslöshetsförsäkringen även i fortsättningen skall skötas av de fackliga organisationerna. Jag ber att få yrka bifall till denna vpk-reservation.

Herr talman! Jag har här nämnt två av de orsaker som gör att vi från vänsterpartiet kommunisterna inte är överens med utskottsmajoriteten. Det gäller för det första finansieringen av en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det gäller för det andra administrationen av en dylik arbetslöshetsförsäkring.

Men vår reservation är även föranledd av en tredje omständighet, och där skiljer vi oss även från socialdemokraterna, som på denna punkt är överens med den borgerliga utskottsmajoriteten. Det gäller det kontanta arbetsmarknadsstödet — en reform som genomfördes i fjol av riksdagen och som tillerkänner förvärvsarbete, som saknar arbete men står utanför arbetslöshetskassan, en ersättning av tre och en halv tia om dagen under fem av veckans dagar, om de uppfyller en hel rad krav.

Redan då denna reform genomfördes förklarades från vänsterpartiet kommunisterna att summan 35 kronor var alldeles för låg. På denna summa skulle nämligen också betalas skatt i vanlig ordning. Vi motionerade i frågan men vann inte riksdagens gehör. Vi återkommer med motion även i år och yrkar att beloppet höjs till minst 60 kronor per dag i arbetslöshetsunderstöd. Inrikesutskottets majoritet, som denna gång har utökats med den socialdemokratiska gruppen, yrkar avslag. Reservationen 13, under vilken mitt namn återfinns, är fogad till punkten 39. Jag yrkar, herr talman, bifall till denna reservation.

Då den borgerliga majoriteten i utskottet liksom den socialdemokratiska gruppen förklarar att en kommande utredning skall överse även det kontanta arbetsmarknadsstödet, innebär detta att under ett flertal år skall dessa 35 kronor per dag vara allt de arbetslösa skall erhålla. Betänker man att skatt skall erläggas i vanlig ordning på dessa 35 kronor och beaktar man därtill den allt snabbare inflationen, inser man att det sannerligen inte är många kronstycken som återstår att klara uppehållet på för de arbetslösa. Socialvården blir nästa instans. Detta är de borgerliga och socialdemokratiska ledamöterna i utskottet helt överens om. Detta är verkligheten bakom de många orden om kraftfullt stöd åt de arbetslösa.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna anser inte detta vara den riktiga vägen att gå utan menar att det kontanta stödet, oavsett den kommande utredningen, skall höjas omgående. Stödets storlek är så blygsam att den som är försörjare måste anlita socialvården. Den arbetslöse måste i många

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

fall besöka arbetsförmedlingen, försäkringskassan och socialbyrån för att få ut pengar. Det kontanta arbetsmarknadsstödet ligger i många fall under socialhjälpnormen. Dess otillräcklighet innebär att den arbetslöse får vandra den tunga vägen till socialbyrån för att klara de överhängande utgifterna. Det var väl ändå inte så vi ville ha det.

SVårigheterna för dessa arbetslösa är kända av exempelvis AMS, som i sitt remissyttrande till lagförslaget påpekade att storleken av stödet borde räknas upp. Det råder säkerligen inga tvivel om att en ökning av det kontanta arbetsmarknadsstödet är berättigad. Storleken på stödet bör sättas så att det på inga villkor understiger socialhjälpnormerna. Den höjning som vänsterpartiet kommunisterna föreslår – från 35 kronor till minst 60 kronor – är alltså inte tilltagen i överkant. Det är inget överbud det är fråga om.

I utskottsmajoritetens skrivning till denna fråga hänvisar man till en kommande utredning och säger: "I en sådan utredning kommer frågan om ersättningsnivåerna in som ett naturligt inslag." Det är väl ändå något nonchalant mot de många arbetslösa det här är fråga om. Det är ju nu och under de kommande åren då utredningen arbetar och fram till dess beslut fattas av riksdagen som dessa arbetslösa skall klara sig på endast 35 kronor om dagen – skatten och inflationen tar ju sitt.

Jag vänder mig i det här fallet inte till de borgerliga – det anser jag vara meningslöst – men till de socialdemokratiska ledamöterna av kammaren, som i denna fråga har gjort gemensam sak med de borgerliga och vägrar de arbetslösa bidragshöjningen. Då det gäller stöd i olika former till företagen har man varit synnerligen givmild under åren, men då det gäller dessa arbetslösa vinkar man med kalla handen. Är man verkligen överallt i dessa bänkar i denna kammare nöjd med detta handlande? Den socialdemokratiske talesmannen borde ge ett svar på den frågan.

Herr talman! I motion 409 till årets riksdag, en motion som handlägges av socialförsäkringsutskottet och som riksdagen senare kommer att få ta ställning till, yrkas att en parlamentarisk utredning tillsättes i syfte att införa en allmän social försäkring, där även kontant ersättning vid arbetslöshet ingår som en del. Detta krav har återkommit i kommunistiska motioner under år som gått. Frågan om en allmän socialförsäkring aktualiserades av kommunisterna så tidigt som år 1945. Kravet är nu 30 år gammalt. Det täcker hela fältet då det gäller trygghetssystemet.

En obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, som gäller alla som söker arbete men inte erhåller sysselsättning, är en del i ett allmänt trygghetssystem. En utredning om allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring är alltså i linje med förslag som har ställts av vänsterpartiet kommunisterna.

I tidskriften Social Försäkring nr 1 för i år är man i en artikel inne på just detta tema, och av allt att döma är man helt överens med oss när det gäller linjen i denna kommunistiska motion. Under rubriken "Gör en samordnad trygghetsförsäkring av vår socialförsäkring!" sägs bl. a. följande:

"Det behövs en sanering i försäkringsdjungeln. Det allra rationellaste

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

vore givetvis att sammanföra alla de olika försäkringar som tillsammans ger oss den trygghet, som vi anser vara nödvändig i svåra tider, till en enda trygghetsförsäkring. — —

En sådan trygghetsförsäkring skulle ha flera fördelar. Den skulle automatiskt gripa in så snart en människa kom i svårigheter genom arbetslöshet, sjukdom eller olycksfall. Den skulle reducera behovet av olika tilläggsförsäkringar, förenkla administrationen och sannolikt också förbilliga den. Den skulle medföra att icke önskvärda komplikationer och intresseslitningar hos den enskilde försäkringstagaren försvann. Det skulle ju finnas endast ett företag som ombesörjde hela trygghetskakan åt honom och tjänstemannen som handlade ärendet skulle genast se vederbörandes aktuella situation."

Artikeln i Social Försäkring fortsätter:

"Och därtill kommer: det skulle betyda att vi informationsmässigt kunde gå ut med en samlad information till varje försäkringstagare. En information, som i korta och enkla punkter skulle kunna berätta om de rättigheter, som trygghetsförsäkringen innebar."

Vad jag här har citerat ur tidskriften Social Försäkring är helt i linje med vänsterpartiet kommunisternas motion 409 till årets riksdag, som behandlas av socialförsäkringsutskottet och kommer att diskuteras i kammaren i annat sammanhang. Kraven i denna vår motion täcker hela fältet då det gäller trygghetssystemet. Här är en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring endast en del. En utredning om allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring är alltså i linje med förslag som ställs i denna motion. Jag skulle dock vilja upprepa att en dylik arbetslöshetsförsäkring endast utgör en del av hela trygghetssystemet. Det har en hel rad andra aspekter att bjuda.

Folkpartiet har för sin del upptäckt detta faktum. I sin motion om allmän arbetslöshetsförsäkring säger folkpartiet:

"Man måste se arbetslöshetsförsäkringen som en del av ett mer omfattande trygghetssystem. Det föreligger ett klart samband mellan arbetslöshetsförsäkringen och andra delar av socialförsäkringssystemet."

Jag noterar att folkpartiet har tagit del av och även intryck av vänsterpartiet kommunisternas motion. Vad jag nyss citerade ur folkpartimotionen är i stort sett vad vpk under tidigare år och även i år framfört i motioner i denna fråga. Men folkpartiet stannar på halva vägen. Då vpk:s motion senare kommer att behandlas i riksdagen får folkpartiet tillfälle att sluta upp och ge sitt bifall till ett trygghetssystem som täcker hela fältet.

Herr talman! Jag skall sluta detta mitt anförande med att åter yrka bifall till reservationen 3 vid punkten 2 och reservationen 13 vid punkten 39. Om de övriga reservationer till vilka mitt namn är knutet kommer herr Petterson i Västerås att tala.

Jag skulle gärna i detta sammanhang ha velat ta upp en polemik med herr Nordgren, men jag får kanske tillfälle att göra det senare.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Först bara några ord en gång till om arbetslöshetsförsäkringen.

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

Jag tycker det är ganska intressant när herr Nilsson i Tvärålund säger att man inte hann med det här. Låt mig läsa ur det särskilda yttrandet av ledamöterna Elmstedt, Erik Filip Petersson och Nordgren:

”Det förslag till vidgat arbetslöshetsskydd som KSA-utredningen nu framlägger kan i stort sägas fylla kravet på ett allmänt sådant. En förbättring av arbetslöshetsförsäkringen och framför allt införandet av det s. k. kontanta arbetsmarknadsstödet ger många nya grupper en trygghet, som de hittills saknat.”

Det var alltså 1971, men som jag sade har man sedan ändrat sig.

Herr Nordgren säger att socialdemokraterna är redo att skriva in arbetsgivaravgiften i direktiven utan att vi har en aning om kostnaderna. Ja, det är vi. Men herr Nordgren är redo att fatta principbeslut innan han har en aning om kostnaderna, och det anser vi oss inte kunna göra.

Vad sedan företagarna beträffar vill jag helt kort säga till herr Nordgren: Javisst, de skall ha möjligheter till samma skydd som alla andra har.

Herr Lorentzon frågade om vi är nöjda med KSA-stödet. Nej, absolut inte. Jag framhöll redan i mitt första anförande att vi behöver införa förbättringar där, men jag hänvisade samtidigt till vad finansutskottet har skrivit.

Sedan stod herr Eriksson i Arvika här och inkasserade stora vinster när det gäller sysselsättningsutredningen. Han hänvisade då till föregående års debatt. Ja, jag tycker gott att vi kan ta upp den debatten och se efter vad herr Eriksson ville 1973 samt jämföra det med de direktiv som vi nu har framför oss. Jag kanske då får lov att citera vad jag själv sade förra året, nämligen följande: ”En diskussion om de grundläggande villkoren för svensk ekonomi och svenskt näringsliv kan sedan lämpligen utvidgas att omfatta även de mera begränsade arbetsmarknadspolitiska frågorna.” De frågorna togs också upp såväl i motionen som i reservationen.

I direktiven står: ”En utgångspunkt härför måste dock vara att ökningen av industriinvesteringarna skall ske inom ramen för de fördelningspolitiska målsättningar som gäller och med siktet inställt på att den ekonomiska demokratin bör utvecklas. — — Att länka in den tekniska och industriella utvecklingen på att lösa sociala uppgifter framstår som en för svenskt vidkommande möjlig väg. — — Mot denna bakgrund framstår det som angeläget att de sakkunniga söker bedöma de krav på näringspolitiken i allmänhet och industri- och energipolitiken i synnerhet som följer av ökade ambitioner inom sysselsättningspolitiken.”

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga till herr Fagerlunds anförande utan noterar endast med stor tillfredsställelse att vi är på samma linje i denna fråga. Det har jag också trott att vi skulle vara. Missuppfattningen beror väl därför på någon felsägning. Företagarna — i den mån jag berörde dem — står ju ofta på samma verkstadsgolv som de anställda eller arbetar i samma jordbruk. De bör ha samma skydd. Detta har herr Fagerlund nu bekräftat, och jag utgår ifrån att man kommer att ta hänsyn till det i utredningen och även vid behandlingen av den motion som jag tidigare talade om.

Herr Fagerlund sade också att vi nu vill fatta principbeslut utan att ens ha en aning om kostnaderna, men herr Fagerlund känner säkert till hur det var med den saken i utskottet. Vi hade inget förslag till principbeslut i moderata samlingspartiets motion.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall här inte föra debatten vidare om hur det var med vårt initiativ till sysselsättningsutredningen utan vill bara peka på att vi i fjolårets partimotion nr 352 i första att-satsen föreslog "att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsätts med uppgift att framlägga riktlinjer för den framtida arbetsmarknadspolitiken". Och i texten till motionen sade vi: "För att markera detta uppdrag bör utredningen ges benämningen sysselsättningsutredningen."

Herr Fagerlund har heller inte vederlagt detta, och jag tycker att det hedrar honom att han skrivit på att det förslag som har väckts av folkpartiet kommer att ha central betydelse i utredningsarbetet. Detta säger jag inte ironiskt utan ärligt och uppriktigt, och jag tycker det är värdefullt att vi har kunnat enas om det. Jag sade också redan i mitt första anförande att jag sätter värde på att man har varit så generös att man har tagit in den skrivningen i utskottets betänkande.

(Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag vill påpeka för debattdeltagarna att genmäle skall ges gentemot den som senast har haft huvudanförande.)

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag blev kallad till telefonen just när herr Fagerlund höll sitt anförande. Men jag har fått rapporter om att herr Fagerlund citerade herr Elmstedts särskilda yttrande i KSA-utredningen. Det tycker jag är värdefullt, eftersom herr Elmstedt där uttalat att han accepterar KSA-utredningens förslag med hänsyn till att det är ett steg i riktning mot en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Representanterna för de olika partierna får väl fortsätta att slåss inbördes om vem som först tog upp frågan om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Jag har redan redovisat att vårt parti aktualiserade den frågan för 30 år sedan.

Man anför statsfinansiella skäl för att man inte kan vara med på högre bidrag när det gäller de arbetslösa. Det går naturligtvis alltid an att framföra skäl emot, när man inte vill. När det gäller reservation 6, som handlar om bidrag till företagen, vill jag säga till herr Nordgren att jag mycket väl förstår att representanterna för de borgerliga partierna kan framställa krav på ytterligare en bidragsform, där bidrag skulle utgå med 5, 6, 8, 10, 12 kronor och vad det nu var allt. Socialdemokraterna har ju varit hur välvilliga som helst när det gällt bidrag till företagen. När det gällt arbetslösa har man inte varit lika generös.

Jag vill citera vad som sägs på s. 31 i utskottsberäkningen – för detta svarar en borgerlig majoritet. Där står: "Enligt utskottets mening bör en

vidgad användning av företagsutbildning prövas. Principiella invändningar kan inte riktas häremot med hänsyn till att stöd till sådan utbildning som nämnts redan utgår i inte ringa omfattning." Ja, det var en verklig åsnespark till svensk socialdemokrati. Ni kan inte ha principiella invändningar mot sådana bidrag, eftersom ni tidigare har varit med på det ena anslaget efter det andra. Men nu pågår det en ideologisk debatt, om jag får kalla det så, i socialdemokratiska tidningar, i t. ex. Aftonbladet och Arbetet. Man har kommit underfund med att det kanske inte är så nyttigt med miljardrullningen direkt till företagen för inköp av maskiner och annat - de har den egenarten att de slår ut de arbetande och man skapar på det sättet större arbetslöshet. Vi kanske i stället skulle ge bidragen direkt över lönen och via företagsutbildningen. Visst kan moderaterna från kammarens talarstol hävda att sådant stöd redan utgår i stor omfattning. Det är i och för sig också att ge socialdemokraterna en spark där bak.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag bröt mot ordningsreglerna. Jag gjorde det i bästa välmening. För att slippa hoppa upp efter varje talare från reservanternas sida försökte jag rationalisera det hela.

Låt mig till herr Eriksson i Arvika säga att det finns en skillnad mellan folkpartiets motion i år och den motion folkpartiet väckte i fjol. Men när det gäller namnfrågan vill jag inte ta ifrån herr Eriksson initiativrätten.

Till herr Nilsson i Tvärälund vill jag säga att det särskilda yttrande som herrar Elmstedt, Erik Filip Petersson och Nordgren avlämnade till 1971 års KSA-utredning inte stärker herr Nilssons ställning i detta sammanhang. Läs vad där står: att de accepterar förslaget fullt och helt och utan reservationer.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Debatten här i kammaren i dag och debatten i andra sammanhang visar den centrala ställning som arbetsmarknadspolitiken intar. Den har växt fram och formats av utvecklingens krav och under medverkan av den fackliga och politiska arbetarrörelsen. Den satsning som skett på detta område är ett klart uttryck för arbetarrörelsens målsättning om arbete och trygghet.

De utredningar som nu är aviserade utgör en viktig förutsättning för att vi skall komma till rätta med de många komplicerade spørsmål som är förenade med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Herr Fagerlund har tidigare i debatten redogjort för viktiga avsnitt i denna fråga, och jag ber att helt få ansluta mig till hans inlägg.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att något kommentera några av de reservationer som är fogade till inrikesutskottets betänkande nr 3. Reservationen 4 gäller särskild förmedlingspersonal för kvinnlig arbetskraft. På den punkten är i propositionen förslaget att 100 arbetsförmedlare skall ägna sig särskilt åt den kvinnliga arbetskraften. Det är ett delförslag, som kommer från jämställdhetsdelegationen.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är det viktigt att man vidtar konkreta åtgärder för att förbättra kvinnornas möjligheter att hävda sig

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

på arbetsmarknaden. Det är en riktig åtgärd att särskilda tjänstemän avdelas att arbeta med dessa frågor. Man får nämligen därigenom större förutsättningar för att arbete på det området verkligen utförs. Om det endast konstrueras som ett allmänt åliggande för arbetsförmedlingen att arbeta med dessa frågor finns det alltid risk för att arbetsuppgiften försvinner i konkurrens med andra viktiga åligganden för arbetsförmedlingen. Ur kvinnornas synpunkt bör det alltså vara en fördel med den konstruktion som föreslås i propositionen. Reservanterna synes inte ha beakta detta. Deras avslagsyrkande innebär att det finns risk för att de arbetsinsatser som specialrutinerade tjänstemän kan utföra inte kommer de kvinnliga arbetssökandena till godo. Utskottsmajoriteten finner Kungl. Maj:ts förslag väl avvägt. Jag yrkar därför avslag på reservationen 4.

Reservationen 5 gäller lekmannastyrelser vid de lokala arbetsförmedlingarna. Vi behandlade den frågan ganska utförligt vid förra årets riksdag i anledning av en liknande reservation. Jag skall inte trötta med någon längre utläggning nu, då det egentligen inte framkommit något nytt. Det är emellertid alldeles uppenbart att det är viktigt med ett lokalt samarbete mellan arbetsförmedlingen, å ena sidan, samt fackliga organisationer, kommuner och företag, å andra sidan. I det dagliga arbetet förekommer också ett mycket omfattande samarbete. Vi kan i detta sammanhang erinra oss att de tillsatta anpassningsgrupperna ger ökade möjligheter till samverkan på en bred bas.

När utskottets majoritet nu inte vill biträda förslaget om lokala lekmannastyrelser är den inställningen alltså inte betingad av något motstånd mot lokalt samarbete, utan den hänger samman med att vi i dag knappast har några ändamålsenliga arbetsuppgifter att tilldela de här styrelserna. Folkpartiet pekar i det hänseendet på administrationen av arbetslöshetsförsäkringen. Men på den punkten förefaller folkpartiet vara väl tidigt ute, eftersom försäkringen och dess administration nu skall bli föremål för utredning. Sedan utredningen lagt fram sitt förslag kan det finnas anledning att ta upp frågan på nytt.

Jag betvivlar emellertid att utredningen kommer fram till den lösning som synes förespegla folkpartiet och som innebär att de nuvarande arbetslöshetskassorna slås sönder. För övrigt kan det noteras en betydande borgerlig splittring i den frågan. Centerpartiet ansluter sig till oss socialdemokrater, moderaterna biträder visserligen folkpartiförslaget men har inte argumenterat för att de lokala kontoren skall få hand om arbetslöshetsförsäkringen, vilket är en av grundvalarna för folkpartiets förslag.

I övrigt vill jag endast tillägga att arbetsförmedlingens verksamhet ingalunda är statisk. Organisation och samarbetsformer kommer att förändras även i framtiden. Sysselsättningsutredningen kommer säkert att ge uppslag till reformer av de arbetsmarknadspolitiska medlen. Först sedan man fått de nya förslagen kan det föreligga skäl att se om det finns praktiskt underlag för en reform av det slag som reservanterna tänker sig. Men att i dag tillsätta lokala styrelser som inte skulle få några verkliga arbetsuppgifter vore snarare att diskreditera de decentraliseringssträvanden som folkpartiet gör sig till talesman för.

Jag yrkar därför avslag på reservationen 5.

I reservationen 7 avgiven av centerpartiet och folkpartiet föreslås en höjning av det särskilda utbildningsbidraget från 5 kronor till 8 kronor per timme. Reservanterna menar att detta skulle ge en stimulans och ökad möjlighet för ungdomar och vuxna kvinnor att få utbildning och anställning på den öppna marknaden.

Vi i utskottsmajoriteten delar inte den uppfattningen. Det faktum att till i mitten av februari 9 600 personer påbörjat utbildning med stöd av femkronan visar att verksamheten numera har en större omfattning än vad reservanterna utgått ifrån.

En höjning av beloppet skulle dessutom leda till betydligt höjda utgifter för utbildningsbidraget utan att man därför kunde vara förvissad om att höjningen får den effekt som reservanterna förutsätter. Tidsmässigt är reformen begränsad att gälla till utgången av år 1974.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottsmajoriteten reservationen 7.

I reservationen 9 återkommer folkpartiet även i år med krav på värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag.

Utskottsmajoriteten avstyrker kravet. Vi finner inte anledning att frångå den ståndpunkt vi intog vid förra årets riksdag. Nu liksom då anser vi att bidragen bör fastställas från fall till fall och avvägas mot andra reformbehov.

I sammanhanget vill jag erinra om vad vi anförde i utskottets betänkande om den successiva höjning som grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning varit föremål för. I juli 1966 var grundbidraget 450 kronor per månad för ensamstående och föreslås nu höjt till 665 kronor per månad. Det motsvarar precis förändringarna i basbeloppet, som i dag är 8 100 kronor mot 5 500 kronor i juli 1966.

Dessutom bör reservanterna uppmärksamma att flyttningsbidragen täcker de faktiska kostnaderna vid flyttning. Läger vi därtill att bidrag i form av starthjälp under de senaste åren har räknats upp betydligt mer än vad förändringarna i basbeloppet skulle ge anledning till är syftet med reservationen tillgodosett.

Jag yrkar därför avslag på reservationen 9.

I reservationen 10 yrkar herr Lorentzon på en uppräknig av utbildningsbidraget. Reservanten anför bl. a. att bidragsnivån vid jämförelse med normerna för social hjälp är för låg och föreslår en höjning till 750 kronor per månad att omfatta såväl ensamstående som gifta samt att barn tillägget skall utformas efter samma normer som gäller vid socialhjälp. Kostnaderna härför har reservanten beräknat till 50 miljoner kronor.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att vid utbildning av det slag det här är fråga om utgår bidrag med hela beloppet för den faktiska bostadskostnaden, likaså för kostnader för dagliga resor i samband med utbildningen. Utskottsmajoriteten vill inte bestrida att det kan finnas motiv för en uppräknig av bidragen. Men det är här som på många andra områden en fråga om avvägning mellan reformbehov och resurser.

Det finns också anledning att erinra om att vi i riksdagen så sent som i förra veckan behandlade finansutskottets betänkande nr 1 och i samband därmed tog beslut om det s. k. stimulanspaketet, vilket innebär bl. a. en

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

förstärkning för inkomstsvaga grupper.

I debatten i dag och vid andra tillfällen har givits uttryck åt den centrala ställning som arbetsmarknadspolitiken intar. Flera utredningar är i verksamhet och några är aviserade. Vi kan därför utgå från att alla de här frågorna är föremål och blir föremål för uppmärksamhet. Redan till hösten kan vi vänta förslag om arbetsmarknadsutbildningen, om volymer, inriktningen m. m. Det finns kanske då anledning att återkomma till de ekonomiska frågorna.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 6 och 11; i övrigt yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Generös som jag är av naturen har jag överlämnat åt andra i min grupp att kommentera en rad av de reservationer som jag fogat vid betänkandet. Jag känner mig därför förhindrad att gå i polemik med Erik Johansson i Simrishamn – det kommer andra talesmän för mitt parti att göra senare.

Erik Johansson säger att det alltid är en avvägning mellan reformkrav och resurser. Ja, det har de arbetslösa och de som går på arbetsmarknadsutbildning säkerligen fått känna av under år som har förflutit. Men samma avvägning av resurser gör man inte när det gäller miljarderna från de svenska skattebetalarna till svensk storfinans.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Enligt marsstatistiken var ca 66 000 personer registrerade som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna. Av dessa var ungefär var fjärde under 25 år. Tittar man sedan litet närmare på hur situationen under de senaste månaderna har varit för de allra yngsta åldersgrupperna som söker arbete finner man att av samtliga arbetslösa under 25 år var ca 70 procent under 22 år.

Det är självklart att dessa stora grupper unga människor som inte kan få ett fast arbete upplever sin situation som en tragedi. Den höga ungdomsarbetslösheten måste därför bemästras genom en mängd olika åtgärder.

Som jag ser det bör man nu försöka att bättre anpassa arbetsmarknadens behov och utbudet från utbildningsanstalterna till varandra. Det bör t. ex. gå att underlätta ungdomarnas inträde i arbetslivet genom att skapa fler praktikplatser och genom att ge stöd för utbildningsinsatser inom företagen. Med det senast sagda vill jag inte påstå att man skulle lösa problemet med ungdomsarbetslösheten genom ökad företagsutbildning. Men det skulle vara ett steg i rätt riktning för att minska ungdomsarbetslösheten.

Från centern har vi i en av våra partimotioner speciellt uppmärksammat ungdomsarbetslösheten i ett s. k. kortare perspektiv. Herr Nilsson i Tvärålund har här tidigare utvecklat centerns mera långsiktiga program för att minska arbetslösheten.

I vår partimotion har vi föreslagit att det särskilda utbildningsbidraget, som utgår med 5 kronor per timme till arbetsgivare för anställning av främst ungdomar och kvinnor, uppräknas till 8 kronor per timme. Även

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

folkpartiet har framfört samma förslag. I utskottet har vi från centern och folkpartiet i reservationen 7 gett vårt stöd åt förslaget om en uppräknig av femkronan.

Herr Nordgren sade i sitt inlägg att femkronan hittills varit ett värdefullt tillskott. Det kan jag intyga. Därför beklagar jag att herr Nordgren i utskottet inte velat följa upp detta värdefulla tillskott med en förstärkning av femkronan. Vi reser vanter har, just mot bakgrunden av den höga arbetslösheten bland ungdom och kvinnor, ansett det vara angeläget att förstärka insatserna för att förbättra ungdomarnas och de vuxna kvinnornas sysselsättning. Jag vill slå fast att vi, så länge vi har en hög ungdoms- och kvinnoarbetslöshet i landet – registrerad eller dold –, inte får vara rädda för att öka insatserna för att stimulera anställning och utbildning på den öppna marknaden. Det här ber jag herr Johansson i Simrishamn, som var tveksam på den här punkten, att tänka på.

Vi har i vår partimotion även föreslagit att en vidgad företagsutbildning skall prövas. Utskottsmajoriteten kan inte finna något skäl för att man inte skulle ha en försöksverksamhet med en företagsutbildning för redan anställda om konjunkturläget eller utvecklingen på arbetsmarknaden kräver detta.

Jag anser att man bör pröva olika möjligheter att minska arbetslösheten. Utskottets vice ordförande herr Fagerlund ställde frågan till oss inom utskottsmajoriteten hur det skall gå till att ge utbildning åt anställda som räkar ut för en kris i ett företag. Jag vill svara att AMS faktiskt har funderat på hur försöksverksamheten skall gå till. Utskottsmajoriteten har fullt förtroende för att AMS på ett riktigt sätt kan hantera den frågan. Jag tror inte heller att AMS sätter i gång med den här försöksverksamheten om det inte finns ett behov.

Vad jag förstår kan en företagsutbildning för redan anställda inte vara någonting märkvärdigare än andra former av företagsutbildning. Exempel på närallgande åtgärder finns att hämta i det utskottsbetänkande som vi just nu behandlar. Utskottet föreslår enhälligt t. ex. ett särskilt utbildningsbidrag till företag för att motverka könsbunden rekrytering av arbetskraft.

I två motioner, nr 340 och nr 1153, har herr Johansson i Holmgården och jag tagit upp frågor som berör Norrbottens inland och Tornedalen. Det gäller storarbetsplatserna i Övertorneå, Pajala och Överkalix som drivs i arbetsmarknadsstyrelsens regi. I motionen 340 för vi fram kravet på att de tre storarbetsplatserna ombildas till företag i bolagsform inom Statsföretagskoncernen. Genom att dessa storarbetsplatser har karaktären av beredskapsarbeten skapar de inte den tillförsikt inför framtiden som arbeten på den ordinarie öppna arbetsmarknaden ger.

Målsättningen att 100 personer skulle få arbete på vardera av dessa arbetsplatser har än så länge endast uppnåtts i Överkalix. Detta har kunnat ske genom att NJA som legoarbete planerat en vidareförädling på denna storarbetsplats. Även om nu storarbetsplatsen i Överkalix haft en gynnsammare utveckling än storarbetsplatserna i Övertorneå och Pajala ger detta ändå ingen trygghet för framtiden. För att skapa fler och samtidigt tryggare jobb för människorna i dessa tre kommuner så måste de tre storarbetsplatserna omvandlas till ett statligt bolag inom Stats-

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

företagskoncernen. Vi har vidare i motionen föreslagit att på grund av sysselsättningsproblemen i de tre nämnda kommunerna bör verksamheten i en första etapp byggas ut till att omfatta 600 arbetsplatser.

Utskottet har visat förståelse för våra framförda förslag, vilket bör uppfattas som positivt. Men detta löser givetvis inga problem. Nu har jag i alla fall biträtt vad ett i övrigt enhälligt utskott kommit fram till, nämligen att det här skall utredas. Arbetsmarknadsministern har i statsverkspropositionen aviserat att en utredning skall tillsättas för att se över verksamheten vid industriella storarbetsplatser och skyddade verkstäder.

Genom att jag nöjt mig med löftet om en utredning så hoppas jag att den kommer i gång snart med sitt arbete. Jag hoppas också att utredningen snabbt kommer fram till en slutsats att storarbetsplatserna i Övertorneå, Pajala och Överkalix bör övergå till att bli förslagsvis filialföretag inom Statsföretagskoncernen. I väntan på att den här utredningen om skyddade verkstäder arbetat färdigt bör det vara lämpligt att, under tiden som utredningen arbetar, lösa frågan om anställande av även yngre arbetskraft till de här tre omnämnda storarbetsplatserna.

I motionen 1153 år 1974 har vi pekat på att de här tre storarbetsplatserna i Övertorneå, Pajala och Överkalix hittills i endast ringa utsträckning givit sysselsättning åt yngre arbetskraft. Vi motionärer menar att när industriella storarbetsplatser lokaliseras till kommuner, där alternativ sysselsättning saknas på den öppna arbetsmarknaden, då bör även yngre arbetskraft kunna anställas.

Även för den här motionen känner utskottet förståelse. Jag hoppas därför att den skrivning som utskottet enhälligt står bakom därmed också skall resultera i en praktisk tillämpning från arbetsmarknadsmyndigheterna i enlighet med motionens syfte.

Jag vill i det här sammanhanget understryka att vi motionärer har en positiv inställning till att även äldre och medelålders grupper får sysselsättning vid storarbetsplatserna. Något motsatsförhållande mellan äldre och yngre åldersgrupper får inte finnas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom punkten 13, där jag ber att få yrka bifall till reservationen 7.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! I det innehållsrika betänkande från inrikesutskottet som vi nu diskuterar är det naturligt att intresset främst knyts till de aviserade utredningarna om en allmän arbetslöshetsförsäkring samt om den framtida sysselsättningen. Dessa frågor har redan behandlats av herr Nordgren i hans anförande tidigare, varför jag inte skall uppehålla mig vid dem i annan mån än att jag vill uttrycka min förvåning över den inkonsekvens som kännetecknar den socialdemokratiska reservationen 2, som berör den allmänna arbetslöshetsförsäkringen. Reservanternas vill inte acceptera att riksdagen i dag skulle fatta ett principbeslut med hänsyn till att verkningarna nu inte kan överblickas i bl. a. finansiellt avseende. I reservationen är man däremot trots detta beredd att föreslå att riksdagen i dag skall binda sig för att försäkringen skall finansieras med arbetsgivar-

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

avgifter.

Herr Fagerlund kritiserade inledningsvis utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt. Herr Fagerlund saknade i skrivningen svar på flera punkter bl. a. om finansieringen, ersättningarnas framtida storlek och administrationen. Ja, herr Fagerlund, om vi vore klara med svaren på alla dessa frågor om hur den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen skall utformas, behövde vi inte ha någon utredning. Då kunde vi i dag gå till beslut. Personligen finner jag emellertid att just frågorna om finansieringen, ersättningarnas storlek och den organisatoriska utformningen är av så stor betydelse att de nog bör övervägas innan vi binder oss för den slutliga lösningen.

Jag medger gärna att det nu är svårt att överblicka de kostnader som en allmän arbetslöshetsförsäkring kan medföra, och det är därför som vi i utskottsskrivningen framhåller att finansieringsfrågorna bör ses i ett vidare perspektiv och med beaktande av övriga socialförsäkringar och skattesystemet i dess helhet. Det är en uppfattning som synes mig stå i samklang med de tankegångar som återfinns i direktiven till sysselsättningsutredningen. När det gäller att skapa nya arbetstillfällen skall ju de sakkunniga "söka bedöma de villkor för sysselsättningspolitiken som följer av kravet på en minst lika snabb ökning av sysselsättningen i fortsättningen som den som inträffade under 1960-talet". Det är en riktig – och en viktig – uppgift, som inte bör försvåras genom att riksdagen i dag beslutar om finansiering genom arbetsgivaravgifter vilkas storlek vi inte känner och vilkas verkningar, för att citera den socialdemokratiska reservationen, "både finansiella och andra hänseenden inte kan överblickas". Det enda vi med bestämdhet vet i dag är att varje ny procent i obligatoriska avgifter som vi lägger på näringslivet – liksom på kommuner och landsting – minskar möjligheterna att skapa nya arbetstillfällen inom näringslivet liksom inom den offentliga sektorn, den sektor som nu tycks vara socialdemokratins räddningsplanka när det gäller att klara den framtida sysselsättningen.

Beträffande reservationen 4 vill jag yrka bifall till denna med hänvisning till att vi inom moderata samlingspartiet anser att inrättande av tjänster för arbetsförmedlare som speciellt skall ägna sig åt kvinnliga arbetssökande inte kommer att hjälpa upp kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Vi accepterar tjänsterna, men för de kvinnliga arbetssökandena skall gälla exakt vad ett enigt utskott säger på s. 24 i betänkandet beträffande motionen 1139 med krav på särskilda insatser för akademiskt utbildad arbetskraft. Det är, säger utskottet, "utskottets uppfattning att denna arbetskraft inte skall särbehandlas. Arbetsgivarna bör i dessa liksom i andra fall ges en effektiv information om de arbetssökande och deras förutsättningar på arbetsmarknaden." Jag kan, herr talman, inte motivera mitt yrkande om bifall till reservationen 4 bättre än vad utskottet har gjort i denna formulering. Jag hoppas därför att de utskottsledamöter som står bakom denna enhälliga utskottsskrivning liksom kammarledamöterna i övrigt kommer att stödja reservationen 4. Det vore konsekvens i ett sådant ställningstagande, och jag förutsätter – det vill jag gärna säga med anledning av herr Johanssons i Simrishamn reflexioner här förut – att personalen på arbetsförmedlingar-

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

na ser till att varje arbetssökande får sitt berättigade krav på hjälp från förmedlingen tillgodosett.

Till det föreliggande betänkandet är även fogat ett särskilt yttrande av herrar Nordgren och Oskarson angående anslaget till arbetsmarknadsutbildning. Denna fråga har jag tagit upp i motion nr 1566, i vilken jag bl. a. pekat på den mycket snabba – jag hävdar alltför snabba – utökningen av AMS:s omskolningsverksamhet, som skett på några få år. AMS:s ambitioner att ständigt växa på olika områden med ständigt och mycket snabbt stigande kostnader som följd synes mig inte vara en riktig utveckling. Den statistik som i olika sammanhang presenteras avseende resultatet av omskolningsverksamheten är svår att få ett riktigt grepp om; detta gäller för övrigt AMS:s verksamhet i stort. Tyvärr synes omskolningsverksamheten inte leda till att de som utbildas erhåller anställning i önskvärd omfattning. Alltför ofta inträffar det att den omskolade efter en tid måste omskolas på nytt därför att det inte varit möjligt att skaffa ett arbete inom det område som omskolningen avsåg. Det finns många exempel på detta.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att läsa en i och för sig mycket intressant artikel som var införd i Aftonbladet för någon vecka sedan under rubriken ”— — — men då grep byråkraterna in i Sigmunds kärleksliv”. Det handlar faktiskt om en norsk textilarbetare som kom till Sverige. Han träffade en flicka från Umeå. Han tyckte att han skulle flytta upp till Umeå, men det var inget bra område för en textilarbetare. Efter kontakter med arbetsförmedlingen råddes han till utbildning inom metallindustrin. Han åkte till AMU-center i Örebro för att utbilda sig till svarvare. Efter en tid kom han tillbaka till arbetsförmedlingen i Umeå. Han tyckte att bidragen var för låga, och då ifrågasatte man om han verkligen skulle utbildas till svarvare – det var inte speciellt bra – utan man ansåg att han skulle bli fräsare i stället. Och så åkte han tillbaka till AMU-center i Örebro för att utbildas till fräsare. Nästa gång han kom i kontakt med arbetsförmedlingen i Umeå framhöll samme konsulent att det här med fräsare var inte bra, utan man ansåg att han borde bli slipare i stället. Så återvände han till AMU-center i Örebro för att få den nya utbildningen. Men inte heller där lyckades han få något arbete utan han blev så småningom stansare. Det jobbet fick han på eget initiativ och utan särskild utbildning.

Det är helt naturligt att det här är ett tillspetsat exempel, men tyvärr upplever vi alltför många sådana här fall. Det är mot denna bakgrund som man skall se det förslag till besparing på 153,4 miljoner kronor som jag motionerat om när det gäller omskolningsverksamheten. Jag anser att arbetsmarknadsstyrelsen inom ramen för ett anslag på 900 miljoner kronor för budgetåret 1974/75 rimligtvis bör klara av en oförändrad utbildningsvolym. Ökningen är ändå avsevärd jämfört med innevarande budgetår såväl i kronor räknat som i procent.

Givetvis skall vi, herr talman, ha en effektivt bedriven omskolningsverksamhet som ett av medlen i en aktiv arbetsmarknadspolitik, men den ekonomiska politiken, skattepolitiken och näringspolitiken, måste målmedvetet inriktas på att i första hand skaffa de arbetssökande en meningsfull sysselsättning i produktionen. Jag är medveten om att

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

näringslivet har behov av en yrkesutbildad arbetskraft. På sikt måste det problemet lösas genom att den av samhället redan i ungdomsskolan bedrivna utbildningen beaktar detta behov. Därigenom underlättar man för våra ungdomar att få ett arbete efter avslutad skolgång, och man minskar behovet av omskolning. Det är därför glädjande att i direktiven för den kommande sysselsättningsutredningen konstateras just att åtgärder måste vidtas på utbildningsområdet för att åstadkomma en bättre balans i utbud och efterfrågan av personal med olika utbildning och att detta är en viktig uppgift för en långsiktig sysselsättningsplanering. I direktiven pekas bl. a. på möjligheten att genom utvidgad praktik förbereda ungdomen för arbetslivet. Jag vill uttrycka den förhoppningen, *herr talman*, att direktiven noga skall studeras även inom riksdagens utbildningsutskott, där man nu i flera år ställt sig avvisande när jag väckt motioner just i detta syfte. Den här skisserade utvecklingen på utbildningsområdet förefaller mig helt riktig.

Till sist en kommentar till ett yttrande av *herr Fagerlund* i hans första inlägg. *Herr Fagerlund* underströk nödvändigheten av att skapa arbete åt alla och att det för detta fordrades ett starkt samhälle.

Ja, det är givetvis i och för sig ett diskutabelt påstående som jag inte här skall fördjupa mig i. Men med glädje lade jag märke till fortsättningen på *herr Fagerlunds* inlägg. Han konstaterade också att vi behöver ett starkt näringsliv. I det yttrandet tolkar jag en ökad förståelse för att vi måste ha en satsning på näringslivet, som innebär att näringslivet får en positiv utveckling, därför att det är genom en positiv utveckling inom näringslivet som vi skapar nya arbetstillfällen och som vi ger ekonomiskt utrymme också för en satsning på den offentliga sektorn.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strindberg beskyller mig och övriga socialdemokrater för inkonsekvens i fråga om finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen men är själv redo att fatta principbeslut. Är det här inte fråga om den gamla vanliga taktiken att liksom tjuven ropa: "Ta fast tjuven!"?

Sedan säger *herr Strindberg* att den offentliga sektorn är räddningsplankan för socialdemokraterna. Låt mig konstatera att det inte är någon räddningsplanka. Här skiljer vi oss ideologiskt därför att vi märker behoven inom t. ex. sjukvården, äldreomsorgen och överallt där det finns ett mycket stort behov av ökade samhällsinsatser.

Herr Strindberg tar upp vad jag sade om ett starkt samhälle men även ett starkt näringsliv. Läs programmet för den socialdemokratiska näringspolitiken, *herr Strindberg!* Då kan man få klart för sig att socialdemokraterna hela tiden har haft en positiv inställning till ett starkt näringsliv.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte finna att det skulle vara inkonsekvent om riksdagen i dag fattade ett beslut om att så småningom införa en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring utan att fördenskull i dag binda sig när det gäller finansieringsfrågorna eller administrationen. Däremot måste det definitivt vara felaktigt att besluta om att binda sig för finansiering genom arbetsgivaravgifter innan vi vet hur stor denna ökning av

arbetsgivaravgiften skall bli.

Jag kan inte, herr Fägerlund, se någon ideologisk skillnad när det gäller den offentliga sektorn. Möjligen finns en skillnad när det gäller att finansiera den verksamheten. Som representant för moderata samlingspartiet har jag definitivt ingenting emot att vi får ökad satsning på utbildningsområdet, servicesektorn, sjukvården osv. Men en förutsättning för att denna expansion inom den offentliga sektorn skall kunna ske är ju att ökningen icke får ske snabbare än vad ökningen av produktionsresurserna medger. Jag betraktar inte detta som en ideologisk skillnad utan mera som en praktisk bedömning av hur mycket vi kan satsa.

Att det sedan kan ligga en viss ideologi i herr Fägerlunds högskattepolitik är en annan sak.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Strindberg vill jag säga att de 100 tjänsterna till arbetsförmedlingen skall ses som ett uttryck för det förslag som jämlikhetsdelegationen kom fram till. Resultatet av det arbetet gav klart vid handen att här förelåg speciella problem. Genom att man förstärker och specialdestinerar dessa tjänster, ökar man möjligheterna att leva upp till den målsättning vi har satt upp. Det är således en riktig åtgärd och ingalunda någon nyhet inom förmedlingsverksamheten att så sker.

I vad sedan gäller de negativa synpunkterna på omskolningsverksamheten vill jag fästa herr Strindbergs uppmärksamhet på att omskolningen är ett led i den aktiva arbetsmarknadspolitik som formas av den politiska och fackliga arbetarrörelsen. Den har vuxit fram och formats alltefter utvecklingens krav. De över 125 000 som deltar i omskolningen upplever inte detta som negativt.

Det är klart att man, som också herr Strindberg sade, kan ta fram olika exempel. Jag kan från min erfarenhet som arbetsförmedlare ta fram en hel rad exempel som helt skiljer sig ifrån dem herr Strindberg har anfört. Det gäller sådana som blivit utslagna från arbetet, t. ex. lantarbetare med dåliga ryggar som fått omskolning till mekaniskt arbete och funnit sin utkomst inom industrin. Exempelen kan mångfaldigas.

Jag tycker nog att herr Strindbergs inlägg var ett angrepp på den arbetsmarknadspolitik som för många människor betytt en lösning på deras problem. Vi är beredda att verka för att den även i fortsättningen skall få ett positivt resultat och bereda en meningsfull tillvaro och sysselsättning för dessa människor.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå herr Johansson i Simrishamn när han betraktar mitt inlägg som ett angrepp på den arbetsmarknadspolitik som bedrivs. Vad jag underströk redan i mitt inledningsanförande var att jag ser i en effektiv omskolningsverksamhet ett viktigt komplement till en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men jag betraktar det inte som effektivt om man utbildar människor för arbetsområden där de sedan inte har möjlighet att få sysselsättning.

När det gäller de 100 tjänsterna hänvisar jag till s. 24 i betänkandet. Jag skall be att få läsa upp några ord där. Man talar om akademikerna och

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

säger: "Arbetsgivarna bör i dessa liksom i andra fall ges en effektiv information om de arbetssökande och deras förutsättningar på arbetsmarknaden. Det är därvid viktigt att både arbetsgivare och de arbetssökande påverkas att välja arbeten även utanför de sektorer som traditionellt valts av de långtidsutbildade." Man skulle kunna ta bort orden "av de långtidsutbildade" och i stället sätta in "av kvinnorna".

Det jag finner logiskt är att vi skall försöka ha en arbetsmarknad där vi inte läser oss vid att ett område skall vara speciellt anpassat för akademiker och ett annat speciellt anpassat för kvinnorna, utan alla arbetssökande skall ges en bred information om sina möjligheter på arbetsmarknaden.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! När vi den 29 maj förra året debatterade arbetslöshetsförsäkringen här i kammaren kunde man väl inte ana att vi i dag, knappt tio månader senare, skulle ha kommit så långt att vi i folkpartiet fått gehör för de krav vi då ställde. Vårt krav på en utredning om en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring tillbakavisades av den dåvarande majoriteten här i kammaren, dvs. av socialdemokraterna och kommunisterna. I dag är situationen en annan, och det är därför som man med tillfredsställelse konstaterar den ändrade syn på de här frågorna som inträtt hos socialdemokraterna under de gångna tio månaderna. Men som det har sagts förut i dag är självfallet en förutsättning härför den ändrade ståndpunkt som LO har tagit i dessa frågor. Det som alltså var omöjligt i maj förra året är vi nu överens om att genomföra. Det är glädjande.

Vad man i detta läge kan fråga sig är huruvida lagarna om arbetslöshetsförsäkring och om kontant arbetsmarknadsstöd är dåliga. Har de inte fungerat sedan de trädde i kraft eftersom vi alla nu är så angelägna om att få en ny utredning till stånd? Det är väl ingen, herr talman, som vill eller kan påstå att de lagar som vi då beslutade om inte har fungerat bra. De två lagarna trädde ju i kraft så sent som den 1 januari i år och har alltså kunnat tillämpas bara i två och en halv månad. Men oavsett denna korta tid måste man med tillfredsställelse konstatera att det kontanta arbetsmarknadsstödet visat sig vara ett värdefullt inslag i arbetsmarknadspolitiken redan under denna mycket korta tid. Det är ganska många som har sökt och också fått detta kontanta stöd. Enligt en underhandsuppgift som jag fick häromdagen skulle minst 85 procent av ansökningarna ha bifallits av arbetsmarknadsmyndigheterna. Vi har alltså fått en god start på det som vi beslutade om förra året. När det sedan gäller arbetslöshetsförsäkringen innebar de beslut som vi fattade förra året inte särskilt stora förändringar, utan de erkända kassorna har fortsatt att fungera på det värdefulla sätt som de gjort under många år.

När man kommit så långt i sina funderingar kan man fråga sig: Skall man göra ytterligare en utredning, om det vi införde förra året har fungerat relativt bra?

Ja, herr talman, vad vi under mycket lång tid framhållit från

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

folkpartiets sida är att det finns anledning att ställa samma krav på inkomstskydd vid arbetslöshet som vid sjukdom och ålderdom. Trots det beslut som vi fattade förra året är detta krav icke uppfyllt. Och därför, menar vi, bör arbetslöshetsförsäkringen göras allmän och obligatorisk, så att det blir enhetliga regler för hela arbetsmarknaden. Till dessa synpunkter anslöt sig, såsom framhållits förut i dag, TCO redan när organisationen antog sitt arbetsmarknadspolitiska program, där en obligatorisk lösning förordades. När nu även LO och SACO anslutit sig till de här synpunkterna har vi i utskottet kunnat enas i detta avseende. Jag vill också gärna begagna tillfället att uttala min glädje över att vi har kunnat få till stånd en utredning om en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det är ju en fråga som vi drivit i många, många år.

Även om det kontanta arbetsmarknadsstödet visat sig kunna fungera bra, måste man tyvärr konstatera att en mycket stor del av de anställda och andra grupper på arbetsmarknaden alltjämt står utanför möjligheterna att få någon ersättning från de erkända kassorna och därigenom är hänvisade till den ringa ersättning på 35 kronor per dag som det kontanta arbetsmarknadsstödet innebär. Man kan alltså i och för sig ha sympati för herr Lorentzons synpunkter och ifrågasätta rimligheten i detta ersättningsbelopp. Denna ersättningsnivå är nämligen för stora grupper dels klart otillfredsställande, dels klart under vad sjukförsäkringen ger, då man är frånvarande från arbetet på grund av sjukdom. En svaghet hos det nuvarande systemet med de erkända kassorna är naturligtvis också, som även herr Fagerlund påpekat, de mycket varierande avgifter som kassorna måste ta ut och som så olika drabbar de anställda.

Mot den här bakgrunden har det varit naturligt för utskottsmajoriteten att också kräva att en kommande allmän arbetslöshetsförsäkring, såsom vi skriver, definitionsmässigt skall omfatta hela arbetskraften. Det innebär, som herr Eriksson i Arvika framhöll tidigare i dag, att vi dels omfattar LO:s och TCO:s krav på att arbetslöshetsförsäkringen skall gälla enligt inkomstbortfallsprincipen men att det därtill också skall ges en rimlig grundtrygghet i avvaktan på att arbete kan erbjudas.

Vad är rimlig grundtrygghet, frågar herr Fagerlund. Jag trodde att livets erfarenheter kunde ha givit honom besked om i varje fall vissa enkla fakta.

De som inte fått sitt första arbete och således inte har någon inkomst som kan falla bort skall naturligtvis inte heller ställas utanför trygghetsförsäkringen. Nu tror jag personligen inte heller att TCO och LO menar det, även om man vid en snäv tolkning av skrivelsen skulle kunna uppfatta det så.

Jag är dessutom angelägen att understryka – jag har gjort det förut, men låt mig göra det igen – vikten av att all den erfarenhet man fått genom de erkända arbetslöshetskassornas mångåriga värdefulla arbete tillvaratas, när man nu skall utreda och lägga fram förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Det måste i detta sammanhang också göras bedömningar i olika avseenden av det gällande systemet. Är det tillfredsställande att man skall ha varit medlem ett år i en arbetslöshetskassa innan man över huvud taget

är berättigad att få någon ersättning? Är det en rimlig avvägning att man under den senaste tolv månadersperioden skall ha haft arbete fem månader för att över huvud taget uppfylla villkoren? Det finns naturligtvis flera frågor som måste utredas, och därför är det angeläget att den här utredningen kommer till stånd.

Men utredningen måste givetvis också se till, att den arbetslöse får alla garantier för att just hans fall prövas av personer som väl känner hans yrke och som tar största möjliga hänsyn till hans personliga förhållanden. De fackliga organisationerna bör därför självfallet vara inkopplade på den prövning som måste göras av de enskilda fallen.

Här frågar herr Fagerlund: "Vad vill man nu med det här? Vill man slå sönder facket?" Jag måste faktiskt, herr talman, rubricera detta som kvalificerat nonsens – kvalificerat därför att det kommer från en man som jag bedömer ha en ganska vid erfarenhet av både politiskt och fackligt arbete, nonsens därför att det är orimligt att ledamöterna av Sveriges riksdag, som – det utgår jag ifrån – praktiskt taget till 100 procent är engagerade i fackligt arbete, skulle besluta om någonting som skulle slå sönder det de själva är med i. Dessutom är tal av det slaget som herr Fagerlund ägnade sig åt så pass kränkande att jag tror att det bästa är att man bemöter det med tystnad i fortsättningen. Jag är för övrigt glad över att jag inte har märkt att någon annan från det socialdemokratiska hållet har lånat sig till dylika utfall.

Personligen tror jag, herr talman, att det *kan* vara en bra väg att stärka det fackliga inflytandet både på administration och på bedömning av enskilda fall, om man anförtror detta åt lekmannastyrelser på de stora lokalkontoren och distriktskontoren. Det är inte ett krav att det skall vara så, utan självfallet måste utredningen fritt få pröva detta. Men om man tidigt knyter personer till verksamheten vilka dels har en god facklig förankring, dels har en god lokalkännedom, kan det vara utomordentligt värdefullt vid bedömningen av de enskilda fallen. Som sagt får utredningen pröva detta, och därför bör den vara förutsättningslös så att den kan ta upp alla de här aspekterna.

Jag vill också fastslå – som vi har gjort i betänkandet – att vilken väg man än väljer när det gäller administration, utbetalning och sådana saker, när utredningen kommer med sina förslag, är det angeläget att man som en huvudpunkt uppställer att de fackliga organisationerna skall ges möjlighet att öva allt tänkbart inflytande över bedömningen av de enskilda försäkringsfallen. Jag hoppas att detta kan tillfredsställa även herr Fagerlund i det här sammanhanget.

Den jämförelse mellan utgående ersättning från sjukförsäkringen och utgående ersättning från arbetslöshetskassorna som LO och TCO gör i sin skrivelse till departementet den 18 februari visar med all önskvärd tydlighet, att arbetslöshetsersättningen för stora grupper icke utgör det tillfredsställande skydd som man kan begära. Mot den bakgrunden är det angeläget, menar vi, att så snart som möjligt få fram förslag till en allmän försäkring som kan klara av bristerna i det nuvarande systemet.

Som tidigare nämnts är det glädjande med den nya syn på dessa frågor som socialdemokraterna nu tycks ha. Det är klart att även jag i detta sammanhang gärna vill ge ett erkännande åt TCO för den opinionsbildan-

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

de insats man gjort i de här frågorna, alltsedan man i sitt arbetsmarknads-
politiska program anslöt sig till den obligatoriska lösningen.

Mot denna bakgrund har det alltså varit naturligt för oss i folkpartiet
att kräva att riksdagen *nu* fattar ett principbeslut om införande av en
allmän arbetslöshetsförsäkring. Detta ingår ju som ett krav i vår
arbetslöshetsförsäkringsmotion till årets riksdag, och från folkpartiets
sida är vi glada över att centerpartiet och moderata samlingspartiet nu
också ställt upp bakom detta vårt krav och på det sättet möjliggjort för
utskottsmajoriteten att i utskottsskrivningen hemställa att riksdagen
fattar ett sådant beslut.

Herr Fagerlund sade i sitt anförande att han inte vill vara med om ett
sådant principbeslut. Hans argumentation gick ut på att eftersom man
1946 hade tagit ett principbeslut i sjukförsäkringsfrågan, som det sedan
dröjde många år innan den blev genomförd, så bör man inte ta ett
principbeslut i dag i den här frågan. Jag tyckte att hans argumentation
pekade precis i motsatt riktning. Jag märkte hur klart principbeslutet
från 1946 hade framstått för herr Fagerlund i den fortsatta behandlingen
av sjukförsäkringsfrågan. Därför är det rimligt att utifrån hans argumente-
ring kräva att vi i dag får ett principbeslut.

Däremot blev jag något mera betänksam när herr Fagerlund i ett
senare inlägg sade att eftersom man inte vet hur kostnaderna skall klaras,
så vill han inte vara med om något principuttalande. Då blev jag verkligen
orolig, för då måste jag fråga mig om man bland socialdemokraterna
hyser tveksamhet till att vi över huvud taget skall införa en allmän försäk-
ring. Kan man inte vara säker på att socialdemokraterna skall stå fast vid
förslaget? Svävar man på målet? Är det biskop Brasks penna som har
varit framme och skrivit: "Till detta är jag nödd och tvungen"? Jag vill
verkligen inte tro det.

Följer riksdagen utskottets hemställan på den här punkten, är jag
övertygad om att vi mycket snart kommer att få den värdefulla reform
som en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring innebär. Därför ber
jag att få yrka bifall till inrikesutskottets skrivning och hemställan under
punkten 2.

Fru talman! Låt mig bara med några ord beröra ett par andra frågor i
betänkandet. Det gäller först reservationen 7 angående höjning av det
särskilda utbildningsbidraget. Den s. k. femkronan är, som det står skrivet
både i reservationen och i vår motion, avsedd att stimulera till anställning
av kvinnor och ungdomar. Som det har sagts här förut utgår bidraget med
villkor att den nyanställda ges utbildning inom företaget under minst sex
månader. Här har också framhållits att det har blivit en väsentligt ökad
tillströmning. Omkring 9 600 personer har nu påbörjat utbildning med
stöd av femkronan. Men trots detta är sysselsättningsläget för kvinnor
under 25 år och för ungdomar icke tillfredsställande. Trots den
minskning av arbetslösheten som vi glädjande nog kunnat konstatera
ligger arbetslösheten för de här nämnda grupperna på en oförändrat hög
nivå. Därför är det angeläget att förstärka insatserna för just de här
grupperna, och en sådan möjlighet finns uppenbarligen, om man höjer
bidraget från nuvarande 5 kronor till 8 kronor. Jag ber fördenskuil att få
yrka bifall till reservationen 7.

Torsdagen den
21 mars 1974Arbetsmarknads-
politiken m. m.

När det slutligen gäller reservationen 9 kan jag, fru talman, nöja mig med att yrka bifall till denna. Herr Johanssons i Simrishamn anförande gav väl på de här punkterna icke särskilt mycket nytt. Det gör kanske inte heller vad jag har att säga, beroende på att det här gäller ståndpunkter som vi har intagit under några år, och jag tror att jag har både fru talmannens och kammarens försåtelse om jag utan ytterligare argumentation för dessa våra krav yrkar bifall till reservationen 9.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON, som meddelat, att han i samband med behandlingen av detta ärende i ett sammanhang ämnade besvara dels fru *Marklunds* (vpk) den 11 januari framställda interpellation, nr 12, om åtgärder mot arbetslösheten, dels herr *Lövenborgs* (vpk) den 5 mars framställda interpellation, nr 43, angående sysselsättningen och den regionala balansen i Norrbotten, erhöill ordet och anförde:

Fru talman! Jag skall börja mitt anförande med att tacka företrädarna för de tre borgerliga partierna för deras välkomsthälsningar till de två nya statsråden – till Anna-Greta Leijon och mig själv. Jag läser däri in en önskan om att vi länge måtte leva och uppehålla våra poster. Jag hoppas att de skall bli sannspädda och att önskningarna skall verka i den riktningen – så entusiastiska lät ju deras välkomstord!

Jag vill dessutom uttala min stora glädje över det utomordentligt massiva stöd av utskottet som vi har fått för regeringens förslag och det massiva stöd vi har fått i de inlägg som har hållits här om inriktningen av arbetsmarknadspolitikerna samt de resurser vi anvisar till denna.

Innan jag besvarar de två interpellationer som står på dagordningen vill jag med ett par ord kommentera det som har sagts här, och jag börjar med utskottets värderade ordförande herr Eriksson i Arvika, som var utomordentligt glad över att, som han säger, regeringen har ändrat ståndpunkt. Man är nu, menade herr Eriksson, beredd att tillsätta en sysselsättningsutredning och därmed tillmötesgå ett gammalt krav från folkpartiet, och man är också beredd att tillsätta en utredning om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Herr Eriksson uttalade sig på det sättet, att han var glad över att man har visat att "man är karl". Man kanske skall vara litet försiktig med det sättet att uttrycka sig, herr Eriksson, i våra dagar!

Emellertid har jag ju under de senaste månaderna suttit och pysslat med de här direktiven till sysselsättningsutredningen, och jag kan tala om för herr Eriksson och många andra att det har inte varit någon obehaglig uppgift – det har inte på något sätt varit motbjudande. Den som läser direktiven till sysselsättningsutredningen skall nämligen finna att det går en klar linje tillbaka till 1930-talet, 1940-talet och 1950-talet. De är en fortsättning av socialdemokratisk trygghetspolitik för att skapa sysselsättning och trygghet i arbetet. Om de sedan råkar stämma överens med vad folkpartiet önskar, så blir direktiven inte på något sätt sämre för den sakens skull. Jag läser inte heller ut av direktiven att vi varit ogenerösa mot några andra partier. Vi har försökt, så långt det varit möjligt, att

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

återge något av den diskussion som har förts i vårt samhälle om de här frågorna.

På många punkter kan jag ge herr Eriksson i Arvika rätt när han säger att man inte bör ge intrycket att vi nu skall "skapa arbetstillfällena" inom den offentliga sektorn. Man skall naturligtvis ställa sig frågan: Vilket behov finns det inom näringslivet, inom industrin och inom den offentliga sektorn? Det är det behovet som skall tillgodoses. Och det är för att skapa ekonomiska resurser för att tillgodose det behovet som vi behöver en utredning. Likaså behövs det väldigt mycket pengar, det är riktigt. Jag hoppas också att vi, när vi kommer ett stycke på väg med utredningen, får alla deltagande partier att bekänna färg. Vi kan nämligen inte nöja oss med högtidliga deklARATIONER i detta fall, utan här måste vi skaffa fram resurser!

Sedan har det här diskuterats vem som först krävde en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, och där är jag kanske i viss mån vittnesgill eftersom jag har lett de utredningar vi haft på detta område under de senaste tio åren. Men jag undrar om människor i allmänhet är så särskilt intresserade av vem som var först. Jag tror snarare att man betraktar politikernas käbbel om vem som kom med krav 1962, 1963 eller 1964 som ganska ointressant. Som förutvarande idrottsminister tycker jag det är ungefär samma förhållande här som med en fotbollsmatch: det är målen som räknas. Har man inte gjort några mål, så har man inte utträtt någonting. Och jag menar att det egentligen var fackföreningarna som gjorde målen, eftersom de bildade erkända arbetslöshetskassor på 1930-talet. De var alltså först. De gjorde målen. Och det är det som räknas även i detta fall.

Till herr Nilsson i Tvärälund vill jag säga att han tydligen inte har läst direktiven särskilt grundligt. Man kan nämligen inte ur dem utläsa någon ödestro att tillverkningsindustrin i framtiden inte skulle ge sysselsättning. Vi har där satt ambitionerna mycket högt. Vi tror att det är möjligt att bevara sysselsättningen inom industrin -- och det är mycket högt ställda ambitioner! Vid alla nya, moderna industrier ökar som bekant produktionen, men allt färre människor framställer den allt större varumängden. Det ger alltså inte någon ökad sysselsättning men väl en starkt ökad produktion. Jag brukar i sådana här sammanhang ta jordbruket som exempel. Det var inte så många år sedan som jordbruket sysselsatte ungefär 80 procent av svenska folket, och de människorna producerade knappt vad vi behövde. Nu har antalet sysselsatta inom jordbruket krympt till 5 procent, men produktionen har sannerligen inte minskat. Utvecklingen har varit densamma inom industrin. Men naturligtvis måste vi här i landet ha en tillverkningsindustri, och det ingår också som ett led i närings- och sysselsättningspolitiken.

Sedan var också herr Nilsson i Tvärälund litet kritisk mot direktiven och sade att han inte där fann några lösningar på problemen. Men utredningsdirektiv innehåller inga lösningar. De pekar bara på problemen. Om de också innehöll lösningar behövde vi ju inte utreda någonting. Då kunde vi bara slå till. Det är sålunda alldeles riktigt att direktiven har den begränsningen att de inte ger några problemlösningar; det får utredningen försöka komma fram till.

Härefter vill jag också något kommentera herr Nordgrens anförande. Han vidhåller att vi fortfarande har en betydande arbetslöshet. Inom parentes kan jag säga att alla talare hittills har nämnt arbetslöshetssiffran, ungefär 66 000, men ingen har nämnt någonting om antalet lediga platser, som är 42 000. Och det var länge sedan vi hade så många lediga platser! Den saken hör också till bilden, om man vill göra den fullständig. Herr Nordgren sade att arbetslösheten beror på att vi inte har velat stimulera ekonomin generellt. Men alla anföranden bör ha gjort klart för oss att den arbetslöshet vi har är begränsad till vissa regioner och grupper, och då hjälper det ju inte med någon generell stimulans. Då är det riktade åtgärder som måste till. Och där har utskottet glädjande nog ställt sig bakom praktiskt taget allt vad regeringen har föreslagit.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen anförde herr Nordgren att vårt nuvarande system har betydande brister. Huvudpunkten i herr Nordgrens anförande var att företagarna skulle komma med i arbetslöshetsförsäkringen på samma villkor som andra. Han menade att ekonomiskt skydd vid arbetslöshet skulle jämföras med ekonomiskt skydd vid sjukdom.

Jag vill först betyga att herr Nordgren och jag hade ett angenämt samarbete i utredningarna. Nu hoppas jag att herr Nordgren minns hur oerhört svårt vi fann att det var att klara ut när en företagare är arbetslös. När en företagare är sjuk är det inte så svårt att reda ut – då har han läkarintyg och kan inte gå till knoget. Men när är en hantverkare, en liten företagare, arbetslös? Det är ett svårt problem.

Det finns vissa grupper av företagare som har bildat kassor, bl. a. fiskare. Man har då fått bestämma sig för att vissa omständigheter som inträffar i en fiskares liv berättigar till arbetslöshetsersättning. Men det är mycket svårt att göra när det gäller andra grupper, och för den utredning som vi skall tillsätta och som skall utreda en allmän arbetslöshetsförsäkring kommer det att bli mycket svårt att lösa problemen med företagarna.

Jag vill gärna säga några ord om arbetslöshetsförsäkringen. Jag tycker att den rimliga utgångspunkten i dessa diskussioner är att ställa sig frågan: Vilka brister finns fortfarande kvar i det nuvarande systemet? De brister som finns kände vi alla till när vi i fjol fattade beslut om det här systemet. Vi visste hur stor ersättning man kunde få från arbetslöshetskassan, herr Ekinge. Det var ingen hemlighet. Vi visste alltså hur långt vi orkade gå i den etappen.

Svaret på frågan, vilka brister som finns kvar i systemet, blir avgörande för det fortsatta reformarbetet. Varje påstående om att vi från socialdemokratiskt håll inte vill avhjälpa bristerna i det sociala försäkringssystemet är en förolämpning. Jag har själv ett stort ansvar för den nuvarande utformningen av det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet, ett ansvar som jag delar med herrar Nordgren, Elmstedt och flera andra i denna kammare och med företrädare för de fackliga organisationerna.

Den första utredningen – den som herr Nilsson i Tvärålund bl. a. talade om – framlade ett betänkande 1963. I den deltog herr Fälldin som mycket framstående ledamot – man såg att han var på väg uppåt. Denna utredning hade inte till uppgift att utreda frågan om en obligatorisk försäkring. Vi hade till uppgift att förbättra villkoren i de

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

dävarande frivilliga försäkringarna och försöka få till stånd en utjämning i avgiftssystemet. När vi var färdiga med den utredningen reserverade sig herr Fäldin och uttalade att man borde ha en obligatorisk försäkring – det är riktigt.

I den senaste utredningen, KSA-utredningen, var ambitionerna att få fram ett system som gav ett grundskydd åt alla. Och det lyckades utredningen med. Det är klart att man kan diskutera storleken av grundskyddet; är 35 kronor rimligt? Det är klart att man kan diskutera förutsättningarna för detta grundskydd, och det skall man självfallet göra.

Riksdagen fattade alltså beslut om att ge ett grundskydd åt alla människor här i landet som blir arbetslösa. Samtidigt förbättrade vi avsevärt den frivilliga försäkringen både i fråga om ersättningens storlek och i fråga om ersättningstidens längd. Det har medfört att den frivilliga försäkringen utvecklats mycket positivt och fått många nya medlemmar. 2,5 miljoner människor har frivilligt anslutit sig till denna försäkring. Det är emellertid ingen hundraprocentig anslutning. Den svarar mot anslutningen inom de fackliga organisationerna, som inte heller är hundra procentig.

Av de siffror som arbetskraftsundersökningen redovisat framgår att 4 miljoner människor ingår i arbetskraften. Man kan alltså utgå från att 1,5 miljoner inte är arbetslöshetsförsäkrade. De är emellertid tillförsäkrade grundskyddet. Det är intressant att se att exakt 4 miljoner människor är anslutna till sjukpenningförsäkringen, som alla vill likna vid och jämföra med arbetslöshetsförsäkringen. Om man nu inför en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och tar med alla som ingår i arbetskraften får man alltså exakt samma effektivitet som sjukförsäkringen erbjuder medborgarna.

När man jämför sjukförsäkringens skydd och det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet skall man komma ihåg att den lägsta sjukpenningen på elva kronor om dagen – även om den betalas ut sju dagar i veckan – ger ett väsentligt lägre grundskydd än det vi har erbjudit vid arbetslöshet.

Men det är obestridligt att en del förvärvsarbetande, som inte tillhör den frivilliga kassan och som är tillförsäkrade allenast grundskyddet på 35 kronor, inte får tillfredsställande kompensation. Om vi nu gör försäkringen obligatorisk kommer alla med, och det är målet för den utredning som vi hade för avsikt att tillsätta.

Den beställning som nu görs skall innebära att utredningsresultatet kan överföras till ett regeringsförslag om obligatorisk försäkring, som när det gäller anslutningen blir lika effektiv som sjukförsäkringen.

Sedan är det riktigt, såsom anförts från LO, TCO och även SACO, att den högsta ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen ger lägre kompensation än den högsta ersättningen från sjukförsäkringen. Den andra uppgiften för utredningen är att klara ut det, och det förslag vi skall utarbeta skall bygga därpå.

Vad är det då för personer som inte kommer med i en obligatorisk försäkring av denna typ och som vi alla vill skall ha ett grundskydd? Vi har 280 000 studerande, men de är tillförsäkrade grundskyddet på 35 kronor efter en viss kvalifikationstid. Man kan diskutera om det beloppet är tillräckligt, men dessa finns ändå med.

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.**Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Det stora problemet är faktiskt de som är hemarbetande i eget hushåll. Det rör sig om 740 000 personer – normalt kvinnor och ytterst få män. Hur behandlar vi dem i sjukförsäkringen? Vilket ekonomiskt skydd är de tillförsäkrade vid sjukdom? Jo, de har en liten grundsjukpenning som inte är motiverad av inkomstbortfall utan av de utgiftsökningar som uppstår i hemmet genom att den hemarbetande inte kan utföra sitt hemarbete. Även de är givetvis i princip tillförsäkrade grundskyddet på 35 kronor om de går ut i arbete och om de uppfyller vissa krav. Jag anser att man skall göra bilden fullständig när man säger sig kräva samma skydd åt de arbetslösa som åt de sjuka när det gäller ekonomisk trygghet.

Man får ett felaktigt intryck av de anföranden som hållits här, nämligen att de nytillträdande på arbetsmarknaden skulle sakna skydd och att det är för deras skull som vi måste ha en allmän försäkring. Det skyddet gav riksdagen genom sitt beslut förra året. Det kan göras effektivare, men det är en teknisk fråga.

Sammanfattningsvis: Den utredning som vi avser att tillsätta skall lägga fram ett förslag om en obligatorisk försäkring. Ett principbeslut i dag gör varken till eller från i den frågan. Jag har väldigt svårt att förstå hur man skall sälja det principbeslutet. Folk frågar: Vad får jag i ersättning? – Du får en rimlig ersättning. – Hur hög är den? – Ja, det får du avgöra själv. – Och när skall den införas? – Den skall införas så småningom.

Den som gör gällande att de som står för att vi skall ta ett principbeslut i dag är mera progressiva i socialpolitiskt hänseende talar inte sanning.

Det är klart att vi gör den utredning som riksdagen beslutar, men alldeles oberoende av det kommer det fram ett förslag om en obligatorisk försäkring. Och det är först den riksdag som får detta förslag som bestämmer hur försäkringen skall se ut i detalj. Det kan vi inte bestämma i dag.

Jag har velat någorlunda utförligt beskriva hur vi ser på denna fråga. Det är ingen omvändning under galgen. Vi har tagit steg efter steg för att förbättra det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet. Det är inte märkvärdigare än vad som hänt på alla andra områden, där vi undan för undan har ökat tryggheten för medborgarna i vårt land.

Så, fru talman, till interpellationerna.

Fru Marklund har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att *dels* förhindra en ökning av arbetslösheten beroende på aktuella svårigheter i försörjning med olja och bensin, *dels* nedbringa arbetslösheten och säkra ett meningsfullt arbete åt alla, *dels* bekämpa arbetslösheten bland kvinnorna, *dels* motverka den stora ungdomsarbetslösheten.

Herr Lövenborg har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta i syfte att skapa full sysselsättning och regional balans i Norrbotten som helhet.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Allmänna konjunkturstimulerande åtgärder beslutades i höstas av riksdagen. I förra veckan fattades beslut om ytterligare insatser. Dessa åtgärder liksom avtalsuppgörelserna tillför konsumenterna ökad köpkraft. Efterfrågan på varor kan väntas stiga och därigenom öka

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

sysselsättningen. Även inom tjänstesektorn sker en expansion. Läget på arbetsmarknaden har också allmänt förbättrats, vilket bl. a. framgår av den senaste arbetskraftsundersökningen, som visar att antalet arbetslösa enligt denna statistik har minskat med 25 000 mellan februari i fjol och februari i år. Antalet vid arbetsförmedlingarna anmälda lediga platser är nu i mars ca 41 000, vilket är en ökning med 14 000 sedan i mars i fjol. Antalet arbetslösa uppgår till 65 900, vilket innebär en minskning med 11 500 sedan förra året.

Den förbättrade sysselsättningssituationen är allmän. Den berör också de delar av landet och de kategorier av arbetssökande, som behandlas i de båda interpellationerna. Behovet av ytterligare insatser kommer att noggrant bevakas.

De problem som herr Lövenborg fäster uppmärksamhet på i sin interpellation är karakteristiska för stora delar av skogslänen. Regionalpolitiken har i stort sett gett goda resultat i stödområdet. Vi har fått i gång en utbyggnad utefter kusten och i vissa större orter längre in i landet. Däremot har utflyttningen i allmänhet fortsatt från flera av inlandskommunerna, till vilka jag då räknar kommunerna i Tornedalen. Det finns – såsom också antyds i interpellationen – ett samband mellan den olikartade utvecklingen i skilda regioner. Utbyggnaden av NJA i Luleå medför inflyttning dit från bl. a. länets glesbygdkommuner. Jag är emellertid övertygad om att länets befolkning föredrar en sådan omställning framför en mera långväga flyttning till de södra delarna av landet.

Vi måste nu i hög grad inrikta våra insatser på inlandskommunerna. Den revision av medlen i den regionalpolitiska stödverksamheten som genomfördes vid fjolårets riksdag innebär också att förutsättningarna förbättrats när det gäller att stimulera företag att etablera sig eller bygga ut verksamheten i inlandskommunerna. Jag förutsätter att länsstyrelser och kommuner i den nu pågående länsplanering 1974 aktualiserar de ytterligare åtgärder som kan behövas för att lösa föreliggande problem.

Fru Marklund nämner i sin interpellation särskilt kvinnor och ungdom. I det betänkande från inrikesutskottet som behandlas i dag här i kammaren fästes stor uppmärksamhet just vid dessa grupper. De föreslagna åtgärderna i fråga om ytterligare utbyggnad av arbetsförmedling och arbetsmarknadsutbildning är av den allra största betydelse för alla arbetstagare men i synnerhet för kvinnor och ungdom. Jag vill också erinra om den föreslagna skyldigheten för företag som får lokaliseringsstöd att anställa både män och kvinnor.

Båda interpellanterna har tagit upp inte bara dagsaktuella frågor utan även mera långsiktiga aspekter på utvecklingen. Jag vill särskilt understryka denna sida av saken. Det krävs en större planmässighet än tidigare för att klara såväl full sysselsättning som den vidare målsättningen arbete åt alla. Regeringen kommer därför i morgondagens konselj att fastställa direktiven till den parlamentariska sysselsättningsutredningen, vars tillsättning tidigare har aviserats. Utredningen skall ha till uppgift att ge regering, riksdag, politiska partier, fackliga organisationer och andra underlag för ställningstaganden till de långsiktiga insatserna på arbetsmarknaden.

Fru MARKLUND (vpk):

Fru talman! Jag får tacka för arbetsmarknadsministerns svar på min interpellation.

Regeringens syn på arbetslöshetens utveckling är koncentrerad till de kortsiktiga förändringarna. Om arbetslösheten minskar från ett år till ett annat, från februari 1973 till februari 1974, kan den utvecklingen ses som en utveckling i rätt riktning om man begränsar sig till detta tidsperspektiv. Men ser vi siffrorna på något längre sikt är inte heller februari-siffrorna för 1974 särskilt uppmantrande. AMS publicerar i sin arbetsmarknadsstatistik arbetslöshetssiffrorna från 1957. Faktiskt har februariarbetslösheten bara två år, 1972 och 1973, varit större än vad februariarbetslösheten är i år.

Beräknar vi arbetslöshetens trendmässiga utveckling, vilket jag har valt att göra med femårsmedeltal, kommer vi fram till en ganska mörk bild av läget. 1960–1964 var februariarbetslösheten genomsnittligt 35 130, 1965–1969 var den 46 873 och 1970–1974 var den 68 109.

Medeltalen för årssiffrorna visar samma stegring: 1960–1964 22 889, 1965–1969 31 726 och fyraårsperioden 1970–1973 57 835.

Visserligen kan en förbättrad förmedlingsverksamhet här spela en roll för hur siffrorna ser ut. Men ingen kan väl påstå att ökningen skulle bero enbart på förbättrad arbetsförmedling – det vore att vara väl cynisk mot de allt fler arbetarfamiljer och arbetare som drabbas av arbetslöshet.

Regeringens talesmän brukar hävda att antalet människor i arbete har ökat och att arbetslösheten skulle vara en statistisk villa. Detta är inte riktigt. I utredningen *Orter i regional samverkan*, SOU 1974:1 återger man ett diagram som visar antalet arbetslösa i procent av arbetskraften. Diagrammet är konstruerat så att den långsiktiga trenden framträder. Antalet arbetslösa som procentandel av arbetskraften har enligt detta diagram ökat.

Arbetslöshetens ökning har ägt rum trots att statens insatser för att minska siffrorna ökat och trots att antalet människor som satts i sysselsättning genom särskilda arbetsmarknadsåtgärder ökat. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten, arkivarbeten, i skyddad och halvskyddad sysselsättning har i årsgenomsnitt mer än tredubblats från fyraårsperioden 1962–1965 till fyraårsperioden 1970–1973. Siffrorna är 27 500 respektive 90 300. De personer som dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder gäller är inte arbetslösa i formell mening, och de gör många gånger ett nyttigt arbete. Men det avgörande vid en bedömning av ekonomins utveckling är att de arbetar utanför den ordinarie arbetsmarknaden, att de är utslagna ur kapitalismens näringsliv eller att de där inte kan beredas arbete. Dessa siffror hör också till bilden och accentuerar ytterligare arbetslöshetens ökning. Härtill kommer det stora antal människor som inte anmäler sig till arbetsförmedlingarna, de som tvingas arbeta deltid av s. k. arbetsmarknadsskäl osv.

Summan av det hela blir att arbetslösheten på sikt ökar. Arbetsmarknadsministerns interpellationssvar måste därför betecknas som överoptimistiskt eller skönsmalande. Statsrådets tal om att läget på arbetsmarknaden allmänt förbättrats gäller bara en kortsiktig förändring som sannolikt kommer att visa sig tillfällig.

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Den ensidiga koncentrationen på kortsiktiga förändringar medför en ekonomisk politik därefter. Hela arbetslöshetsproblematiken har rutinmässigt behandlats som tillfälliga konjunkturproblem. Man har inte brytt sig särskilt mycket om arbetslöshetens orsaker – och när man någon gång gett sig in på dem har man inskränkt sig till kortsiktiga, tillfälliga och konjunkturella orsaker – och man har heller inte fört en politik som angripit arbetslöshetens orsaker.

Företrädare för vänsterpartiet kommunisterna har vid många tillfällen från denna talarstol redovisat orsakerna till den allt större arbetslösheten. Kapitalismens ekonomi, som styrs av arbetsköparnas profitjakt, alstrar regelbundet överproduktionskriser. Samtidigt sker en kapitalanhopning så att arbetskraften i ökad utsträckning ersätts med maskiner. Det har krävts en ökande statsbudget, ökade arbetsmarknadspolitiska och finanspolitiska insatser från statsmaktens sida för att skylla och dämpa denna utveckling. Men statens och kommunernas expansion kostar också pengar, och de orkar inte med den hur långt som helst. Vi har därför nu kommit till en punkt i utvecklingen då statens insatser för att stärka det kapitalistiska systemet inte längre är tillräckliga för att skjuta upp systemets motsättningar och dölja dess allmänna kristendenser. Vi står i vad som tycks vara början till en allmän kris och nedgång för det kapitalistiska systemet i ekonomisk mening.

Statsrådet går inte alls in på arbetslöshetens orsaker i sitt svar till mig. När det gäller de långsiktiga frågorna hänvisar han till den utredning som skall tillsättas. Det är bra att en utredning om arbetslösheten kommer till stånd. Det ligger helt i linje med vad vårt parti länge har krävt.

Det är i detta sammanhang dock anmärkningsvärt att inrikesutskottet i det betänkande som vi i dag behandlar avvisar vad vänsterpartiet kommunisterna har pekat på i sin motion, nämligen att riktlinjerna för den framtida sysselsättningspolitiken måste vara långsiktiga åtgärder. Den framtida sysselsättningspolitiken bör ha som grund ett program för nya statliga industrier. Den bör ha som uppgift att tillförsäkra alla full och effektiv sysselsättning. Den bör avskaffa den regionala obalansen och ha som mål att åstadkomma heltidsarbeten åt alla kvinnor. Den bör vidare ta upp trafiksektorn, en gradvis övergång till mindre energikrävande industristruktur liksom nationaliseringen av de privata kreditinstituten och en statlig kontroll över kapitalrörelserna mellan Sverige och utlandet.

Detta är delar av vad den framtida sysselsättningspolitiken bör innehålla. Det bör också ingå i riktlinjerna för sysselsättningsutredningens arbete. Den framtida sysselsättningspolitiken skall enligt arbetsmarknadsministern utgöra en fortsättning av den socialdemokratiska trygghetspolitiken. Enligt min mening vore det betydligt bättre om den kom att innebära åtskilligt mer än så i riktning mot en socialistisk sysselsättningspolitik.

Men att man i ett interpellationssvar om vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att nedbringa arbetslösheten och säkra meningsfullt arbete åt alla bara hänvisar till en sysselsättningsutredning är väl ändå en aning magert. Det skulle kunna tolkas som om regeringen inte har någon egen, bestämd linje och mening om den långsiktiga sysselsättnings-

Torsdagen den
21 mars 1974*Arbetsmarknads-
politiken m. m.**Om åtgärder mot
arbetslösheten*

politiken. Det är dessutom att i denna debatt försöka göra det litet extra lätt för sig.

Statsrådet gör också problemen lätta för sig när han – mycket allmänt och summariskt – hänvisar till de efterfrågestimulerande faktorer som har tillkommit genom de särskilda stimulansåtgärderna och genom avtalsuppgörelserna.

För det första måste betonas att en hänvisning till de olika tillfälliga stimulansåtgärderna har ganska litet att göra med sysselsättningsfrågan på längre sikt – och det är ju den som vi diskuterar.

För det andra hänvisar statsrådet på denna punkt bara till åtgärder som ju ganska regelbundet brukar vidtas under vinterhalvåret. De färskas stimulansåtgärderna består för övrigt i hög grad av den tillfälliga moms-sänkningen, och i det stycket upphör ju deras verkan den dag i höst när momsen med gemensamma ansträngningar från regeringspartiet och de borgefliga skall höjas igen.

För det tredje måste budgetpolitiken, om den skall kunna ha någon konjunkturstimulerande verkan, karaktäriseras av två ting: dels kan stimulansen komma genom ökat budgetunderskott och upplåning, dels genom att budgeten i större utsträckning än tidigare är verkar omfördelade på inkomsterna, så att låginkomsttagare med lägre sparkvot och högre konsumtionsbenägenhet gynnas. Bägge dessa faktorer ökar efterfrågan på den nationella marknaden.

Det är emellertid svårt att förstå att årets statsverksproposition skulle innebära någon stimulanseffekt. Det beräknade utfallet av 1973/74 års budget visar ett underskott av 8,4 miljarder kronor. I statsverkspropositionen för 1974/75 rör det sig bara om 6,6 miljarder kronor. Inte leder väl det till ökad stimulans. Budgetens verkan på efterfrågeökningen måste ju i stället minska jämfört med det budgetår som håller på att gå ut. Det kan för övrigt noteras att årets statsverksproposition inte redovisar någon relativ ökning av anslagen för arbetsmarknads- och lokaliseringpolitik i förhållande till andra anslag. Någon omfördelning inom budgeten till arbetsmarknadspolitikens förmån tycks inte heller komma att ske.

För det fjärde är det en smula förbluffande att statsrådet hänvisar till årets löneuppgörelser som någon speciellt efterfrågestimulerande faktor. För de tunga och mest talrika grupperna på arbetsmarknaden är det – med avseende på de generella löneökningarna – faktiskt den sämsta uppgörelse de fått på många år. Eftersom löneökningen kan väntas bli mindre än prisökningen, är det svårt att förstå hur en uppgörelse av detta slag skulle betyda ökad avsättning av varor inom landet. Det är i bästa fall fråga om en viss anpassning uppåt av de nominella lönebeloppen och ingen ökning i den effektiva efterfrågan. Statsrådets allmänna hänvisningar innehåller typiskt nog inget försök att analysera och värdera dessa förhållanden. Hans svar ger därför inte mycket, vare sig för den kortsiktiga eller – ännu mindre förstås – för den långsiktiga diskussionen om sysselsättningen.

Fru talman! Det går inte att inom ramen för det kapitalistiska systemet lösa sysselsättningsfrågorna. I stället skapas ju arbetslöshet av detta system. Men bestämda krav på den framtida sysselsättningspolitiken måste ställas – krav som, om de genomfördes, skulle minska

kapitalägarnas makt och ge möjlighet till en styrning av produktionen efter samhälleliga målsättningar. Riktlinjerna för en sådan politik har redovisats i vänsterpartiet kommunisternas motioner 887 och 1553 till årets riksdag, och dem har jag försökt sammanfatta i det föregående. De återfinns i reservationen 1 av herr Lorentzon till inrikesutskottets betänkande.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Fru talman! I dag har regeringen lagt fram propositionen om Stålverk 80 i anslutning till Norrbottens Järnverk i Luleå. Min interpellation har utgått från detta faktum, och svaret kretsar i viss mån kring den här lyckliga tilldragelsen. Jag vill i sammanhanget deklarerera min tillfredsställelse över de planer som skisserats när det gäller expansionen vid Norrbottens Järnverk. Den kommer att ge arbete åt minst 2 300 personer i den direkta produktionen plus de arbetstillfällena som kommer till inom servicenäringarna. Det är en stor sak som nu äntligen sker, och det är en seger för en stark och aktiv folkopinion.

Jag skulle i det här sammanhanget, herr statsråd, visserligen kunna göra en tillbakablick som också kunde formas till en anklagelseakt mot den socialdemokratiska regeringens tidigare försyndelser när det gäller NJA, som för länge sedan borde ha fått resurser för en rejäl expansion. Hade det skett, så hade man inte givit de borgerliga kritikerna möjlighet att år efter år suga på karamellen om NJA:s bristande lönsamhet, utan då hade företaget för länge sedan varit både lönsamt och konkurrenskraftigt. Jag skall emellertid avstå från den kritiska granskningen och i stället säga att det regeringen nu förbereder är värt ett erkännande. Vi tar det som en stor seger i kampen för Norrbotten och för den folkopinion som så länge har slagits för att de norrbottniska resurserna skall utnyttjas på ett annat sätt än genom ohämmad råvaruexport. Det är en seger – det vill jag notera – också för vårt parti, därför att nu förverkligas viktiga krav som vi länge har fört fram i vår politiska verksamhet.

Men ännu är problemen stora, och det kommer de att förbli också efter det här projektets igångsättning. De kommer inte att kunna lösas enbart genom denna satsning, men jag betraktar den som ett betydande steg på vägen till att förvandla Norrbotten till vad jag vill kalla det verkliga Järnbäraland, ett steg på vägen för att få slut på hämningslös råvaruexport och rovbrytning. I detta sammanhang ser man hur storfinans och borgerliga kretsar formerar sig till strid för att förhindra tillkomsten av stålverket. Men lika energiskt som vi har slagits för ökad järnförädling lika energiskt kommer vi att bekämpa de krafter som nu gått till motoffensiv för att försöka hindra uppförandet av Stålverk 80.

Det som nu sker vid NJA och som ligger som förslag i propositionen och som är utgångspunkten för min interpellation ställer vi självfallet inte i motsättning till det övriga länets intressen. Tvärtom ser vi det som en utgångspunkt för det som måste ske när det gäller Norrbotten och övriga undersysselsatta områden i vårt land, nämligen ett planmässigt statligt industriuppbygge. Men Norrbotten är stort. Populärt brukar det sägas att det är en fjärdedel av den svenska kartan. Det är ett väldigt område. Lika

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.**Om åtgärder mot
arbetslösheten*

bestämt som vi vänt oss mot den kapitalistiskt styrda koncentrationsprocessen som lagt stora delar av vårt län öde och som inneburit tvångsförflyttning för tusentals norrbottningar till södra Sverige, lika bestämt vänder vi oss mot en rigorös koncentrationsprocess inom länet. Vi kräver alltså regional balans i landet som helhet, men vi kräver också regional balans i det län som utgör en fjärdedel av kartan.

I svaret till mig säger arbetsmarknadsministern att utbyggnaden i Luleå medför inflyttning dit från bl. a. länets glesbygdskommuner. "Jag är", fortsätter han, "emellertid övertygad om att länets befolkning föredrar en sådan omställning framför en mera långväga flyttning till de södra delarna av landet."

Det är klart att detta är en sanning som alltid kan sägas. Av två onda ting väljer man det minst onda. Om en tornedaling eller en arjeplogsbo får välja mellan att flytta till Volvos baracker i Göteborg eller ta jobb vid Norrbottens Järnverk i Luleå, tror också jag att de flesta väljer Luleå. Men även det är en bitter brygd att tömma för människor som måste rycka upp sina bopålar och lämna det de har kärt bakom sig. Vi vill inte att frågan skall ställas på det sättet. Vi skall satsa all vår kraft på att expansionen vid Norrbottens Järnverk skall komma till stånd, men denna utbyggnad får inte ske på ett sådant sätt att det övriga länet drabbas av än större svårigheter. Jag vill se expansionen vid NJA som någonting positivt, som stärker det statliga företaget, som ger möjligheter att erbjuda arbete för kvinnor och ungdom som går utan arbete i Luleåregionen och som också ger en chans för de många tvångsförflyttade norrbottningarna att återvända till hemlandet.

Vi har delar av Norrbotten — det påpekar jag i interpellationen — som inte kommer att hjälpas av det som nu sker i Luleå, som redan nu kämpar för livet, som redan har fått ett befolkningstal som har passerat den undre gränsen för att kunna behålla en normal samhällsservice. Tar man inte med detta i bilden redan vid planeringen, kan det glädjande som skall ske i Luleå bli en kvarsten om halsen för andra kommuner i Norrbotten. Jag har nämnt Tornedalen, jag har nämnt inlandskommunerna. Man hade kunnat lägga till östra Norrbotten; alla kommunerna har samma problem.

I svaret säger emellertid arbetsmarknadsministern att man i hög grad kommer att inrikta sina insatser på inlandskommunerna, och dit räknar han då också Tornedalen. Jag hoppas verkligen att så också blir fallet för det är i elfte timmen. Det är 20 år sedan man lade fram Tornedalsutredningen. Det har funnits utredningar som har handlat om inlandskommunerna, Jokkmokk, Arvidsjaur, Arjeplog. Det har gett arbete kanske framför allt åt en massa utredare, men det har inte stoppat den negativa utvecklingen i dessa områden.

Den Tornedalsutredning jag nämnde torde nu ha fallit i glömska. Pajala kommun är ett belysande exempel på utvecklingen. För tio år sedan hade man i denna stora kommun som kunde rymma hela Storstockholm drygt 14 000 invånare. Nu är Pajala kommun nere i 10 000 invånare, och den utvecklingen har inte stoppats, utan från kommunalt håll befarar man att den kan komma att ytterligare intensifieras om det inte mycket snart kommer fram rejäla insatser. Glädjen över expansionen i Luleåområdet blandas med oro över att det nu kan komma att bli ändå större fart över

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

utflyttningen från den egna kommunen.

Jag skall inte ödsla tid med någon omständlig sifferexercis, men lika deprimerande är utvecklingen i inlandskommunerna, Arjeplog, Arvidsjaur, Jokkmokk, Tornedalen, i övrigt hela nordöstra Norrbotten. Det handlar om att många tusen nya arbetstillfällen måste skapas utöver de som nu förbereds och utöver det som man avser skall ske i Luleå.

Stålverket i Luleå skall ge ett par tusen nya arbetstillfällen, men verkligheten säger att man enbart i Norrbotten måste skapa minst 35 000 nya jobb om man med rätta skall kunna tala om full sysselsättning. Huvuddelen av dessa 35 000 nya arbetstillfällen bör, enligt mitt sätt att se, skapas i de länsregioner som nu inte får den stora satsning som regeringen föreslår. Det måste ske i Tornedalen, i östra Norrbotten och inlandskommunerna – kort sagt i de regioner som hittills legat på sidan om de stora satsningarna, de kommuner som bara har fått bevittna hur befolkningstalet sjunkit, förgubbningen fortskridit och de öde gårdarna blivit fler och fler.

Vi är sammanfattningsvis för NJA:s komplettering med stålverket, men vi vill inte se hur en del av länet förvandlas till en oformlig koloss, medan övriga länsdelar får ökade svårigheter.

Det är det problemet som jag har velat rikta arbetsmarknadsministrerns uppmärksamhet på. Det är inte ett problem som man klarar genom kortsiktiga lösningar i form av exempelvis olika älvutbyggnader. Nu är Kalix älv i blickpunkten. Huvudargumentet har varit sysselsättningsaspekten, men det är ett dåligt argument. En utbyggnad ger ingen sysselsättning på längre sikt, det är en Döbelns medicin som "hjälp mig i dag på mina ben" men som i morgon gör mig sjufalt värre.

I den kampanj som pågår kring projektet utnyttjade man rätt och hänsynslöst den s. k. energikrisen för att driva på, trots att det är klarlagt att detta mycket omfattande ingrepp kommer att ge endast ungefär en halv procent av vårt lands energibehov 1980, då älven skulle vara utbyggd.

Nu använder man sysselsättningsaspekten. Vattenfall har gjort en snabbutredning som kommit fram till att det blir lönsamt att bygga ut älven. Men nu är vår vattenkraft så gott som helt utbyggd. Vi har bara några få utbyggda älvar kvar. Kalix älv är en av dessa. En stark opinion säger nej till den utbyggnaden, men jag vet också att det finns en annan opinion som säger att man skall skapa sysselsättning på det här sättet och kräver utbyggnad.

Varför är det så? Varför vill människor driva fram ett beslut om älvutbyggnad, när de vet dels att det inte kommer att lösa vårt lands energibehov, dels att verkningarna för deras egen bygd blir förödande? Jo, man gör det därför att man inte har fått någonting annat, därför att man i de här regionerna brottas med verkningarna av regeringens underlåtenhetssynder, därför att desperationen växer, därför att kommunalskatterna stiger, därför att utflyttningen fortsätter och arbetslösheten är en permanent företeelse. Jag har förståelse när människor i de här bygderna säger: Bygg då ut älven! De känner sig ungefär som en drunkande som ligger i en vak och griper efter varje halmstrå.

Jag måste säga att jag tycker illa om den cynism som utvecklas när

nödsituationen utnyttjas.

Men fick man välja, om man fick ett alternativ, om det handlade om älvutbyggnad eller industriinvesteringar — ja, då skulle valet vara lätt, också för folk som nu resonerar som så: Låt oss i herrans namn ta utbyggnaden, fast förnuftet kanske bjuder att man borde säga nej.

Nej, det är inte på det sättet vi skapar den regionala balans som jag efterlyser i min interpellation. Det är inte på det sättet vi tillgodoser vårt energibehov, och det är inte på det sättet som vi avskaffar arbetslösheten i Norrbotten eller någon annanstans.

I svaret antyder i alla fall Ingemund Bengtsson att han har andra tankegångar. Han säger att "det krävs större planmässighet än tidigare för att klara såväl full sysselsättning som den vidare målsättningen arbete åt alla". En parlamentarisk sysselsättningsutredning kommer också att tillsättas för att syssla med mera långsiktiga insatser.

Riksdagen kommer snart att få ta ställning till den stora investeringen vid Norrbottens Järnverk, och jag förutsätter att beslutet blir positivt. Men det måste i sammanhanget erinras om att också järn och stål bara är en bit på vägen från malm till färdig produkt. Det gäller därför att i stor omfattning gå vidare på förädlingens väg.

Den planmässighet som arbetsmarknadsministern här i en formulering efterlyser måste bl. a. innebära att det utifrån det växande NJA skapas legotillverkning i olika delar av landet. Man har redan tagit ett steg på den vägen, men det måste tas fler. Då kan NJA få en positiv effekt också för bygder som nu ligger i bakvatten. Planmässigheten måste vidare betyda att staten på bred front går in för att skapa flera nya statliga företag som också i stor utsträckning sysslar med högförädlad produktion. Vi skall veta att Norrbotten, denna fjärdedel av Sveriges karta, inte har någon verkstadsindustri av större format. Ingen maskinindustri. Där tillverkas knappast någonting i verktygsväg och inte en pryl på det elektrotekniska området. Ja, fältet där staten skulle kunna gå in som företagare är stort, och vi skall komma ihåg att det är den högförädlade produkten som ger den verkliga spridningseffekten och sysselsättningsökningen.

Skall man alltså kunna åstadkomma den regionala balans som jag efterlyser i min interpellation måste man snabbt gå vidare med ett brett statligt industriprogram. Det är den logiska utvecklingen av steg som redan tagits och som förbereds. Jag hoppas att regeringen har det politiska modet att gå vidare på den vägen och att stålverket vid NJA utgör början till en statlig industriexpansion på mycket bred front såväl i Norrbotten som i andra delar av vårt land. Jag hoppas också att det är det som arbetsmarknadsministern menar när han säger att "det krävs större planmässighet än tidigare".

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Bengtsson började sitt anförande här förut med att tacka för de välkomsthälsningar som han fick som arbetsmarknadsminister, och han redovisade två antaganden. För det första att välkomsthälsningarna inrymde en önskan att statsråden Leijon och Bengtsson skulle få leva länge, och för det andra att de skulle få behålla sina poster. Det första antagandet är helt riktigt.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

När arbetsmarknadsministern här säger att direktiven till sysselsättningsutredningen inte blir sämre därför att de sammanfaller med folkpartiets synpunkter skall jag vara generös och säga att jag delar helt den uppfattningen. Även om statsrådet hade sagt att direktiven blir bättre därför att man har tagit in folkpartiets synpunkter i dem, skulle jag ha hållit med om det också.

I den sammanställning som herr Bengtsson gjorde, mot den bakgrund som han har och med den erfarenhet han har i denna fråga angående dem som har det mindre skyddet genom KSA-stödet, glömde han en stor grupp människor som inte är betydelselös. Han glömde de uppemot en halv miljon människor som arbetar en del av året. Vi har inte sagt att de grupper som nämnts av mig och av andra i debatten är utan skydd, men också statsrådet vet att de har problem. Jag tror att vi ändå kan vara överens om att det är riktigt att alla som ställer sig till arbetsmarknadens förfogande bör komma in under samma försäkringsskydd.

Statsrådet gjorde en utsuddning vad gäller skillnaden mellan majoriteten och reservanterna i utskottet genom att säga att ett principbeslut gör varken från eller till. Jag tolkar detta som en klar deklaration från statsrådet att det, oavsett hur en eventuell lottning i dag utfaller, kommer att framläggas ett förslag som gör att även vi som står för majoriteten kommer att bli tillgodosedda.

Till sist påstod statsrådet att majoriteten menar att försäkringen skall genomföras så småningom.

Nej, det menar vi inte. Vi säger:

”Det är angeläget att man snabbt kommer fram till en lösning av den aktuella frågan, och utskottet vill därför betona att utredningen bör arbeta skyndsamt så att förslag om en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring *snarast* kan föreläggas riksdagen.”

Herr NILSSON i Tvärälund (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr statsrådet underströk att han upplevt det som en förolämpning när någon ville ifrågasätta socialdemokratins goda vilja att förbättra människors situation. Jag vill instämma i hans uttalande på den punkten. Jag vill också säga att inga av våra demokratiska partier har anledning och rättighet att ifrågasätta varandras goda vilja när det gäller att förbättra människornas villkor.

När det gäller frågan om den allmänna arbetslöshetsförsäkringen har vi ju haft olika meningar. Sedan 1963 har vår mening varit att vi behöver en allmän arbetslöshetsförsäkring. Jag vill inte förneka att LO har gjort mål på regeringen, men jag vill samtidigt hävda att det är herr Fällin som har vunnit matchen. Jag tycker också att han som god segrare kan säga att han liksom vi andra önskar statsrådet en god hälsa i fortsättningen. Statsrådet har också haft en god hälsa, eftersom han kunnat vara med så pass länge.

När det gäller vårt intryck av direktiven till sysselsättningsutredningen har statsrådet närmast bekräftat farhågorna när det gäller näringslivets möjligheter att skapa ökad sysselsättning. Det är en hög målsättning att ha oförändrat antal sysselsatta i industrin. Vi tror inom vårt parti att det är möjligt att öka sysselsättningen inom industrin. Jag åberopade tidigare

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

siffror avscende sysselsättningen inom tillverkningsindustrin. Jag har efter mitt anförande i förmiddags fått uppgift om februarisiffrorna, som ytterligare bekräftar vad jag sade då. Antalet sysselsatta har ökat med ett par tre tusen personer. I förhållande till januari månad 1973 ökade antalet sysselsatta i gruvor och tillverkningsindustrin i januari 1974 med 53 000. Motsvarande ökning för februari var 55 000. Detta har också skett utan att regeringen egentligen särskilt har ansträngt sig. Sysselsättningspaketet från i fjol höstas var ju i första hand inriktat på den kommunala sektorn.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Bengtsson erinrade vänligt om det goda samarbetet i KSA-utredningen. Jag tillhör dem som beklagade att vi inte fick behålla den dåvarande ordföranden i utredningen. Detta uttalande får inte tolkas mot bakgrunden av statsrådsutnämningen -- det är ett uppriktigt beklagande. I varje fall får vi genom våra placeringar i regeringen respektive inrikesutskottet tillfälle till fortsatt behandling av dessa frågor, och jag hoppas att vi i detta sammanhang skall kunna komma fram till ett ännu bättre resultat än det vi nådde genom KSA-utredningen och fjolårets beslut om arbetslöshetsförsäkringen.

Statsrådet kommenterade några punkter i mitt tidigare anförande och erinrade om att jag hade sagt att vi har en betydande arbetslöshet. I de direktiv som har skrivits för den här utredningen påtalas att 1973 var antalet arbetslösa 98 000 och antalet latent arbetslösa 90 000. Det är närmare 190 000 tillsammans. Tar vi med dem som är i beredskapsarbete, arkivarbete osv., kommer vi under februari 1974 upp till ca 164 000. Det är ju en betydande arbetslöshet, och mot bakgrunden av att det i direktiven talas om att vi skall försöka skapa full sysselsättning tillät jag mig säga att det var en betydande arbetslöshet. Jag hoppas också att det är vår gemensamma strävan att åstadkomma full sysselsättning.

Statsrådet påtalade också att jag hade beklagat att regeringen inte hade gått in för mera generellt stimulerande medel. Det håller jag fast vid, för faktum är att vad som för närvarande är viktigt för näringslivet, i synnerhet för det som i första hand betjänar hemmamarknaden, är att man återvinner tron på framtiden inom de mindre och medelstora företagen. Det åstadkommer vi inte med att gång efter annan presentera nya pålagor och skapa nya problem, utan vi måste försöka få hjulen i gång på annat sätt -- ett företagsvänligare klimat.

Slutligen håller jag med statsrådet om att det är ett problem att föra in företagarna i arbetslöshetsförsäkringssystemet -- men det är ett rättvisekrav som jag påtalade. Om t. ex. fyra personer jobbar i en och samma firma, varav tre är anställda och en är företagare, och de blir utan jobb, så står ju alla fyra i samma situation. Jag sitter själv, som statsrådet vet, som ordförande i verkställande utskottet i en av de nystartade kassorna, och därför har jag viss erfarenhet. Varje gång vi träffas står vi inför det svåra problemet att avslå ansökningar från företagare, som anser sig berättigade till ersättning.

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Bengtsson vände sig till mig och sade att vi självfallet visste vad vi beslutade förra året, vi visste vilket skydd det skulle innebära osv. Naturligtvis visste vi det. Jag är bara ledsen över att vi då inte också kunde vara överens om behovet av en översyn av de olika reglerna om förutsättningarna för att utbekomma arbetslöshetsersättning. Det tycks vi vara i dag.

Det var på grundval av vetskapen om vad vi då beslutade som vi från vårt håll krävde att man skulle tillsätta en utredning om en obligatorisk allmän försäkring, men då, herr statsråd, ställde icke socialdemokraterna upp vid vår sida bakom det kravet. I dag gör man det, och det känner jag tillfredsställelse över att få säga. Jag hoppas därför att vi skall vara överens om tagen i den här frågan även i fortsättningen.

Till slut vill jag också notera den icke oväsentliga nyansskillnad som fanns mellan statsrådets beskrivning av principbeslutets betydelse och herr Fagerlunds.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Landets arbetsmarknadsminister sökte tala sig varm för denna 35-krona som en grundtrygghet, trots att statsrådet är mycket väl medveten om att det skall betalas skatt på dessa pengar, att inflationen urholkar dem i stor utsträckning och att denna s. k. grundtrygghet skall räcka under hela tiden medan utredningen pågår fram till dess riksdagen beslutar i frågan. Då har man sannerligen inte stora anspråk på grundtrygghet.

Frågan om detta arbetsmarknadsstöd gäller i stor utsträckning ungdomar som kommer ut på arbetsmarknaden. För dem är det särskilt känsligt att för det första nekas arbete och för det andra inte ha någon grundtrygghet. Samma sak gäller för dessa över hundra tusen ungdomar som utbildas genom AMS.

Är det ändå inte så, herr Bengtsson, att socialdemokratin i Sverige nu långt om länge har kommit underfund med att ungdomen i stor utsträckning sviker socialdemokratin? Den gjorde det i det senaste valet, vilket den omfattande debatten i den socialdemokratiska pressen har bevisat. Nu kör landsortstidningarna med den ena stora uppslagsartikeln efter den andra för att popularisera SSU och dess radikala krav, som i väsentliga delar är de krav som vänsterpartiet kommunisterna har lanserat i denna riksdag.

För de ungdomar som begär 1 000 kronor i ersättning när de nu lämnar det militära har man inte mindre än 22 sidor i tidningen Nya Norrland. På 40 sidor söker man popularisera den svenska regeringen. Man talar om hur många arbeten som står till förfogande när de nu har muckat – sida efter sida. Och vad är det för jobb? Jo, man säger till norrlänningar i dessa jätteannonser: Res till Götaverken! Sedan har man de största företagen i landet sida efter sida med dessa annonser som betalar tidningen – Ferrolegeringar, Sandviken osv.

Men hyser inte socialdemokratin en liten eftertanke till hur denna ungdom, som är arbetslös och endast har tillgång till kontant arbetsmarknadsstöd, reagerar i en situation som denna? Det ges ju faktiskt möjlighet

nu att reparera en del av skadan genom att stödja de motioner som vänsterpartiet kommunisterna väckt vid denna riksdag och som kommer att avgöras i och med att detta ärende ligger på riksdagens bord.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Fru talman! Jag skall försöka fatta mig mycket kort. Först vill jag för fru Marklund påpeka att jag valde att svara i dag, då vi hade att behandla hela arbetsmarknadshuvudtiteln och utskottsbetänkandet. Jag menade att jag inte i mitt svar behövde hänvisa till allting som stod där, utan jag utgick från att fru Marklund hade tagit del av detta. Att jag valde att svara i dag berodde också på att jag visste att utredningsdirektiven skulle vara klara, så att riksdagens ledamöter hade studerat dem. Därför ansåg jag mig inte heller behöva utveckla hur vi ser på de långsiktiga arbetsmarknadsproblemen.

Som ansvarig för dessa frågor har man att försöka lösa de kortsiktiga problemen, men det är klart att man också måste ägna sig åt de långsiktiga. Hela sysselsättningsutredningens arbete skall ju ge oss underlag för lösningar på de långsiktiga problemen.

Men ser jag på den här frågan för dagen, så är det inget som helst tvivel om att vi har fått en avsevärt förbättrad situation. Nu säger fru Marklund att det sannolikt är kortsiktigt. Det vet vi ju inte för dagen. Det finns ingenting som säger annat än att det kan bli bestående, i varje fall en tid framöver. Då har de åtgärder vi har satt in gett resultat. Vi vet att det i dag i nio län är en sådan situation att det finns flera lediga platser än det finns arbetslösa. Man söker alltså efter personal.

Tyvärr är det så att de som är arbetslösa inte har den utbildning som behövs, och de bor inte på de platser där jobben är lediga. Det innebär att vi måste sätta in ytterligare åtgärder som är riktade att hjälpa de personer som vill ha ett arbete men inte kan få det på grund av bristande utbildning eller av andra skäl.

Jag håller alltså före att de åtgärder som vi vidtagit hitintills har gett ett gott resultat. Vi har emellertid en hög beredskap inom departementet för att möta eventuella situationer då vi behöver sätta in åtgärder.

Men det är ingen skönmålning om man försöker beskriva vad som har skett på arbetsmarknaden. Det är helt enkelt så att det finns många fler människor nu som kräver att få ett förvärvsarbete. Många av de människor som deltar i skyddad sysselsättning och den sortens aktiviteter stod tidigare helt utanför arbetsmarknaden — man ägnade sig inte åt dessa. Under de senaste åren har således antalet människor som kommit ut i arbete ökat synnerligen kraftigt. Man skall därför inte bara hänvisa till siffror med arbetslösa — man skall också ta upp de lediga platserna och antalet sysselsatta i vårt land. För kvinnorna t. ex. har sysselsättningen ökat mycket kraftigt den senaste tiden, och detsamma gäller flera grupper.

Men som sagt, fru Marklund: Jag hänvisar till vad vi har skrivit i direktiven om de långsiktiga problemen, och de mera kortsiktiga framgår ju av det utskottsbetänkande och den proposition vi behandlar.

Herr Lövenborg och jag har inga delade meningar — det framgick av hans inlägg. Jag ser också mycket positivt på NJA, och jag utgår från att

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

utbyggnaden där kommer att få goda verkningar för länet i övrigt. Först och främst kommer Luleå inte längre att tjänstgöra som flyttstationsstation ner till södra Sverige - man kommer att stanna i Luleå. Sannolikt kommer också många gamla norrbottningar tillbaka till Luleå. Det är vidare riktigt att man skall försöka lägga ut legotillverkning och sådant på andra platser än i Luleå. Men jag vill ändå fästa uppmärksamheten på att lokaliseringspolitiken har för Norrbottens län gett ganska goda resultat inte bara i Luleå utan även i länet i övrigt.

Jag skall som sagt vara kortfattad, och till herr Eriksson i Arvika har jag inte mycket att säga. Det är klart att den utredning som jag hade tänkt tillsätta skulle arbeta utefter riktlinjen att alla skulle få samma skydd, dvs. samma omslutning, men inte samma ersättning. Vad vi skall diskutera är naturligtvis hur hög grundtryggheten skall vara. Att vi har stannat vid 35 kronor innebär naturligtvis inte att detta är den slutgiltiga grundtryggheten. Men vi har då problemet inom sjukförsäkringen, där grundtryggheten är mycket lägre. Här sägs att skyddet vid sjukdom är mycket bättre än vid arbetslöshet. Det är alltså fel; trots allt är grundskyddet bättre för den som blir arbetslös än för den som blir sjuk.

Det är klart att vi skall tillgodose Landsorganisationens och TCO:s önskemål i våra direktiv, och det leder ju fram till en obligatorisk försäkring som omfattar alla.

Till herr Nilsson i Tvärålund har jag inte mycket mer att säga än att det vore ju väl om han hade rätt och man alltså kunde öka sysselsättningen väsentligt inom tillverkningsindustrin. Vi bygger emellertid våra uppgifter på vad som har hänt under 1960-talet. Trots att sysselsättningen har ökat med cirka 460 000 under 1960-talet har den minskat inom tillverkningsindustrin, men det betyder inte att produktionen har på något sätt minskat, utan det är alldeles tvärtom.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Med risk att få samma påpekande som herr Nilsson i Tvärålund, att jag inte tillräckligt har satt mig in i direktiven för sysselsättningsutredningen, måste jag ändå hävda att jag där inte har funnit att utredningen t. ex. skall ta itu med de rent maktpolitiska problemen. Kan det ha med långsiktiga lösningar att göra när man tillåter de s. k. marknadskrafterna att spela vidare? Hur har man tänkt sig utvecklingsarbetet inom framtidsmässigt viktiga industrisektorer? Vad finns det för långsiktiga planer för att lösa energiproblem och bekämpa energiförlösning? Utgår man från att man skall klara sig med det slag av statlig företagspolitik som har förts under de senaste 10-15 åren, med en blygsam statlig sektor och därmed en underordnad roll i samhällsekonomin?

Sedan talade statsrådet om att det har vidtagits åtgärder för att utöka sysselsättningen bland kvinnorna, och han anförde statistik för att bevisa den saken. Men en stor del av de statistiska uppgifterna har under åren använts som dimridåer för att dölja verkligheten om arbetslösheten. Och det ökar ju inte tryggheten för de arbetslösa och för dem som ser sina jobb hotade när de får veta att antalet arbetstillfällen i själva verket ökar, därför att man räknar deltidarbete som heltidsarbete och trollar med andra statistiska definitioner.

Den nedgång i arbetslösheten som arbetsmarknadsministern hänvisar till har också en annan sida, nämligen den att de investeringar som kapitalisterna gör i allt högre grad går till maskiner och endast i mindre utsträckning till arbetskraften. Investeringsökningarna, eller det bättre ekonomiska klimatet för kapitalisterna som det brukar talas om, kommer ju allt mindre till uttryck i att fler människor får arbete. Detta är en av orsakerna till att jag inte kan vara tillfreds med det som statsrådet anger som lösningar på dagens arbetsmarknadsproblem.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Fru talman! Bara en liten komplettering till de siffror som flera gånger har åberopats i debatten.

Här har nämnts förändringen i antalet arbetslösa, och statsrådet Bengtsson har fullt riktigt kompletterat med den förbättring som skett i antalet lediga platser. När jag studerade AKU:s färskas siffror fastnade jag emellertid för en siffra, som jag tycker är mycket intressant, nämligen hur starkt antalet deltidsarbetande har ökat. Och det är inte deltidsarbete som på grund av arbetsbrist har tvingats att ta deltidsjobb, utan det är människor som önskar deltidsarbete.

Detta tycker jag ger oss två tankeställare. För det första verifierar det vad vi från vårt håll har sagt och vad jag sade senast i remissdebatten, nämligen att ett allt större antal människor vill ha deltidsarbete och att vi bör göra allt vad vi kan för att skapa så många deltidstjänster som möjligt.

För det andra ger det oss en liten anvisning om hur riktigt det är att vi på lång sikt går in för en målsättning om 30 timmars arbetsvecka samt att den arbetstiden i så fall tas ut så att vi får kortare arbetsdag.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Bengtsson sade att vi inte har några delade meningar, och jag hoppas att det också är så. I sitt andra anförande utgick statsrådet från att satsningen i Luleå får positiva effekter för hela länet, men det hänger ju samman med den planering som måste utarbetas redan i inledningsskedet, alltså när man planerar denna stora satsning i Luleå. Det handlar om hur man beaktar det övriga länets intressen.

När statsrådet säger att vi inte har några delade meningar hoppas jag också att det handlar om våra övriga principiella synpunkter, om vikten av att man på bred front går in för att bygga ut den statliga företagsamheten. Vi skall nämligen ha klart för oss att även med kapitalistiska mått mänt är den statliga industrisektorn i vårt land liten. I Italien, Frankrike, Storbritannien och en rad andra kapitalistiska länder är den större. Här håller vi oss ännu på femprocentsnivån, och proportionerna kommer inte att ändras genom den stora och mycket positiva satsning som nu kommer att göras i Luleå. Men det är på det området som jag menar att det framför allt behövs framsynhet, djärvhet och socialistiska målsättningar. I annat fall kommer problemen i stort att förvärras.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet erinrade i sitt första inlägg – jag hann inte

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

bemöta det – om att vi inte bara har arbetslöshet utan att vi också har motsvarande antal lediga platser. Det är riktigt. Det föranleder mig att understryka den fråga jag ställde i mitt första anförande: Är vår yrkesrådgivning, vår ordinarie yrkesutbildning och omskolning verkligen anpassade efter tidens krav och människornas, ungdomens och samhällets behov? Det tycks inte vara så. Nära 30 000 av de ungdomar som kommer ut från utbildningsanstalterna får i dag inte arbete. Det är beklagligt. Det finns anledning att fundera över detta. Jag är av den uppfattningen att vi inte tillfredsställande har tillgodosett behovet av praktisk utbildning. Vi har i vissa avseenden satsat fel då det gäller utbildningen. Det kanske vore anledning att noga överväga detta i den kommande sysselsättningsutredningen. Jag vill gärna understryka värdet och fördelen av att i så stor utsträckning som möjligt förlägga utbildningen till näringslivet.

Jag hann tyvärr inte klara av frågan om arbetslöshetsförsäkring för företagarna. Ta t. ex. en liten målarfirma som sysselsätter sammanlagt fyra personer, varav en är företagare. Antag att de blir utan arbete alla fyra. Skall vederbörande företagare kunna få ersättning måste han göra konkurs, lägga ned sitt företag eller på annat sätt skilja sig från företaget. Eller ta en lastbilsägare, som inte får sysselsättning. Han har kanske en chaufför. Om chauffören blir arbetslös får han omedelbart ersättning, men lastbilsägaren måste sälja sin vagn, göra konkurs eller motsvarande för att åtnjuta ersättning. Det är mycket begärt, herr statsråd!

Det finns för närvarande rätt många lastbilsägare uppe i Norrland som av olika anledningar inte kunnat få någon sysselsättning. De uppfattar detta som en orättvisa. Det pågår underhandlingar om att justera detta. Jag hoppas innerligt att de skall kunna få dispens, åtminstone om de avregistrerar sin vagn. För närvarande är inte ens det tillräckligt.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Fru talman! Statsrådet Bengtssons senaste replik förklarar mycket av skillnaderna mellan socialdemokratin och centern när det gäller riktlinjer och åtgärder för sysselsättningen i framtiden. Statsrådet påpekade att regeringen nu dragit upp sina riktlinjer mot bakgrund av vad som har hänt under 1960-talet. Statsrådet slutade där. Centern har också sett tillbaka på vad som hänt under 1960-talet. Men vi har konstaterat att problemen under 1970-talet på väsentliga punkter är annorlunda. De måste därför lösas på annat sätt. Under 1960-talet trodde man t. ex. att vi under 1970-talet skulle ha brist på arbetskraft. Så är i verkligheten inte förhållandet. Trenden det senaste året och sedan 1970 är en annan.

Vi har påvisat att det är möjligt att öka sysselsättningen inom tillverkningsindustrin. Vi har påvisat vad som har hänt i Amerika och vad som har hänt inför våra ögon den senaste tiden. Vi har dessutom i vår motion visat på behovet av åtgärder för att få till stånd den regionala balansen som alla talar så varmt för. För att åstadkomma den behöver vi sannerligen många nya arbetstillfällen. Det är dessa nya arbetstillfällen som lättast går att styra och flytta till områden som behöver dem. Vi har också kunnat konstatera att dessa åtgärder ger effekt, t. ex. genom regionalpolitiken. Det är de effekterna vi vill ha studerade i sysselsättningsutredningen. Har jag på den punkten tolkat utredningens direktiv

för negativt kan ingen vara mer glad än jag.

Statsrådets uttalande i vad gäller tron på industrins möjligheter att skapa ytterligare sysselsättningstillfällen har, tycker jag, gett belägg för mitt första intryck, nämligen att socialdemokratin inte har någon större tro på den möjligheten.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Landets arbetsmarknadsminister är tyst som en mussla när det gäller de stora frågorna, och det får han naturligtvis vara. Men det är ändå så att socialdemokratin när den en gång i tiden bröt igenom i detta land gjorde det mycket därför att partiet framstod som en förkämpe för en helt annan socialpolitik, framstegspolitik, än den som de gamla borgerliga partierna hade representerat.

Jag skall inte ta några exempel i det här sammanhanget, eftersom det skulle göra mitt inlägg alldeles för långt. Jag vill ändå framhålla att det under de år som gått har gjorts stora framsteg på socialpolitikens område. SAP kom under gångna år att framstå för väljarna som en förkämpe på socialpolitikens område. Socialdemokraterna har suttit i regeringsställning i många år, men det kanske finns plats för eftertanke i anslutning till den politiska situation som vi befunnit oss i och som kommer att skärpas undan för undan. Ni erkänner själva att ungdomen flyr partiet, att de unga väljarna går. Det är självklart att vi från vänsterpartiet kommunisterna inte har något intresse av att se ett svagt socialdemokratiskt parti. Vi vill inte ha någon borgerlig majoritet i denna kammare.

Sedan vill jag säga några ord till de borgerliga innan jag slutar mitt anförande; jag ser att tiden nästan är ute. Det har talats varmt för arbetslöshetskassor och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, men alla i denna kammare som var med under 1940-talet kommer säkert mycket väl ihåg hur de borgerliga partiernas representanter bekämpade fackföreningsrörelsen och dem som skickats ut från fackföreningarna för att få arbetarna med i de frivilliga arbetslöshetskassorna.

Vad använde man då för argument? Jo, arbetslöshetskassor skall inte finnas i detta land. Varför? De kommer att bidra till en understödstagaranda, sade man. Inte minst det gamla bondeförbundet var en livlig anhängare av den propagandan. Men arbetarrörelsen kämpade igenom arbetslöshetskassorna den gången. Därför tycker jag det är litet förmätet när borgerliga ledamöter av denna kammare nu vill ta äran av att ha varit med och kämpat för arbetslöshetskassorna och arbetslöshetsförsäkringen.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Fru talman! Herr Lorentzon började med att säga att jag var tyst som en mussla. Det är rätt rimligt att man sitter tyst i bänken när en annan människa står i talarstolen.

Herr Lorentzon säger vidare: Vi i vänsterpartiet kommunisterna vill inte medverka till en försvagad socialdemokrati. Vad är det då ni hållit på med i 50 år? Det är just att försöka försvaga socialdemokratin.

Den socialpolitik som vi har fört har utvecklats undan för undan. Den är mycket effektivare i dag än när vi började. Vi har gått steg för steg. Det är vår metod, och den kommer vi att fortsätta använda. Vi tar ett

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Torsdagen den
21 mars 1974

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

steg i taget. Ett gammalt kinesiskt ordspråk säger att om man skall gå en tusenmilafärd måste man ta det första steget. Vi vandrar på -- steg efter steg.

Herr Lövenborg och jag har säkert delade meningar i många stycken, men jag sade att vi inte har delade meningar om utbyggnaden av NJA i Luleå och de positiva följdverkningarna av denna åtgärd. Där tror jag att vi har samma mening -- har vi inte det är det bara att beklaga. Jag tror att utbyggnaden får positiva verkningar. Men den innebär inte att vi kan ge upp lokaliseringspolitiken. Vi måste naturligtvis satsa ännu mer i det inre stödområdet precis som vi har gjort tidigare.

Fru Marklund ställde en rad frågor som hon inte hade funnit lösningar på i direktiven. Det är nu rätt rimligt, för just de frågor som fru Marklund ställer är de som sysselsättningsutredningen skall försöka klara ut och ge svar på. Jag har sagt en gång tidigare att utredningsdirektiv bara presenterar problemen. Svaren skall komma till genom arbetet i utredningen. Den ledamot från vpk som kommer med i sysselsättningsutredningen får bry sitt huvud med att finna lösningar tillsammans med de andra.

Jag vidhåller på det bestämdaste att jag inte har skönmålat situationen då jag anfört siffrorna på sysselsättningen för kvinnorna. Det är inte bara antalet sysselsatta kvinnor som har ökat utan arbetslösheten bland kvinnor har gått ner. Dessa siffror är officiella och är ingen skönmålning.

Till herr Nordgren vill jag bara säga att även om man inför en allmän arbetslöshetsförsäkring måste man i den lösa de problem för företagarna som herr Nordgren aktualiserar. Ett principbeslut i dag hjälper inte; man måste sätta sig ner och knäcka frågan, och det har vi inga delade meningar om. Men det finns ingen färdig lösning utan den måste man försöka arbeta fram, och den är mycket invecklad -- det vet både herr Nordgren och jag som har sysslat med dessa frågor.

Till herr Nilsson i Tvärälund vill jag säga att det inte bara är i Sverige som industrissysselsättningen har gått ner medan produktionen har ökat mycket kraftigt. Den har gått ner ännu mer i Amerika -- de är alltid före oss där. De har emellertid inte satsat på den offentliga sektorn, så de har mycket värre arbetslöshet än vi. Vi har under 1960-talet nödgats notera en minskning i industrissysselsättningen, men den totala sysselsättningen har ökat tack vare att vi medvetet har satsat på den offentliga sektorn.

Nu ser vi framför oss att vi även under 1970-talet måste vara beredda att satsa på den offentliga sektorn. Vi kommer att få det jobbigt nog med att ersätta alla de sysselsättningstillfällen som försvinner inom industrin. Det är ju vad som händer: Det försvinner sysselsättningstillfällen inom industrin. Vissa tillverkningsprocesser försvinner och nya måste komma till. Det är en rätt hög ambition att säga att vi under 1970-talet skall se till att bevara sysselsättningen inom industrin. Det kommer att innebära en enorm produktionsökning.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag trodde att det var något mer än satsningen på Stålverk 80 som herr Bengtsson och jag var överens om. Jag åberopade i sammanhanget tidigare den formulering i interpellationssvaret där det

står: "Det krävs en större planmässighet än tidigare för att klara såväl full sysselsättning som den vidare målsättningen arbete åt alla." Det gör att jag ännu har en smula hopp kvar om att den nya arbetsmarknadsministrarnas konsekvens och handlingskraft skall föra fram till en större planmässighet.

Men då är vår slutsats klar: Vi klarar inte sysselsättningen med de metoder som man har använt sig av hittills. Vi tror inte heller att man klarar den med en våldsamt expansion inom den offentliga sektorn, även om vi kan medge att det finns plats för förbättrad service på olika områden. Med planmässighet menar vi att sysselsättningen framför allt måste garanteras genom en ökning av industrisysselsättningen, genom att kapitalbildning, investeringspolitik, utveckling och forskning kommer under samhällelig kontroll och att investeringarna verkligen styrs av samhället och inte av privatkapitalister — alltså att staten på bred front också måste gå in som företagare.

*Arbetsmarknads-
politiken m. m.*

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Detta att direktiven till en utredning skall vara till för att teckna problemen var just anledningen till de frågor jag ställde. Jag hade inte funnit att de problemen hade tecknats i direktiven. Men om så är fallet är det bra, då skall vi inte tvista om den saken.

Målet för sysselsättningspolitiken kan inte sättas så lågt som vid att bara minska arbetslösheten — det måste också vara fråga om att öka antalet arbetstillfällen så att alla som önskar det skall få ett meningsfullt arbete. Ambitioner av det slaget kan, som jag tidigare har sagt, inte förverkligas förrän i en socialistisk planekonomi. Men redan nu måste politiken inriktas på det målet. Statsrådets önskan att sysselsättningsutredningens arbete skall få det resultatet hoppas jag verkligen skall infrias. I varje fall kan statsrådet vara övertygad om att mitt partis representant i den utredningen kommer att hålla de frågorna aktuella.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herrar Lorentzon och Nordgren anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 17 Interpellation nr 56 om förkortad väntetid för erhållande av ögonprotes

Ordet lämnades på begäran till

Herr GLIMNER (c), som yttrade:

Fru talman! Det finns i vårt land ca 10 000 personer som använder ögonprotes. Sådana proteser är statsbidragsberättigade. Det har dock framkommit att det för många är svårt att utan stora ansträngningar och långa väntetider få en individuellt avpassad protes utprovad och

tillverkad. Detta beror på att ögonprotesförsörjningen i vårt land sker genom privatpraktiserande protestekniker och ögonkonstnärer som vanligen reser runt i landet och har mottagning endast någon dag per år på varje plats. Det finns ingen samhällelig kontroll över denna verksamhet, och det görs såvitt jag känner till inget för att ge utbildning för protesttillverkare. Detta kan på sikt komma att leda till än större problem för de personer som behöver ögonproteser.

Såväl av kosmetiska som av medicinska skäl är det mycket angeläget att de personer som är i behov därav kan få individuellt avpassade proteser utan alltför långa väntetider.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att underlätta för personer som är i behov av ögonproteser att erhålla individuellt avpassade sådana?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Interpellation nr 57 om åtgärder mot skolelevers drogmisbruk

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Skärstad (c), som yttrade:

Fru talman! Till skolans viktigare uppgifter hör att ge de unga förmåga att leva i vårt samhälles sociala system. Skolan måste i sig ses som en social enhet, vars uppgift är att stödja eleverna så att de kan stå emot de svårigheter som uppkommer i vårt alltmer avancerade samhälle.

Vårt samhälle innebär, inte minst för en ung människa, många svåra påfrestningar, vilka på ett genomgripande sätt kan försämra möjligheterna till ett normalt liv i samhällsgemenskapen. Många orkar inte stå emot det tryck som uppstår och flyr därför in i ett missbruk av stimulantia.

Hemmen har det yttersta ansvaret i vad gäller att stödja de unga. Samhället har emellertid bl. a. genom skolan en uppenbar skyldighet att stödja föräldrarna i deras strävan att ge barnen en utvecklingsbefrämjande uppväxtmiljö.

Skolans insatser har hittills främst varit inriktade på att sprida information om olika gifters skadeverkningar. Denna upplysningsverksamhet har uppenbarligen inte varit ett tillräckligt starkt medel för att hålla drogmisbruket bland eleverna tillbaka. Ibland kan skolans insatser till och med ha skapat en viss nyfikenhet hos eleverna och därmed motverkat sitt syfte.

Drogmisbruket är på en del håll relativt utbredd. Det finns i dag tecken som tyder på att vårt land kan drabbas av en ny och mer intensiv narkotikavåg. Det finns därför motiv för att de förebyggande åtgärderna i skolan intensifieras men också för att effekterna av de hittills gjorda insatserna i vad gäller att motverka gifthanvändning bland barn och ungdomar redovisas.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få ställa följande fråga:

Anser statsrådet det vara motiverat att utveckla de metoder som används i skolan i syfte att förebygga gifthanvändning bland eleverna?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till
Fröken ELIASSON (c), som yttrade:

Fru talman! Jag hemställer att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:28 angående den statliga kulturpolitiken måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till första plenum efter torsdagen den 4 april.

Denna hemställan bifölls.

§ 20 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner

Nr 14 angående studiesocialt stöd

Nr 19 angående anslag till kronofogdemyndigheterna

Nr 34 angående anslag för budgetåret 1974/75 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Nr 64 angående finansiering av ett nytt stålverk i Luleå

Nr 69 angående vissa energibesparande åtgärder

Nr 73 med förslag till lag om bevarande av bokskog, m. m.

Nr 74 angående ökade produktionsbidrag för dagstidningar

§ 21 Anmäldes och bordlades motionerna

Nr 1623 av fru *Olsson* i Hölö och herr *Åkerfeldt*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:32 med förslag till gruvlag m. m.

Nr 1624 av herrar *Sjöholm* och *Andersson* i Örebro
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:42 med förslag till inkassolag m. m.

Nr 1625 av herr *Sjöholm m. fl.*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:55 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1973:162) om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund

§ 22 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 126 Herr *Fransson* (c) till herr kommunministern angående tidpunkten för slutförande av landstingens arkivutredning:

När förväntas resultatet av den utredning rörande gallring i landstingskommunernas arkiv och därmed sammanhängande frågor som tillsattes enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1963?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 17.49.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 45

Torsdagen den
21 mars 1974

*Utsträckt
motionstid*